

Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ: ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Χριστιάννα Κρανιωτάκη Α.Μ.: 4897

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Αντώνης Φραγκούλης

Σεπτέμβριος 2013

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
1. Κεφάλαιο : Το φαινόμενο του τουρισμού - τουριστική ανάπτυξη	7
1.1. Ορισμός του τουρισμού	7
1.2. Ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου	8
1.3. Το κοινωνικό φαινόμενο του τουρισμού	10
1.4. Η ανάπτυξη του Μαζικού τουρισμού	11
1.5. Εναλλακτικός τουρισμός	12
1.6. Θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά εναλλακτικού τουρισμού	14
1.7. Είδη εναλλακτικών μορφών τουρισμού	16
2. Κεφάλαιο : Αγροτουρισμός και Αγροτουριστικές δράσεις	24
2.1. Αγροτουρισμός	24
2.2. Μορφές Αγροτουρισμού	27
2.3. Είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων	30
2.4. Το προφίλ των Αγροτουριστών	32
2.5. Πλεονεκτήματα αγροτουρισμού	34

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

2.6. Μειονεκτήματα αγροτουρισμού	35
3. Κεφάλαιο: Αγροτουρισμός και Οικονομική ανάπτυξη	37
3.1 Η ανάπτυξη του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα: Ιστορική εξέλιξη	37
3.2 Προβλήματα και αδυναμίες	38
3.3 Περιοχές ανάπτυξης Αγροτουρισμού στην Ελλάδα	40
3.4 Προϋποθέσεις ανάπτυξης του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα	40
4. Κεφάλαιο: Προγράμματα ανάπτυξης αγροτουρισμού στην Ελλάδα	43
4.1 Φορείς στήριξης Αγροτουρισμού	43
4.2 Περιγραφή φορέων	43
4.3 Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα	46
4.4 Πρόγραμμα LEADER	48
4.4.1. Προγράμματα LEADER I & LEADER II	49
4.4.2. Πρόγραμμα LEADER PLUS	50
5. Κεφάλαιο: Προγράμματα ανάπτυξης Αγροτουρισμού στο Νομό Ηρακλείου Κρήτης	53
5.1 Επιλέξιμες περιοχές του Νομού Ηρακλείου	53
5.2 Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα στο Νομό Ηρακλείου	53
5.3 Επενδύσεις στον αγροτουρισμό στα πλαίσια του LEADER II στο Νομό Ηρακλείου	55

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

5.4 Επενδύσεις στον αγροτουρισμό στα πλαίσια του LEADER + στον Νομό Ηρακλείου	63
5.5 Ζώνες ΟΠΑΑΧ	74
5.6 Ζώνες LEADER	77
6. Κεφάλαιο. Παρουσίαση Μονάδων Αγροτουρισμού στο Νόμο Ηρακλείου Κρήτης	85
6.1 Αγροτουρισμός στην Κρήτη	85
6.2 Θετικά και αρνητικά στοιχεία του Αγροτουρισμού στην Κρήτη	86
6.3 Παραδοσιακό Κρητικό Χωριό « Αρόλιθος»	88
6.3.1. Πολιτική ασφάλειας της εταιρίας παραδοσιακές τουριστικές επιχειρήσεις ΑΕ «Αρόλιθος»	95
6.4 Παραδοσιακοί Ξενώνες «Ελαιώνας»	96
Συμπεράσματα	101
Βιβλιογραφία	104

Εισαγωγή

« Ως τουρισμός ορίζεται το σύνολο των σχέσεων και των γεγονότων που λαμβάνουν χώρα στην διάρκεια της μετακίνησης και της παραμονής των επισκεπτών εκτός του τόπου της μόνιμης κατοικίας τους, με την προϋπόθεση ότι τόσο η μετακίνηση όσο και η παραμονή δεν έχουν ως κίνητρο την άσκηση οποιασδήποτε κερδοσκοπικής δραστηριότητας» (Hunziquer και Krapf, 1942)

«Τουρίστας θεωρείται κάθε άνθρωπος που ταξιδεύει σε ένα μέρος εκτός εκείνου της μόνιμης διαμονής του με σκοπό ότι η επίσκεψή του δεν έχει σχέση με την άσκηση οποιασδήποτε αμειβομένης δραστηριότητας στον τόπο επίσκεψης» (Βαρβαρέσος, 2000)

Ο τουριστικός κλάδος είναι με σιγουριά ένας από τους μεγαλύτερους κλάδους της οικονομίας παγκοσμίως αλλά και ένας από τους σημαντικότερους πυλώνες της ελληνικής οικονομίας όσον αφορά την ανάπτυξη και την εισροή εσόδων. Στην ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου στην Ελλάδα συμβάλουν το πλεόνασμα φυσικού κάλους, οι εναλλαγές τοπίων, ορεινών πεδινών και παραθαλάσσιων, τα μνημεία και φυσικά οι κλιματολογικές και καιρικές συνθήκες που επιτρέπουν την παραμονή των επισκεπτών σχεδόν καθ όλη τη διάρκεια του χρόνου, παρέχοντας τους πολλές εναλλακτικές προτάσεις.

Οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον τουρισμό στην Ελλάδα, στην προσπάθεια τους να αναπτυχθούν, βασίστηκαν κυρίως στον φυσικό πλούτο της χώρας και στις καλές καιρικές συνθήκες ιδιαίτερα το καλοκαίρι. Έτσι το τρίπτυχο «ήλιος – θάλασσα – διασκέδαση» κυριαρχούσε με πολύ καλά αποτελέσματα από οικονομικής πλευράς, αλλά και με συνέπεια την ασύμμετρη τουριστική ανάπτυξη και την ανομοιογενή κατανομή των τουριστικών επιχειρήσεων. Αυτό επίσης είχε σαν αποτέλεσμα να αναπτυχθεί πληθώρα ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων μικρού και μεγάλου μεγέθους σε παραθαλάσσιες και νησιωτικές περιοχές, ενώ στην ενδοχώρα δεν υπήρξε ανάπτυξη.

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι το μοντέλο του μαζικού τουρισμού, αναπτυσσόμενο άναρχα, προκαλεί έντονες πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον, σπαταλά τους φυσικούς

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

πόρους, αλλοιώνει το δομημένο περιβάλλον και τα χαρακτηριστικά των εκάστοτε περιοχών ανάπτυξης. Επιπλέον, η άνιση περιφερειακή κατανομή των κερδών μεταξύ των διαφόρων περιοχών είναι ένα πολύ σημαντικό μειονέκτημα. Τα αποτελέσματα αυτά, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίηση των πολιτών τα τελευταία χρόνια όσον αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός, ανάγκασε την αγορά του τουρισμού στην παγκόσμια ανάπτυξη νέων, ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που ως στόχο θα έχουν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς, αλλά ταυτόχρονα θα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές αυτές.

Οι εναλλακτικές αυτές μορφές τουρισμού είναι ένα νέο πρότυπο αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, με ποιοτικές και οικονομικές προεκτάσεις και για την Ελλάδα. Οι σημαντικότερες μορφές του εναλλακτικού τουρισμού είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο φυσιολατρικός και περιπατητικός τουρισμός, ο ορειβατικός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείτε να δοθεί ένας ορισμός του εναλλακτικού τουρισμού καθώς και να αναλυθούν οι μορφές του. Επιπλέον, θα γίνει σύγκρισή του με τον κλασσικό τουρισμό, θα αναλυθούν διεξοδικά οι προσπάθειες της πολιτείας να στρέψει την τουριστική ανάπτυξη προς την κατεύθυνση αυτή. Τέλος, εξεταστεί περίπτωση ανάπτυξης τουριστικής μονάδας αγροτουρισμού στο Νομό Ηρακλείου.

Πιο αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθούν ο ορισμός του τουρισμού καθώς και η ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου. Επίσης, γίνεται ανάλυση του κοινωνικού φαινομένου του τουρισμού και η ανάπτυξη του Μαζικού τουρισμού. Τέλος, δίδεται έμφαση στην έννοια του εναλλακτικού τουρισμού, με καταγραφή και ανάλυση των ειδών εναλλακτικών μορφών τουρισμού και παράθεση των θετικών και αρνητικών χαρακτηριστικών του εναλλακτικού τουρισμού.

Στο 2^ο κεφάλαιο θα αναπτυχθούν, ο Αγροτουρισμός και Αγροτουριστικές δράσεις και συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στο προφίλ των αγροτουριστών και των

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

καταλυμάτων ενώ θα γίνει αναφορά και στα πλεονεκτήματα και τις επιπτώσεις του αγροτουρισμού όπως και στον παρόν και το μέλλον του αγροτουρισμού ιδιαίτερα στην Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται επισήμανση στη συμβολή του αγροτουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Γίνεται αναφορά της ανάπτυξης του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα μέσα από μία ιστορική αναδρομή, εστιάζοντας στα προβλήματα και τις αδυναμίες, τις περιοχές ανάπτυξης Αγροτουρισμού στην Ελλάδα καθώς και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του Αγροτουρισμού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα μιλήσουμε για την αρωγή της πολιτείας στην δημιουργία και στήριξη αγροτουριστικών μονάδων μέσα από φορείς και δράσης αναπτυξιακών και άλλων προγραμμάτων εθνικής ή κρατικής χρηματοδότησης.

Στη συνέχεια γίνεται αναλυτική περιγραφή των παραπάνω δράσεων στο Νομό Ηρακλείου ενώ στο επόμενο κεφάλαιο ακολουθεί η παρουσίαση των κυριότερων αγροτουριστικών μονάδων του νομού Ηρακλείου.

Τέλος παρατίθενται τα συμπεράσματα και η πηγές τις παρούσας εργασίας

Κεφάλαιο 1 : Το φαινόμενο του Τουρισμού. Τουριστική Ανάπτυξη

1.1 Ορισμός του τουρισμού.

Σημαντικό κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο αποτελεί σήμερα ο τουρισμός με αύξουσα δυναμική κυρίως τα τελευταία πενήντα χρόνια. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδρομής, ο τουρισμός αλλάζει μορφή κι ένταση εξελισσόμενος σύμφωνα με τα εκάστοτε πρότυπα της οικονομίας και της κοινωνίας, στις οποίες δρα και αναπτύσσεται.

Αναλύοντας τον όρο «τουρισμός», ανακαλύπτουμε ότι προέρχεται από την γαλλική λέξη «tour» που σημαίνει γύρος περιοδεία, ταξίδι. Ως μια πρώτη μορφή τουρισμού αναγνωρίζεται η περιήγηση, με βάση μια ατομική αναζήτηση για τις ρίζες του παρελθόντος, την περιέργεια για άλλους πολιτισμούς και την περιπλάνηση σε άγνωστους τόπους, μια δραστηριότητα για τους λίγους (Lofgren, 1999). Ο περιηγητής της παλιάς εποχής ήταν άνθρωπος που διέθετε χρόνο και χρήμα για μεγάλες διακοπές και περιηγήσεις.

Οι σημερινές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και η προέλευση τουριστών, καθιέρωσαν το νέο είδος τουρισμού που υπάρχει σήμερα, το οποίο όχι μόνο έχει κατακτήσει τον κόσμο αλλά έχει γίνει πια μια ανάγκη.

Με βάση την ατομική ανάγκη για ξεκούραση, εξελίχθηκε πλέον ως κοινωνική ανάγκη, ως «δικαίωμα» για αναψυχή, φαινόμενο με πολύ μεγάλη σημασία, από την πλευρά τόσο της παγκόσμιας οικονομίας όσο και της ανάπτυξης ενός τόπου (Likorish, Jenkins, 2004).

Ενώ λοιπόν μέχρι πριν από λίγο καιρό το μόνο κίνητρο για την περιήγηση ήταν η επιθυμία. Τώρα προστέθηκε και η ανάγκη. Στο μέλλον, δεν αποκλείεται να προστεθούν κι άλλα κίνητρα ώστε ανάλογα να μεταβληθεί και το περιεχόμενο του όρου τουρισμός (Λαγός, 2005).

1.2 Ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου

Κάνοντας μια ανασκόπηση στην ιστορία του τουρισμού, το ξεκίνημα γίνεται από τους Σουμέριους γύρω στο 4000 π.Χ., για να συνεχιστεί με τους Μεσοποτάμιους και τους Αρχαίους Έλληνες το 3000 π.Χ..

Αρχαιολογικά ευρήματα όπως οι ξενώνες στην βόρεια Κρήτη, σε κοντινή απόσταση από το παλάτι της Κνωσού, (που χρονολογούνται το 1500 π.Χ.), (Burkart et al, 17-19) και αρχαία κείμενα αποδεικνύουν τη μακρόχρονη ιστορία του τουρισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αρχαίου τουρίστα υπήρξε ο Ιστορικός Ηρόδοτος (480-421 π.Χ.) οι περιηγήσεις του οποίου φτάνουν μέχρι τη Σικελία, την Αίγυπτο και την Περσία και εξιστορούνται στις “Ιστορίες” του περιγράφοντας τα ήθη, τα έθιμα, τη θρησκεία και τις τέχνες των τόπων που επισκεπτόταν (Βαρβαρέσος, 2000,σελ.14-19).

Ακολούθως, ο Πausανίας, γεωγράφος – ιστορικός, μέσω των «Ελληνικών Αποδημιών» (150 π.Χ.) ήταν εκείνος που συνέταξε ένα από τους πρώτους τουριστικούς οδηγούς προς χρήση των ταξιδιωτών. Ενώ ο Πλάτωνας, σύμφωνα με τον Χαλκιαδάκη (1948), ήταν από τους πρώτους που επιχείρησαν μια τυπολογία των ταξιδιωτών στον αρχαίο κόσμο. Η τυπολογία αυτή αποκαλύπτει τέσσερις κατηγορίες ταξιδιωτών:

- Αυτούς που ταξίδευαν για εμπορικούς λόγους,
- Αυτούς που ταξίδευαν για λόγους εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς.
- Τους «επίσημους ξένους» που αποτελούσαν επίσημες αποστολές και τους υποδέχονταν οι τοπικοί άρχοντες και
- Τους περιηγητές που ταξίδευαν για καλλιτεχνικούς λόγους ή για να παρακολουθήσουν ακροάματα και θεάματα,

Επιπροσθέτως, η ανάλυση των γραπτών μνημείων του Στράβωνα, του Αρτεμίδωρου, του Πausανία, του Ηρόδοτου κι άλλων μας βεβαιώνει ότι το φαινόμενο της τουριστικής μετακίνησης ατόμων υπήρχε στην αρχαία Ελλάδα υπήρχε, έστω και σε

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

περιορισμένη κλίμακα, τόσο για την ικανοποίηση πνευματικών ανησυχιών όσο και συγκεκριμένων ψυχικών αναγκών.

Χώρο-χρονικά οριοθετημένη μετακίνηση αποτελούσαν και οι Ολυμπιακοί αγώνες (770 π. Χ.), οι οποίοι πραγματοποιούνταν κάθε τέσσερα χρόνια στην Ολυμπία, και ήταν η μεγαλύτερη αθλητικό-θρησκευτική εκδήλωση της εποχής (Βαρβαρέσος, 2000,σελ.14-19).

Όπως γίνεται αντιληπτό, ο τουρισμός στην αρχαιότητα ήταν διαφορετικός από το σημερινό τόσο ως προς την μορφή του, όσο και ως προς το εισόδημα καθώς και ως προς τα μέσα ικανοποίησης των τουριστικών αναγκών. Παρολαυτά, διαπιστώνεται σε όλες τις ιστορικές περιόδους της ζωής του ανθρώπου με τη ξενία, που τόσο γνωστή είναι από τα ομηρικά έπη, να μαρτυράει χωρίς άλλο την ύπαρξη μιας υποτυπώδους μορφής τουρισμού (Βαρβαρέσος, 2008,σελ.22-27).

Μετά το πέρας των εχθροπραξιών του Β' Παγκόσμιου πολέμου, ο τουρισμός άρχισε να εμφανίζεται με την σύγχρονη μορφή του, αλλά και πάλι η συχνότητα των μετακινήσεων ήταν περιορισμένη. Ο βασικός λόγος ήταν ότι ο τουρισμός ήταν προνόμιο των πλουσίων. Με την πάροδο του χρόνου, ο τουρισμός άρχισε να γίνεται δικαίωμα και των «πολλών» -εργαζομένων και μη προνομιούχων-.

Συνοψίζοντας την ιστορική διαδρομή του τουρισμού, αντιλαμβανόμαστε τη διαχρονική ανάγκη του ανθρώπου να φύγει από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του, να ανακαλύψει καινούργιους κόσμους και να αποκτήσει νέες εμπειρίες.

Ξεκινώντας από την αρχαιότητα, συνεχίστηκε στο μεσαίωνα και την αναγέννηση για να φτάσει, με διαφορετική μορφή, στο σήμερα. Αναπόφευκτα, η εξελικτική του πορεία συνδέεται με την εξέλιξη των μέσων μεταφοράς και προϋποθέτοντας συνθήκες ειρήνης και σχετικής ευημερίας. Σήμερα, με τη βοήθεια των μεταφορικών μέσων, τα επιτεύγματα στον τομέα της τεχνολογίας, της πληροφορικής και των επικοινωνιών, έχει δοθεί σημαντική ώθηση στο τουριστικό φαινόμενο. (Βαρβαρέσος, 2008,σελ.36-40).

1.3 Το κοινωνικό φαινόμενο του τουρισμού.

Στις μέρες μας, ο τουρισμός θεωρείται ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο με κοινωνικοοικονομικές διαστάσεις όλο τον πλανήτη. Επιπλέον, μπορεί να θεωρηθεί ως μια σύνθεση δραστηριοτήτων, αγαθών, υπηρεσιών και παραγωγικών μονάδων που είναι σε θέση να προσφέρει στα άτομα που φεύγουν προσωρινά από τον τόπο διαμονής τους μια εμπειρία ζωής, με το να ταξιδέψουν στον προορισμό που επέλεξαν έχοντας ως σκοπό την ικανοποίηση αναγκών ή επιθυμιών τους.

Λόγω των συνθηκών ζωής, ιδιαίτερα για τους ανθρώπους των πόλεων, η πρόσκαιρη μετακίνηση τους από την μόνιμη κατοικία σε άλλο τόπο έχει γίνει πια ανάγκη. (Ηγουμενάκης, 1998,σελ. 80-89). Η σύγχρονη μορφή ζωής προκαλεί κούραση στον άνθρωπο, και αυτό τον ωθεί στο να επιδιώκει την αλλαγή, την ανακούφιση και την χαλάρωση. Επιπλέον, η αφθονία των παρεχόμενων συγχρόνων απολαύσεων παρακινεί τον σύγχρονο άνθρωπο σε φυγή, μέσω του τουριστικού ταξιδιού. Ωστόσο, ο άνθρωπος που ζει στην ύπαιθρο μαγεύεται από τον τρόπο ζωής των μεγαλουπόλεων και με την μετάβαση του σε αυτές ψάχνει να απολαύσει και αυτός με τη σειρά του, αυτό που οι κάτοικοι των πόλεων στοχεύουν να αποφύγουν τουλάχιστον στις διακοπές τους. (Ηγουμενάκης, 1998,σελ. 80-82)

Κατά το παρελθόν, έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για να δοθεί ένας ακριβής ορισμός για την έννοια του Τουρισμού. Πέντε θεωρούνται ως τα κύρια χαρακτηριστικά και μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά. Πιο συγκεκριμένα είναι τα εξής:

- Ο τουρισμός εκφράζεται ως το αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε ποικίλους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς για τουλάχιστον ένα 24ωρο έχοντας ως στόχο την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.
- Κάθε λογής τουρισμού εμπεριέχει δύο βασικά στοιχεία που είναι το ταξίδι στον εκάστοτε τουριστικό προορισμό και η διαμονή και διατροφή του σε αυτόν.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Το ταξίδι όπως και η διαμονή που πραγματοποιούνται σε περιοχές εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των επισκεπτών που θέλουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- Στα πλαίσια του τουρισμού, η μετακίνηση ανθρώπων στους εκάστοτε τουριστικούς προορισμούς έχουν προσωρινό και βραχυχρόνιο χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει ότι οι επισκέπτες έχουν προγραμματίσει να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης διαμονής τους εντός λίγων ημερών, εβδομάδων ή μηνών.
- Οι λόγοι που ωθούν τους ανθρώπους να επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς είναι εντελώς διαφορετικοί από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

1.4 Η ανάπτυξη του Μαζικού τουρισμού

Ο μαζικός τουρισμός αποτελεί μια κατηγορία τουρισμού που ως κύριο χαρακτηριστικό έχει την ομαδική συμμετοχής τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Παρόλ'αυτά, δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να συνδεθεί τον τύπο τουρισμού διακοπών-αναψυχής μακράς διαμονής. (Ηγουμενάκης, 1998,σελ. 105-107)

Ο μαζικός χαρακτήρας αυτού του είδους τουρισμού αναφέρεται κυρίως στον τρόπο οργάνωσης και εκτέλεσης του ταξιδιού αλλά και στην συγκέντρωση των επισκεπτών σε τόπους πρόσκαιρης βραχυχρόνιας διαμονής. Στην περίπτωση αυτή ο επισκέπτης εντάσσεται σε ομάδες ατόμων με παρόμοιες τουριστικές ανάγκες και είναι υποχρεωμένος να συμμορφώνεται με βάσει συγκεκριμένα σχήματα συμπεριφοράς, που ταυτόχρονα εξασφαλίζουν το ελάχιστο ικανοποίησης που είναι σε θέση να προσφέρει η καλή οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού από τους tour operators.

Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό γνώρισμα του μαζικού τουρισμού είναι στις μέρες μας το σύστημα GIT (group inclusive tours), το οποίο αποτελείται από τουριστικά πακέτα, που περιλαμβάνουν τον τουριστικό προορισμό, το μεταφορικό μέσο, το κατάλυμα, το πρόγευμα και την μεταφορά. Με το εν λόγω σύστημα αυτό επωφελείται

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

σε μεγάλο βαθμό η τουριστική ανάπτυξη ορισμένων περιοχών, όπως παραδείγματος χάριν της Ισπανίας, του Μαρόκο, της Τυνησίας, της Ελλάδας και της Καραϊβική. Στο σύστημα GIT (group inclusive tours), παράγοντες όπως το κόστος ταξιδιού και η απόσταση ανάμεσα στη χώρα προέλευσης και στη χώρα προορισμού των τουριστών αλλά και τα επίπεδα τιμών των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται από τη χώρα προορισμού των τουριστών, είναι οι βασικές παράμετροι που καθορίζουν την γραμμής σύνδεσης της έντασης και του όγκου των τουριστών που πρόκειται να μετακινηθούν.

Επίσης πολύ σημαντικό ρόλο ως παράγοντας καθοριστικός για την πορεία του μαζικού τουρισμού είναι μια κατηγορία φυσικών πόρων, όπως ο ήλιος, οι καθαρές ακτές, η πλούσια βλάστηση. Οι παραπάνω παράγοντες εμφανίζονται να έχουν μεγαλύτερη σημασία, σε σύγκριση με άλλους τουριστικούς πόρους, όπως είναι οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία κ.λπ. η συγκεκριμένη διαπίστωση γίνεται ξεκάθαρη αν αναλογιστεί κανείς ότι οι μεγάλης πολιτιστικής σημασίας πόλεις, όπως η Αθήνα, η Ρώμη, η Μαδρίτη, δεν αποτελούν πλέον πόλο έλξης για τον μαζικό τουρισμό όσο είναι άλλοι προορισμοί και περιοχές όπως η Κρήτη, η Ρόδος, η Ιμπιζα και η Μαγιόρκα.

1.5 Εναλλακτικός τουρισμός

Ξεπερνώντας τα κλασσικά πρότυπα οικονομικής ανάπτυξης, κυρίως αυτά της εκβιομηχάνισης και της αστικοποίησης, έγινε αντιληπτό ότι υπάρχουν και διάφορες άλλες εναλλακτικές στρατηγικές οικονομικοκοινωνικής ανάπτυξης, με πρώτη αυτήν της ανάπτυξης του τουρισμού μακριά από τα αστικά κέντρα (Σούρτζης,2003,σελ. 92-93).

Έτσι ξεκίνησε η εκδήλωση έντονου ενδιαφέροντος για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ως εργαλείο ενάντια στην απειλή που επιφέρει ο μαζικός τουρισμός στον ντόπιο πληθυσμό και στο οικοσύστημα (Λαγός,2005,σελ. 76). Τόσο από την σκοπιά της ζήτησης, καταγράφηκαν διαφοροποιήσεις στις επιθυμίες ενός ολοένα αυξανόμενου αριθμού τουριστών που δεν ικανοποιούνταν πλέον με το συμβατικό πρότυπο τουρισμού, επιζητώντας κάτι «νέο» στις διακοπές τους. Όσο κι από την

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

σκοπιά της προσφοράς, η μετάβαση στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού οφείλεται στο ότι οι τουρίστες που επισκέπτονται εναλλακτικούς τουριστικούς προορισμούς έχουν λιγότερες «επιβλαβείς» επιπτώσεις, χωρίς όμως να περιορίζονται τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως επισημαίνει ο Fannel, εξασφαλίζουν τη δυνατότητα στις χώρες – τουριστικούς προορισμούς να εκμηδενίσουν τις εξωγενείς επιδράσεις και να αναπτύξουν την δική τους υποδομή, καθορίζοντας οι ίδιες την ορθολογική τους ανάπτυξη. Έτσι ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να βοηθήσει αισθητά στο πρόβλημα της ερημοποίησης της υπαίθρου, προσελκύνοντας τουρίστες σε πιο απομονωμένες περιοχές και δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας. Μέσω της ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού τα οφέλη και οι ζημιές διανέμονται πιο δίκαια μέσα στην κοινωνία, επιτρέποντας έτσι ένα μεγαλύτερο μέρος του ντόπιου πληθυσμού να επωφελείται από την ανάπτυξη.

Μετά την εξάντληση του μοντέλου του μαζικού τουρισμού, ολοένα και περισσότερα κράτη υιοθετούν μοντέλα ηπιότερων μορφών τουρισμού προσπαθώντας να αντισταθμίσουν τα μακροχρόνια προβλήματα που προκλήθηκαν από την ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη.

Εξ ορισμού, η αφετηρία του εναλλακτικού τουρίστα και τα πρότυπα καταναλωτισμού που ακολουθεί, προσανατολίζονται στην αναζήτηση της αυθεντικότητας και στην συναναστροφή του με τον αυτόχθονα πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον, στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και του πολιτισμού, συνεισφέροντας έτσι στην αειφόρο ανάπτυξη και στην ορθότερη διαχείριση των πόρων.

Αξιοσημείωτη είναι η σύνδεση του τουριστικού τομέα, μέσω του εναλλακτικού τουρισμού, με τους λοιπούς κλάδους της τοπικής οικονομίας, π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία και βιοτεχνία. Επίσης παρατηρείται μειωμένη διαρροή χρημάτων από την τοπική κοινωνία, δημιουργώντας μεγαλύτερους οικονομικούς δεσμούς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Ιδιαίτερη μνεία κάνει Gannon, ο οποίος υποστηρίζει ότι *«ντόπιοι επιχειρηματίες μικρών επιχειρήσεων μπορούν να συνεισφέρουν αξιοσημείωτα*

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

στην οικονομική ανάπτυξη, γιατί προμηθεύουν μικρότερες αγορές, αξιώνουν σχετικά μικρά κεφάλαια, χρησιμοποιούν ντόπιους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και πρώτες ύλες και δεν απαιτούν δαπανηρή και εξεζητημένη υποδομή».

Συν τω χρόνω, επιτυγχάνεται η προώθηση μικρής κλίμακας επενδύσεων, δια μέσου του εναλλακτικού τουρισμού, οι οποίες διατηρούν τον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης από τους ντόπιους και μπορούν να ενσωματωθούν με μεγαλύτερη ευκολία στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον του προορισμού των τουριστών, οδηγώντας την τοπική αειφόρο ανάπτυξη με πιο αποτελεσματικό τρόπο.

1.6 Θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά εναλλακτικού τουρισμού

Κάθε είδος τουρισμού, με την όποια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, δημιουργεί μια σειρά επιδράσεων κι αποτελεσμάτων. Από αυτόν τον κανόνα δε θα μπορούσε να λείπει ο εναλλακτικός τουρισμός μέσω της ανάπτυξής του να προκαλεί θετικές κι αρνητικές απόρροιες.

Οι θετικές απόρροιες μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

Οικονομικές:

- ✓ Δημιουργία θέσεων εργασίας
- ✓ Διασύνδεση με άλλους τομείς της τοπικής οικονομίας
- ✓ Περιφερειακή ανάπτυξη
- ✓ Αύξηση πολλαπλασιαστικών επιδράσεων από την τουριστική κατανάλωση

Περιβαλλοντικές:

- ✓ Αναβάθμιση των βιοτόπων και των πολιτιστικών της περιοχής
- ✓ Αύξηση κινήτρων για την προστασία του περιβάλλοντος και την αποκατάσταση φυσικών βιοτόπων

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Κοινωνικοπολιτιστικές:

- ✓ Βελτίωση των προς χρήση υποδομών και υπηρεσιών από τον ντόπιο πληθυσμό
- ✓ Ενίσχυση της «συνειδητότητας» ντόπιων και τουριστών για τους κοινωνικό-πολιτιστικούς πόρους μιας περιοχής
- ✓ Εμπλουτισμός της πολιτιστικής ταυτότητας

Οι αρνητικές απόρροies είναι:

Οικονομικές:

- ✓ Αύξηση τρεχουσών δαπανών για την συντήρηση της υποδομής και την προώθηση
- ✓ Αστάθεια εισοδημάτων

Περιβαλλοντικές:

- ✓ Υπέρβαση της φυσικής φέρουσας ικανότητας
- ✓ Αυξημένες πιέσεις στη χρήση των φυσικών πόρων από την άσκηση λιγότερο ήπιων μορφών τουρισμού
- ✓ Γοργοί ρυθμοί ανάπτυξης
- ✓ Εμπορευματοποίηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας

Κοινωνικοπολιτιστικές:

- ✓ Υιοθέτηση ενός «ξένου» συστήματος αξιών και εκτόπιση των τοπικών πολιτισμικών στοιχείων
- ✓ Απώλεια ελέγχου των πλουτοπαραγωγικών πόρων από τους ντόπιους
- ✓ Πιθανή δυσaráσκεια και ανταγωνισμός μεταξύ των ντόπιων

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ζυγίζοντας τις απόρροιες, ο εναλλακτικός τουρισμός έχει περισσότερα πλεονεκτήματα από τον μαζικό. Ο αριθμός των τουριστών που επιλέγουν ένα προορισμό εναλλακτικού τουρισμού είναι μικρότερος κι επομένως οι αρνητικές επιπτώσεις περιορίζονται κατά πολύ. Το βασικό κίνητρο των εναλλακτικών τουριστών είναι το περιβάλλον που σχετίζεται με την φύση, την ύπαιθρο και την κουλτούρα. Για την ανάπτυξη αυτού του εναλλακτικού τουριστικού μοντέλου, θα πρέπει οι επενδύσεις να προκαλούν τις μικρότερες δυνατές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, την κοινωνία και τον πολιτισμό συμπορευόμενες με την φύση και την πολιτιστική κληρονομιά (Ηγουμενάκης, 1998,σελ. 255-259).

Παρολαυτά δεν υπάρχει κάποια μορφή τουρισμού που να μην έχει αρνητικές επιπτώσεις στη κοινωνία, το περιβάλλον και στον πολιτισμό. Έτσι σε περιπτώσεις περιοχών παντελούς έλλειψης τουριστικής ανάπτυξης, ο εναλλακτικός τουρισμός δύναται να θεωρηθεί περισσότερο επιβλαβής από το συμβατικό τουρισμό (Ηγουμενάκης, 1998,σελ. 244-246).

1.7 Ειδικές κι εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Όπως αναφέρεται από τον Τσάρτα: «Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την παρουσία ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση όπως επίσης και από την δημιουργία ειδικής υποδομής στις εκάστοτε τουριστικές περιοχές, η οποία έχει ως στόχο την εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εναλλακτικές μορφές είναι ένα μέρος των ειδικών μορφών, όπου σαν επιπλέον χαρακτηριστικό, οι τουρίστες επιλέγουν τον τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού, έχοντας αυτονομία στις επιλογές και η περιήγησή τους γίνεται ελάχιστη χρήση των υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού » (Τσάρτας, 1998).

Οι εν λόγω μορφές τουρισμού έχουν σαν πρωταρχική τους στάση την προστασία του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, αφού για την ανάπτυξη τους δεν απαιτούνται μεγάλης κλίμακας ανθρώπινες παρεμβάσεις, γεγονός που είναι ιδιαίτερα σημαντικό

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

αφού ο τουρισμός και το περιβάλλον βρίσκονται σε μια σχέση αλληλεξάρτησης πολύ ουσιαστική, μια και ο τουρισμός δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθεί δίχως την παρουσία ενός ιδιαίτερου περιβάλλοντος φυσικού ή δομημένου και από την άλλη πλευρά η ποιότητα του περιβάλλοντος βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση από το είδος της τουριστικής ανάπτυξης που προωθείτε.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διαφέρουν αρκετά από το μοντέλο ανάπτυξης της δεκαετίας του 60', γνωστό στο ευρύ κοινό και ως οργανωμένος μαζικός τουρισμός το οποίο συνετέλεσε στην δημιουργία πλήθους αρνητικών επιπτώσεων, όπως για παράδειγμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την τυποποίηση και αλλοίωση των τοπικών χαρακτηριστικών, την αυθαίρετη δόμηση και την άναρχη ανάπτυξη.

Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού δεν έχουν στο σύνολο τους ευεργετικές επιδράσεις στο περιβάλλον. Όπως αναφέρει ο Κοκκώσης, « Η αυξημένη ζήτηση για δραστηριότητες αναψυχής, όπως γήπεδα γκολφ, water – sports, απαιτεί την υπερεκμετάλλευση τοπικών πόρων» (Κοκκώσης, 2001). Επιπλέον, η ανάγκη για ειδικές παροχές που διευκολύνουν τους επισκέπτες όπως μαρίνες, περιοχές water – skiing και aqua parks εντείνουν την ανοικοδόμηση και την συσσώρευση δραστηριοτήτων σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές τονίζοντας τα αρνητικά της μαζικής οικοπεδοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος.

Επομένως θα πρέπει να αναζητούνται πρότυπα που να έχουν ως πρότυπο την μακροχρόνια προοπτική και να επιδιώκουν:

- Την αποτελεσματικότητα της οικονομίας
- Την κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη
- Την προστασία του περιβάλλοντος (Κοκκώσης, 2001).

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Γενικός Τουρισμός

Ο Γενικός τουρισμός αποτελεί την πλέον διαδεδομένη μορφή τουρισμού. Ως είδος, είναι η σημαντικότερη τόσο από άποψη μεγέθους στο σύνολο της τουριστικής αγοράς όσο και από άποψη των τουριστικών αναγκών αναφορικά με τους πόρους και υπηρεσίες που είναι απαραίτητοι για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Ο Γενικός τουρισμός χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες :

1. Τον τουρισμό περιήγησης , που χαρακτηρίζεται από μεγάλη γεωγραφική κινητικότητα στο μεγαλύτερο μέρος των διακοπών
2. Τον τουρισμό διαμονής, κατά τον οποίο ο επισκέπτης διαμένει στην ίδια περιοχή καθ' όλη τη διάρκεια των διακοπών του
3. Τον τουρισμό μεικτού χαρακτήρα, ο οποίος συνδυάζει τις δύο προηγούμενες κατηγορίες. (Σφακιανάκης, 2000)

Τουρισμός Εκθέσεων

Στον τουρισμό εκθέσεων περιλαμβάνονται εκθέσεις διαφόρων ειδών οι οποίες κατά κύριο λόγο οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, με τρόπο ώστε οι επισκέπτες να είναι σε θέση να συνδυάζουν την επαγγελματική τους ενημέρωση και με κάποια άλλη μορφή τουρισμού (μορφωτικός, τουρισμός πόλεως κτλ.).

Για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού είναι απαραίτητη η ύπαρξη βασικής υποδομής όπως άρτια εξοπλισμένα εκθεσιακά κέντρα, που να παρέχουν χώρους στάθμευσης, βοηθητικούς χώρους, επισιτιστικά τμήματα, γραφεία εξυπηρέτησης επισκεπτών, ιατρείο, ταχυδρομείο (Σφακιανάκης, 2000).

Τουρισμός Άθλησης

Ο τουρισμός άθλησης έχει ως στόχο να συνδυάσει τις διακοπές με την άσκηση ενός αθλήματος όπως γκολφ, τένις, ιππασία, ποδηλασία, πεζοπορία θαλάσσια σπορ, προγράμματα γυμναστικής.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Απαραίτητη προϋπόθεση για αυτό το είδος τουρισμού είναι η ύπαρξη καταλυμάτων που να υποστηρίζουν τη δυνατότητα των τουριστών να αθληθούν μέσα στους χώρους του ξενοδοχείου (Σφακιανάκης, 2000).

Συνεδριακός Τουρισμός

Με τον όρο συνεδριακός τουρισμός νοούνται όλες οι οργανωμένες εκδηλώσεις όπως για παράδειγμα συνέδρια, συναντήσεις πολλών ή λίγων συμμετεχόντων σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο οι οποίες κατά μέσο όρο διαρκούν δύο με πέντε ημέρες. Για την παροχή και ανάπτυξη του είδους τουρισμού είναι απαραίτητη η ύπαρξη της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, όπως σύγχρονα συνεδριακά κέντρα μεγάλης χωρητικότητας με χωριζόμενες αίθουσες και τελευταίας τεχνολογίας οπτικοακουστικά μέσα, μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, νοσοκομεία, εστιατόρια, γραφεία πληροφοριών για τους συνέδρους (Κραβαρίτης 2007).

Τουρισμός Περιπέτειας

Όπως είναι φυσικό, στον τουρισμό περιπέτειας περιλαμβάνεται σε μεγάλο βαθμό το στοιχείο του άγνωστου και της έκπληξης στα πλαίσια της εξερεύνησης που γίνεται σε διάφορα μέρη. Ο τουρισμός περιπέτειας κατά κύριο λόγο είναι επιλογή των νέων οι οποίοι επιθυμούν να αντισταθμίσουν το στρες και τη ρουτίνα των αστικών κέντρων διοχετεύοντας την ενέργειά τους σε δραστηριότητες όπως φωτογραφικά σαφάρι, κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές (Σφακιανάκης, 2000).

Οικογενειακός Τουρισμός

Ο οικογενειακός τουρισμός απαιτεί ξενοδοχεία που ενδείκνυνται για οικογενειακές διακοπές και παρέχουν ειδικές εκπτώσεις για τα παιδιά και τα μωρά και δραστηριότητες για παιδιά όπως παιδικές χαρές, αίθουσες παιχνιδιών, παιδικές πισίνες, παιδικά εστιατόρια, παιδικούς σταθμούς αλλά και ειδικευμένο προσωπικό επιτήρησης, baby sitting.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Εκτός των παραπάνω, για την ευημερία αυτού του είδους τουρισμού θα πρέπει η περιοχή επιλογής να βρίσκεται σε χώρα που να χαρακτηρίζεται από πολιτική σταθερότητα, να μην εγκυμονεί κινδύνους για τη σωματική ακεραιότητα των επισκεπτών (Σφακιανάκης, 2000).

Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας

Όπως είναι γνωστό, οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας διαθέτουν αρκετό ελεύθερο χρόνο για διακοπές, σταθερό εισόδημα, ψηλό δείκτη αποταμίευσης και μεγάλη επιθυμία για ταξίδια. Τα άτομα της τρίτης ηλικίας λόγω του ότι είναι πιο συντηρητικά στην νοοτροπία, επιλέγουν κατά κανόνα προορισμούς είτε το εσωτερικό της χώρας τους είτε το πολύ σε κοντινές χώρες από την χώρα διαμονής τους, ενώ προτιμούν να ταξιδεύουν με τρένο, πούλμαν, ιδιωτικό αυτοκίνητο, πλοίο και σπάνια με αεροπλάνο (Σφακιανάκης, 2000).

Ορεινός Τουρισμός

Ο ορεινός τουρισμός έχει αδιαμφισβήτητα πολλές ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ χωρίς όμως να ταυτίζεται σαν είδος. Ο ορεινός τουρισμός δεν περιορίζεται από την εποχή ενώ αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής που πραγματοποιούνται σε ορεινές περιοχές.

Για αυτό το είδος τουρισμού, απαραίτητη είναι η ύπαρξη καταλυμάτων που να εναρμονίζονται με το περιβάλλον, εστιατόρια, μπαρ, χώροι αναψυχής, συγκοινωνιακό δίκτυο, εύκολη πρόσβαση σε νοσοκομεία (Λύτρα, 2006).

Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός σχετίζεται με μια κατηγορία ανθρώπων που επισκέπτονται θρησκευτικούς τόπους μέσα στη χώρα διαμονής τους κατά κύριο λόγο, για λόγους λατρείας, για να λάβουν μέρος σε τελετές, για να προσευχηθούν, για να εκπληρώσουν κάποιο τάμα. Είναι μια φθηνή σχετικά μορφή τουρισμού ενώ για την ανάπτυξη της δεν απαιτείται ειδική υποδομή (Λύτρας, 2001).

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Τουρισμός Κινήτρων

Ο τουρισμός κινήτρων αποτελεί μια καινούρια σχετικά μορφή τουρισμού, που στηρίζεται στην προσπάθεια κυρίως μεγάλων επιχειρήσεων να αυξήσουν την παραγωγικότητα των υπαλλήλων τους. Για να το επιτύχουν αυτό, οι επιχειρήσεις προσφέρουν στους υπαλλήλους τους κίνητρα, μεταξύ αυτών και πακέτα διακοπών.

Βασική προϋπόθεση είναι να προσφέρεται προορισμός που έχει κάποια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τους υπολοίπους και που δεν θα ήταν εφικτό για τον εργαζόμενο να πάει εκεί καλύπτοντας τα έξοδα. Τα πακέτα αυτά είναι συνήθως ολιγοήμερα και αφορούν πολυτελείς εγκαταστάσεις (Σφακιανάκης, 2000).

Οικολογικός Τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός κατά βάση στηρίζεται στο σεβασμό του ανθρώπου προς τη φύση και εντάσσεται στα πλαίσια ανάπτυξης των παραδοσιακών οικισμών, των βιοτόπων, των εθνικών δρυμών. Όσοι προτιμούν αυτό το είδος τουρισμού αποφεύγουν τα μαζικά μέσα μεταφοράς για τις μετακινήσεις τους και όσο αυτό είναι εφικτό εστιάζουν σε δραστηριότητες όπως η πεζοπορία και η ποδηλασία (Θεωδοροπούλου, 2006).

Κοινωνικός Τουρισμός

Η συμμετοχή των ασθενέστερα κοινωνικά τάξεων στην τουριστική δραστηριότητα επιτυγχάνεται μέσω του κοινωνικού τουρισμού. Συνήθως στις αναπτυγμένες χώρες, η πολιτεία υποχρεούται να εξασφαλίσει τις παροχές αυτές στο κοινωνικό σύνολο, προκειμένου πολίτες με χαμηλό εισόδημα να έχουν τη δυνατότητα να ξεκουραστούν. Για την ανάπτυξη του κοινωνικού τουρισμού απαιτείται η χορήγηση κρατικών επιδομάτων, η ύπαρξη επιχορηγούμενων προγραμμάτων π.χ. για συνταξιούχους και η ύπαρξη καταλυμάτων που να ανταποκρίνονται στην αγοραστική δυνατότητα της ομάδας των ανθρώπων αυτών (Kurek, 2003).

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Φυσιολατρικός ή φυσιογνωστικός τουρισμός

Ιδιαίτερη μορφή τουρισμού η οποία μέσω της γνώσης, της παρατήρησης και της απόλαυσης της φύσης επιτυγχάνεται τόσο η ψυχική όσο και η φυσική ευεξία του τουρίστα. Αυτοί που προτιμούν τον φυσιολατρικό τουρισμό είναι άτομα που έχουν τάση προς τη φυσική ζωή ή έχουν επιστημονικό ενδιαφέρον (Σφακιανάκης, 2000).

Ιαματικός τουρισμός ή θερμαλισμός

Η αξιοποίηση των θεραπευτικών ιδιοτήτων των ιαματικών πηγών ευθύνεται για τη δημιουργία του ιαματικού τουρισμού. Όπως διαπιστώνεται, ο αριθμός των τουριστών που επισκέπτονται ιαματικές πηγές είναι αρκετά μεγάλος με τη κύρια πληθυσμιακή μάζα να αποτελούν άτομα ηλικιωμένα τα οποία υποβάλλονται κυρίως σε λουτροθεραπείες (Σφακιανάκης, 2000).

Επαγγελματικός ή εμπορικός τουρισμός

Στον επαγγελματικό ή εμπορικό τουρισμό ενσωματώνονται όλες εκείνες οι μετακινήσεις που στοχεύουν στη δυνατότητα οφελών από την άσκηση του επαγγέλματος, εμπορίας και ιδεών μέσω συμμετοχής σε αποστολές εκθέσεων αντίστοιχου ενδιαφέροντος ή αντιπροσώπευσης και προώθησης τοπικών προϊόντων (Σφακιανάκης, 2000).

Δασοτουρισμός

Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού απευθύνεται σε ανθρώπους που διακρίνονται για τον απόλυτο σεβασμό τους στο περιβάλλον. Ο δασοτουρισμός προσφέρει στον τουρίστα τη χαρά της ανακάλυψης του δάσους μέσω περιπάτων, την παρατήρηση του της γλωρίδας και της πανίδας αλλά και την υποχρέωση προστασίας του από ενδεχόμενες πυρκαγιές και παράνομη υλοτομία.

Βασικοί φορείς ανάπτυξης αυτής της μορφής τουρισμού αποτελούν τα δασαρχεία και η τοπική αυτοδιοίκηση της εκάστοτε περιοχής, οι οποίοι οφείλουν να διευκολύνουν την πρόσβαση και την ασφαλή διακίνηση μέσα στα δάση δημιουργώντας μονοπάτια, χώρους ξεκούρασης και αναψυχής (Σφακιανάκης, 2000).

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Τουρισμός για νέους

Αυτό το είδος τουρισμού απευθύνεται στο νεανικό κλάσμα της κοινωνίας. Είναι μια ειδική μορφή τουρισμού, βασικό κριτήριο της οποίας αποτελεί η ηλικιακή σύνθεση του τουριστικού πληθυσμού. Εξ ορισμού πρόκειται για τουριστικές δραστηριότητες νέων.

Στην Ελλάδα, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς συντονίζει όλα τα τουριστικά προγράμματα που αφορούν νέους, προσφέροντας στους δικαιούχους διακοπές με πολύ χαμηλό κόστος, ενώ ταυτόχρονα παρέχεται η δυνατότητα επικοινωνίας, γνώσης, πολιτιστικής αναβάθμισης κι εν τέλει βελτίωσης του βιοτικού τους επιπέδου (Σφακιανάκης, 2000).

Κεφάλαιο 2: Αγροτουρισμός και Αγροτουριστικές Δράσεις

2.1. Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός συναντάται για πρώτη φορά κάπου μέσα στη δεκαετία του '60 στην Αμερική και είναι η πιο δυναμική εναλλακτική μορφή τουρισμού (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998). Στην Ελλάδα, μόλις το 1984 καταγράφονται οι πρώτες αγροτουριστικές δραστηριότητες με την ίδρυση των πρώτων γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών (π.χ. Μαστιχοχώρια Χίου, Πέτρα Λέσβου, Αράχοβα).

Στον αντίποδα του μαζικού τουρισμού αναπτύχθηκε ο εναλλακτικός τουρισμός, μορφή του οποίου είναι ο αγροτουρισμός. Ο αγροτουρισμός αποτελεί την πλέον γνωστή μορφή εναλλακτικού τουρισμού. Ένας ορισμός για τον αγροτουρισμό, σύμφωνα με την Βενετσανοπούλου, είναι *«η τουριστική εκείνη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κυρίως στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών και που στηρίζεται στην αξιοποίηση των φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπίνων τοπικών πόρων, ικανοποιεί εξειδικευμένες προσωπικές ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου και αποβλέπει στην συγκράτηση και παλιννόστηση του γηγενή πληθυσμού, στην ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας και στην άνοδο του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου»* (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.164).

Πέραν από τον παραπάνω ορισμό, ο αγροτουρισμός θα μπορούσε να περιγράψει την εναλλακτική εκείνη τουριστική δραστηριότητα που εξειδικεύεται στην ύπαιθρο κι έχει ως βασικό στόχο την σύζευξη του τουρισμού και της γεωργίας, για την αμφίδρομη ωφέλεια και των δύο. Η ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού αναπτύσσεται σε τουριστικά ακόρεστες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους τουρίστες των περιοχών αυτών να μοιράζονται εμπειρίες και να απολαμβάνουν όλα όσα μπορεί να προσφέρει μια υγιώς αναπτυσσόμενη

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

τουριστικά περιοχή που δεν ξεφεύγει από τα πρότυπα τις παράδοσης και τις τοπικές ιδιαιτερότητες και δραστηριότητές της.

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού αναπτύσσεται κυρίως από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών αυτών οι οποίοι ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα και χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος. Τα κύρια χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι:

- ✓ Η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- ✓ Η προσφορά προϊόντων υψηλής ποιότητας (π.χ. βιολογικά προϊόντα, προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης και προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης).
- ✓ Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και τη χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών.
- ✓ Η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές.
- ✓ Η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο (ορειβασία, πεζοπορία, κ.τ.λ.).

Ο αγροτουρισμός ουσιαστικά είναι η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε έναν μη αστικό τόπο από απασχολούμενους στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες με στόχο την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας. Όπως εύκολα μπορεί να αντιληφθεί κανείς, αυτή η μορφή εναλλακτικού τουρισμού απευθύνεται σε ανθρώπους που θέλουν να ξεκουραστούν και ζήσουν κοντά στη φύση, συνδράμοντας -οικειοθελώς- στην καλλιέργεια της και κατ'επέκταση βοηθώντας στην επιβίωση των παραγωγών που αποφάσισαν να ακολουθήσουν παραδοσιακές μεθόδους καλλιέργειας.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Επιλέγοντας αυτή τη μορφή διακοπών, οι αγροτουρίστες ζουν σε περιοχές ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς, μαθαίνουν και βιώνουν τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής που επισκέπτονται, παίρνουν μέρος σε φυσικές δραστηριότητες όπως η πεζοπορία, η ποδηλασία, η αναρρίχηση και η ιππασία, γνωρίζουν την τοπική μαγειρική δοκιμάζοντας τοπικά παραδοσιακά προϊόντα.

Η επιλογή ενός αγροτουριστικού καταλύματος μπορεί να γίνει βάσει:

- ✓ το φυσικό κάλλος του τόπου,
- ✓ τη παροχή των συνθηκών διαμονής,
- ✓ τις εφαρμοζόμενες μεθόδους καλλιέργειας στα κτήματα,
- ✓ το βαθμό προστασίας της φύσης,
- ✓ την παροχή τοπικών υγιεινών εδεσμάτων διατροφής.

Στην προσπάθεια να διατηρηθεί ο αυθεντικός χαρακτήρας των αγροκτημάτων, δεν θα πρέπει να φιλοξενούνται περισσότερα από δεκαπέντε άτομα τη φορά για να μπορέσουν τα μέλη των οικογενειών που τα φιλοξενούν να έρθουν σε άμεση επαφή μαζί τους, ξεναγώντας τους στην περιοχή, βοηθώντας τους να γνωρίσουν τις παραδόσεις και τέλος βοηθώντας τους αγροτουρίστες να συμμετέχουν στις αγροτικές εργασίες, εάν κι εφόσον το επιθυμούν (Λαγός, 2005, σελ.77-79).

Άξιο λόγου είναι η εύρεση συνολικά 13 διαφορετικών ορισμών για τον Αγροτουρισμό, γεγονός που δημιουργεί διάφορα προβλήματα σχετικά με τον προσδιορισμό του αγροτουρισμού. Ενδεικτικά ένας ορισμός αναφέρει ότι οι επενδύσεις στον αγροτουρισμό γίνονται από γεωργικές επιχειρήσεις περιλαμβάνοντας τόσο το περιβάλλον μιας εν ενεργείας φάρμας, όσο και το συστατικό μέρος της εμπορικής εκμετάλλευσης που σχετίζεται με τον τουρισμό. Στην ελληνική πραγματικότητα, ο αριθμός των γαιοκτημόνων με μεγάλες γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι περιορισμένος, γεγονός που σημαίνει ότι ο ορισμός δεν μπορεί να υιοθετηθεί πλήρως εδώ.

2.2 Μορφές Αγροτουρισμού

Πολλές είναι οι μορφές αγροτουρισμού που υπάρχουν στην διεθνή βιβλιογραφία. Απ' αυτές οι γνωστότερες είναι:

Διαμονή σε αγροκτήματα (φάρμες): Η διαμονή των επισκεπτών σε τέτοιου είδους καταλύματα τους δίνει την δυνατότητα ενασχόλησης με τις γεωργικές και κτηνοτροφικές εργασίες, γνωρίζοντας την καθημερινότητα των ιδιοκτητών της φάρμας. Το είδος αυτό αγροτουριστικής ανάπτυξης είναι ευρέως γνωστό σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, όπως τη Γερμανία, την Μεγάλη Βρετανία τη Γαλλία και την Αυστρία όπου οι μεγάλες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, με τη μορφή της φάρμας είναι άφθονες. (Σφακιανάκης,2000,σελ.49).

Οικοαγροτουρισμός: Είναι ο συνδυασμός δύο εναλλακτικών μορφών τουρισμού, εκείνων του αγροτουρισμού και του οικοτουρισμού, κατά τις οποίες οι τουρίστες καλούνται να συμμετέχουν σε αγροτικές δραστηριότητες, αλλά και σε δραστηριότητες που σέβονται το περιβάλλον, όπως για παράδειγμα την παρακολούθηση πτηνών (bird-watching), περιηγητισμό σε περιοχές αξιοπρόσεκτου φυσικού κάλλους (trekking), κ.λπ.

Φιλοξενία σε μικρά καταλύματα: Αυτά τα καταλύματα έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν πρωινό και διαμονή (bed and breakfast) στην αγροτική περιοχή. Πολλές φορές μάλιστα η διαμονή προσφέρεται από την ίδια την αγροτική οικογένεια. Στην Ελλάδα αυτό το είδος φιλοξενίας είναι από τα δημοφιλέστερα, ενώ αρκετές είναι και οι περιπτώσεις όπου προσφέρονται στους φιλοξενούμενους και γεύματα πέραν της διαμονής.

Αγροτουρισμός από εθελοντές: Πρόκειται για μία τάση που παρατηρείται κυρίως σε χώρες του εξωτερικού όπου υπάρχουν εποχιακοί επισκέπτες σε φάρμες που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία. Αυτό το είδος αγροτουρισμού ταιριάζει σε τουρίστες που θέλουν να συμμετέχουν σε αγροτουριστικές δραστηριότητες (π.χ. μάζεμα ελιάς, φρούτων) κ.λπ., κυρίως λόγω οικονομικών δυσχερειών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Εθελοντές Εργάτες σε Βιολογικές Φάρμες - Willing Workers on Organic Farms (WWOOF). Η τάση αυτή

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ξεκίνησε το 1971 στην Αγγλία με κύριο σκοπό το όφελος των ιδιοκτητών αγροτουριστικών καταλυμάτων από τον εθελοντισμό σε περιόδους υψηλής ζήτησης, αλλά και την αναζήτηση συναναστροφής με ανθρώπους με άλλη κουλτούρα και τρόπο σκέψης. Το όφελος των εθελοντών – εργαζομένων είναι η μύηση τους σε εναλλακτικούς τρόπους ζωής στην ύπαιθρο και τις μεθόδους οργάνωσης και καλλιέργειας.

Συνοπτικά, ο αγροτουρισμός κατατάσσεται σε δύο γενικές κατηγορίες, ανάλογα με τις δραστηριότητες του τουρίστα κατά τη διάρκεια παραμονής του στον αγροτικό χώρο, σύμφωνα με το Λογοθέτη (1988):

- Ο αμιγής αγροτουρισμός, με τον οποίο οι τουρίστες πέραν του κυρίως σκοπού τους (διακοπές – ανάπαυση), έχουν την δυνατότητα ενασχόλησης είτε με αγροτικές εργασίες μέσα στο αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, άρμεγμα, τυροκομία, θερισμός, τρυγητός, λιομάζωμα, οπωροκηπευτική, μελισσοκομία, κτλ.), είτε ακόμα και με ψυχαγωγικές δραστηριότητες μέσα στο πλαίσιο της αγροτικής περιοχής (κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία, ορειβασία, κυνήγι, ιππασία, κτλ.).
- Ο σύνθετος αγροτουρισμός, όπου οι τουρίστες, πέραν των προαναφερθέντων δραστηριοτήτων, μπορούν να ασχοληθούν και με άλλα είδη, όπως αυτά του τουρισμού υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, θρησκείας, πολιτισμού.

Κύριες μορφές αμιγούς αγροτουρισμού:

- Αγροτουρισμός σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλους (ορεινά και μη) που προσελκύουν τους επισκέπτες, αξιοποιώντας την ομορφιά της τοποθεσίας τους. (Ασκέλη, 2005, σελ. 18)
- Αγροτουρισμός σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές, οι οποίες αξιοποιούν κυρίως τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα (Ασκέλη, 2005, σελ. 18).
- Αγροτουρισμός σε παραδοσιακούς οικισμούς, οι οποίοι αναδεικνύουν μια ιδιαίτερη αρχιτεκτονική προσελκύοντας τους ανθρώπους των πόλεων (Ασκέλη, 2005, σελ. 18).

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Αγροτουρισμός κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, όπως εθνικούς δρυμούς και υδροβιότοπους οι οποίες εκτός από φυσικό κάλλος, αναλαμβάνουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις των επισκεπτών σε θέματα οικολογίας.
- Αγροτουρισμός σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής, όπου τα μέλη των συνεταιρισμών, κυρίως γυναίκες, προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παραγωγής.

Κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού:

- Αγροτουρισμός σε μέρη όπου υπάρχουν ιαματικές πηγές, γνωστές ως λουτροπόλεις, όπου σε ειδικά υδροθεραπευτήρια οι τουρίστες υπόκεινται σε κάποιες θεραπευτικές αγωγές, με ένα συνδυασμό αποτοξίνωσης και σωματικής χαλάρωσης. (www.touristiki-agera.gr)
- Αγροτουρισμός σε ορεινά χωριά στα οποία υπάρχει οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο, που αποτελεί πόλο έλξης τουριστών. (www.touristiki-agera.gr)
- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές με αθλητικές εγκαταστάσεις, όπου προσφέρονται όλες οι δυνατότητες για ανάπαυση και άθληση. (www.minagric.gr)
- Αγροτουρισμός σε κατασκηνωτικούς χώρους (camping), που βρίσκονται στην γύρω περιοχή αγροτικών οικισμών με τους οποίους συνδέονται οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά. (www.minagric.gr)
- Αγροτουρισμός για παιδιά μικρής ηλικίας, σε παιδικές κατασκηνώσεις με αθλητικές εγκαταστάσεις, πλήρη φιλοξενία και προσφορά μορφωτικού - ψυχαγωγικού προγράμματος. (www.minagric.gr)
- Αγροτουρισμός σε κέντρα διερχομένων τουριστών που βρίσκονται σε ειδικούς κόμβους και δέχονται περαστικούς για να τους προσφέρουν φιλοξενία. (www.minagric.gr)
- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές όπου υπάρχουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Οι διακοπές στις περιοχές αυτές συνδέονται με πνευματικές ενασχολήσεις. (www.minagric.gr)

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Όλες οι προαναφερόμενες μορφές αγροτουρισμού στην Ελλάδα βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές, οι τύποι των καταλυμάτων είναι κυρίως δωμάτια εντός της οικίας της αγροτικής οικογένειας ή καταλύματα που αποτελούν προέκταση της κατοικίας, είτε τέλος δωμάτια εκτός της οικίας, ώστε με αυτό τον τρόπο να μην χάνεται η ιδιωτική ζωή των κατοίκων και των επισκεπτών. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.167-168)

2.3. Είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων

Η διαμονή στον αγροτουρισμό μπορεί να ποικίλει σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις ιδιαίτερες ανάγκες του επισκέπτη. Για τον λόγο αυτό λοιπόν, τα καταλύματα για την διαμονή των επισκεπτών μπορούν να ποικίλουν από απλά υπνοδωμάτια, διαμερίσματα αυτοεξυπηρετούμενα συνήθως, αγροικίες, σπιτάκια για ενοικίαση τους καλοκαιρινούς μήνες, μερικά εκ των οποίων φιλοξενούν μέχρι 16-18 άτομα και είναι πολύ καλά εξοπλισμένα (πισίνες, spa, κτλ) τα οποία είναι κατάλληλα εξοπλισμένα για διαμονή και μετά το πέρας της τουριστικής περιόδου. Στην διαμονή δεν θα μπορούσαμε να μην αναφέρουμε τα camping, τα οποία είναι μία φθηνή λύση διαμονής για τους τουρίστες που προσφέρουν ένα εναλλακτικό τρόπο ζωής δίπλα στην φύση σε σύγκριση με τα άλλα είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.176) Αρκετά είναι επίσης τα προγράμματα – σχέδια τα οποία επιχορηγούν τέτοιου είδους επενδύσεις τουριστικών εγκαταστάσεων ως ένα συμπλήρωμα ή εναλλακτική πρόταση.

Για την επίτευξη της πλήρους απόδοσης του αγροτουρισμού ώστε να υπάγεται στη γενικότερη τουριστική πολιτική για την συνολική ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, τα προγράμματα του αγροτουρισμού θα πρέπει να περιλαμβάνουν και διάφορες εγκαταστάσεις και υποδομές, όπως:

- Κέντρα εστίασης και αναψυχής
- Μικρές εγκαταστάσεις πολιτιστικών χρήσεων
- Μικρές εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (εκθεσιακοί χώροι, χώροι άθλησης κλπ.)

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Εργαστήρια μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και πρατήρια πώλησης κλπ.
- Γραφείο πληροφοριών και κρατήσεις

Στις παραπάνω περιπτώσεις η στέγαση όλων αυτών των χρήσεων πρέπει κατά προτεραιότητα να γίνει σε παραδοσιακά κτίσματα, ειδικά όσες χρήσεις σχετίζονται με την ειδική τουριστική υποδομή, όπως είναι π.χ. τα συνεδριακά κέντρα, ενώ πρέπει να τηρούνται οι αναγκαίες ελάχιστες προδιαγραφές προκειμένου τα επιδοτούμενα έργα να εξυπηρετούν τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

Παραδοσιακά κτίσματα και οικισμοί χαρακτηρίζονται πλέον στην Ελλάδα τα κτίρια με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό/αισθητικό ενδιαφέρον κατόπιν θεσμοθετήσεως (ΥΠΕΧΔΕ, ΥΠΠΟ, Ε.Ο.Τ.). Από οικονομικής σκοπιάς, ιδιαίτερου γοήτρου στις τουριστικές περιοχές (π.χ. χρήση του χαρακτηρισμού «παραδοσιακό κατάλυμα» στα έντυπα προβολής) και όχι μόνο (ευνοϊκές επιδοτήσεις επισκευής, συντήρησης κ.λπ.), έχει μεγάλο ενδιαφέρον αυτή η ποιοτική διάσταση και κατάταξη.

Μεγάλες είναι οι διαφορές ανάμεσα στα αγροτουριστικά καταλύματα σε σύγκριση με εκείνα του μαζικού τουρισμού, καθώς τα δεύτερα έχουν σαν κύριο χαρακτηριστικό τους το μεγάλο μέγεθος και την πολυτέλεια των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων. Τα είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων είναι τα εξής:

- Μικρές ξενοδοχειακές μονάδες – ξενώνες.
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια αγροτικών οικογενειών.
- Ανεξάρτητες αγροτικές κατοικίες με παραδοσιακή αρχιτεκτονική (που εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον).
- Κάμπινγκ σε αγροκτήματα, τα οποία είναι λιγότερο διαδεδομένα στην Ελλάδα εν αντιθέσει με ορισμένες περιοχές της Ευρώπης.

Γίνεται έτσι εύκολα αντιληπτό ότι η απαιτούμενη υποδομή των αγροτουριστικών καταλυμάτων είναι μικρότερης κλίμακας σε σχέση με εκείνη του μαζικού τουρισμού. Με όλες τις παραπάνω περιπτώσεις δίνεται η δυνατότητα στον τουρίστα να γνωρίσει από κοντά τις ομορφιές του αγροτικού περιβάλλοντος, να συμμετάσχει ενεργά στις

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

διαδικασίες παραγωγής αγροτικών προϊόντων και ταυτόχρονα να γνωρίσει τις καθημερινές συνήθειες και τον τρόπο ζωής των ντόπιων. Τα αγροτουριστικά καταλύματα δεν απαιτούν προηγμένες υποδομές όπως εκείνα του μαζικού τουρισμού, τουλάχιστον στα πρώιμα στάδια της ανάπτυξής του. Ταυτόχρονα, προσφέρονται σε αφθονία αγροτικά προϊόντα αφού θεωρούνται ως επί το πλείστον ελεύθερα αγαθά (αέρας, νερό, φύση).

Γενικότερα, εξετάζοντας το σύνολο των επιχειρήσεων που μπορούν να χαρακτηριστούν αγροτουριστικές, εντάσσουμε σε αυτές τις εξής επιχειρήσεις:

- Αγροτουριστικά καταλύματα
- Πρατήρια/εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- Τουριστικά γραφεία που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Αγροκτήματα
- Επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων
- Εργαστήρια λαϊκής τέχνης

2.4 Το προφίλ των Αγροτουριστών

Οι τουρίστες που αναζητούν τέτοιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού αναζητούν κατά βάση την ξεκούραση, την χαλάρωση σε ένα ήρεμο περιβάλλον, με σκοπό να ξεφύγουν προσωρινά από το άγχος της αστικής τους καθημερινότητας.

Επιζητούν την επαφή με την φύση, που επιφέρει ηρεμία και γαλήνη, γνωρίζοντας ταυτόχρονα την αγροτική ζωή, τους αγρότες και τον τρόπο ζωής τους ο οποίος για πολλούς από αυτούς είναι άγνωστος. Αναζητούν την απόλαυση της αυθεντικότητας της επαρχιακής ζωής, την ανεπιτήδευτη φιλοξενία, την καθαρότητα του τοπίου και

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

του περιβάλλοντος, τα παραδοσιακά σπιτικά εδέσματα, να γίνουν κοινωνοί σε μια ζωή που θα τους φέρει κοντά στο παρελθόν τους.

Οι τουρίστες αυτοί θεωρούνται πολυταξιδεμένοι και έμπειροι. Είναι άνθρωποι που έχοντας γνωρίσει τον μαζικό τουρισμό και έχοντας κορεστεί πλέον, επιζητούν στους προορισμούς τους μία νέα οπτική, εστιάζοντας στην πολιτιστική και φυσιολατρική βάση του, αλλά και στην δυνατότητα για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία.

Οι αγροτουρίστες ανήκουν σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα. Σε χώρες της Ευρώπης που ο αγροτουρισμός έχει παράδοση δεκαετιών, αποτελεί έναν τρόπο ζωής ο οποίος απευθύνεται σε όλη την οικογένεια και διεκδικεί το ήμισυ των ετήσιων οικογενειακών διακοπών. Τα νεότερα άτομα είναι αυτά που προτιμούν να συνδυάζουν το πακέτο αγροτουρισμού με «σπορ περιπέτειας», ενώ οι μεγαλύτεροι με πιο ήπιες δραστηριότητες, με περιηγήσεις πολιτιστικού, θρησκευτικού, λαογραφικού κλπ. περιεχομένου.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό των ατόμων που επιλέγουν αυτή την εναλλακτική μορφή τουρισμού είναι το υψηλό οικονομικό και μορφωτικό τους επίπεδο. Είναι άνθρωποι με μεγάλη οικολογική συνείδηση, με πολλά και διαφορετικά ενδιαφέροντα, και διαθέτουν διάθεση για μόρφωση και πολιτιστική προσέγγιση. Διακρίνονται για την αποστασιοποίηση τους από τον μιμητισμό και τα πρότυπα που επιβάλλει η καταναλωτική κοινωνία, είναι εκλεπτυσμένοι και με υψηλές απαιτήσεις ως προς την ποιότητα και το επίπεδο των υπηρεσιών που τους παρέχονται. Είναι ευρέως διαδεδομένο ότι οι άνθρωποι που επιλέγουν τον αγροτουρισμό είναι άτομα ποιοτικά με υψηλές προδιαγραφές και με σημαντική αγοραστική δύναμη. Είναι άτομα που αναζητούν συγκεκριμένα πράγματα και δεν συμβιβάζονται με καταστάσεις μικρότερες των ενδιαφερόντων τους.

2.5. Πλεονεκτήματα αγροτουρισμού

Ποικίλα είναι τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός και προς τις δύο πλευρές που σχετίζονται με αυτόν, τους παρόχους των αγροτουριστικών καταλυμάτων και τους τουρίστες. Όσο αφορά τους παρόχους, την τοπική κοινωνία και οικονομία, τα πλεονεκτήματα είναι πολλά:

- Πρωτίστως, δίνεται η δυνατότητα ανάπτυξης νέων θέσεων εργασίας για τους ντόπιους κατοίκους της κάθε περιοχής με την ανάπτυξη των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο την ανεργία της υπαίθρου που θεωρείται από τις υψηλότερες, ανακόπτοντας την μετοίκηση των νέων στα αστικά κέντρα. Επίσης, βαρύτητα αποκτά το γεγονός ότι αναστέλλεται η πληθυσμιακή μείωση και η δημογραφική γήρανση στις περιοχές αυτές. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.170-172) Η απασχόληση ιδιαίτερα των νέων και των γυναικών στις αγροτικές περιοχές είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες αυτές κοινωνικά ομάδες.
- Στα πλαίσια του αγροτουρισμού οι υποδομές που δημιουργούνται είναι ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον, διατηρούν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.170-172)
- Κύριος άξονας και απόλυτα συνυφασμένος με τον αγροτουρισμό είναι η προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και η αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.170-172)
- Μέσω του αγροτουρισμού δίνεται η δυνατότητα του συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης, της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους, αλλά συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση και την προστασία από τους μόνιμους κατοίκους και τους τουρίστες στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.170-172)

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Η αγροτουριστική δραστηριότητα λαμβάνει χώρα καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που είναι ευρέως διαδεδομένο ότι αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.170-172)
- Ο αγροτουρισμός, λόγω της συμπληρωματικής ως προς τον αγροτικό τομέα φύσης του, μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό πόρο ενίσχυσης του αγροτικού εισοδήματος και ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς την δύσκολη κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει ο αγροτικός κλάδος στις μέρες μας λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.170-172)
- Τέλος, όσον αφορά τους τουρίστες, αυτοί βγαίνουν ωφελημένοι από τον αγροτουρισμό για πολλούς λόγους. Μετατρέπονται σε φίλους, θαυμαστές της αυθεντικότητας και της ομορφιάς του εκάστοτε τόπου, έρχονται σε επαφή με το κοινωνικό σύνολο και με την παράδοση του τόπου, γνωρίζουν τα τοπικά προϊόντα και την παραγωγική διαδικασία και έχουν την ευκαιρία να λάβουν μέρος σε αυτήν. Τα οφέλη δεν μπορούν να προσφερθούν από τον μαζικό τουρισμό, που βασίζεται στο τρίπτυχο ήλιος – θάλασσα - άμμος. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.170-172)

2.6 Μειονεκτήματα Αγροτουρισμού

Στις περιπτώσεις όπου η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, δεν είναι αειφορική και όταν υπερβεί τα όρια αντοχής της περιοχής, είναι δυνατόν να έχει δυσμενείς επιπτώσεις που σε ακραίες περιπτώσεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως καταστροφικές. Αν ο αγροτουρισμός αναπτυχθεί άναρχα και υπερβολικά, οι επιπτώσεις για το ευαίσθητο περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται είναι η μόλυνση, η υποβάθμιση και η καταστροφή. Σε αυτή την περίπτωση δεν θα μπορεί πλέον να παράγει αγροτουριστικά προϊόντα και οι τουρίστες θα φύγουν αφήνοντας πίσω τους μόνο καταστροφές (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.172-173).

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις είναι οι εξής:

- Η άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξη του που προκαλεί την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών σε σχέση με την ικανότητα της κάθε περιοχής.
- Ο κίνδυνος ανάπτυξης του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές εις βάρος της αγροτικής ζωής. Στην πράξη παρατηρείται ότι σε κάποιες περιπτώσεις εγκαταλείπονται οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Η αλλοίωση του πολιτισμικού χαρακτήρα των αγροτικών περιοχών στις περιπτώσεις που ο αγροτουρισμός ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά πρότυπα. Σκοπός του αγροτουρισμού δεν είναι η ανάπτυξη του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές σε βάρος της αγροτικής ζωής, δεν θέλει να κάνει τους αγρότες τουριστικούς επιχειρηματίες. Επιδιώκει μια βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος με μια πρόσθετη, παράλληλη και δευτερεύουσα, προς τη γεωργική, απασχόληση. Δυστυχώς, στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι η αγροτική απασχόληση περιορίζεται ή και μηδενίζεται, οι αγροτικές εργασίες εγκαταλείπονται προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους που είναι μικρότερο από το μακροχρόνιο κόστος της αλλοίωσης του αγροτικού χώρου και της αλλοίωσης του αγροτικού πληθυσμού. (Βενετσανοπούλου, 2006, σελ.172-173)

Κεφάλαιο 3: Αγροτουρισμός και Οικονομική ανάπτυξη

3.1 Η ανάπτυξη του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα: Ιστορική εξέλιξη

Σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα, το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού εκδηλώθηκε την τελευταία 20ετία και χαρακτηρίζεται από την έλλειψη εθνικού ή περιφερειακού σχεδιασμού. Αυτό συμβαίνει διότι υπάρχει μία σύγχυση όσον αφορά αυτή την ίδια την έννοια και το περιεχόμενο του αγροτουρισμού και πολύ περισσότερο τον προσδιορισμό από τους αρμόδιους φορείς (Υπουργείο Γεωργίας, Ε.Ο.Τ, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Τοπικές Αναπτυξιακές Εταιρίες) του αγροτουριστικού προϊόντος.

Η οργανωμένη εφαρμογή προγραμμάτων αγροτουρισμού στην Ελλάδα, ξεκινά τη δεκαετία του '80 θεσπίζοντας η Ευρωπαϊκή Ένωση τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Κανονισμός Ε.Ε 2088/85). Τα Μ.Ο.Π κάλυψαν την περίοδο 1986-1992 και αναφέρονταν στις Μεσογειακές χώρες (Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία και Πορτογαλία) της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στόχος αυτών των προγραμμάτων, ήταν η ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων κρατών μελών της Ε.Ε., καθώς και η στήριξη της απασχόλησης και των εισοδημάτων των αγροτών, γι' αυτό το λόγο και ενισχύθηκαν τα προγράμματα ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων της υπαίθρου, όπως εκείνα του αγροτουρισμού. (www.minagric.gr)

Εν συνεχεία, υπάρχουν εθνικές ενέργειες (Κανονισμοί Ε.Ε 797/85, 2328/91, 950/97) που αποσκοπούν στη διαμόρφωση συμπληρωματικού εισοδήματος της γεωργικής δραστηριότητας, περιφερειακές ενέργειες (Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα/Π.Ε.Π 1994-1999) και πιλοτικές ενέργειες τοπικής ανάπτυξης. [Κοινοτικές Πρωτοβουλίες LEADER I (1991-1993), LEADER II (1994-1999), LEADER+ (2000-2006) και Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου [Ο.Π.Α.Α.Χ (2000-2006)]. Πρέπει να αναφερθεί και η ύπαρξη σειράς αγροτουριστικών πιλοτικών δράσεων στην Ελλάδα, που έχουν ενισχυθεί από Κοινοτικές Πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων και προώθηση

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

της απασχόλησης, όπως YOUTHSTART, NOW, HORIZON, INTEGRA, LEDA, INTERG. (www.minagric.gr)

Στην χώρα μας δεν υπάρχει επίσημος φορέας σχεδιασμού και προγραμματισμού, ενώ πολλοί διαφορετικοί φορείς εμπλέκονται στις αγροτουριστικές δραστηριότητες όπως:

- Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ)
- Υπουργείο Ανάπτυξης
- Υπουργείο Γεωργίας
- Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (δήμοι και κοινότητες)
- Αγροτικοί και Αστικοί Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί
- Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (Α.Τ.Ε)

Τέλος, έχει αναπτυχθεί μία σειρά αγροτουριστικών πρωτοβουλιών, φορέων της δημόσιας διοίκησης όπως της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, του Ελληνικού Οργανισμού Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων Χειροτεχνίας (Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ), της Νομαρχιακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά και του συνεταιριστικού χώρου όπως της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ). Αξιοσημείωτη είναι και η προσπάθεια του Συνδέσμου Επαγγελματικών Ειδικών Μορφών Τουρισμού, ο οποίος ιδρύθηκε το 1999 και εκπροσωπεί επιχειρήσεις και επαγγελματίες που ασχολούνται ενεργά με την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού όπως είναι ο αγροτουρισμός, η προστασία του περιβάλλοντος και η καταγραφή προβλημάτων σε παραμεθόριες περιοχές. (www.minagric.gr)

3.2 Προβλήματα και αδυναμίες

Κατά την διάρκεια της εφαρμογής των αγροτουριστικών προγραμμάτων παρατηρήθηκαν προβλήματα και αδυναμίες τόσο από τη μεριά των αρμόδιων φορέων όσο και από τη μεριά των επενδυτών, όπως και άλλων παραγόντων.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αναφορικά, με τους αρμόδιους φορείς, η έλλειψη εμπειρίας και υποδομής είχε σαν συνέπεια τα λάθη διαχείρισης στα προγράμματα. Έτσι, η έλλειψη έμπειρου, καταρτισμένου, όπως για παράδειγμα ειδικού επιστημονικού προσωπικού, αλλά και ενημερωμένου προσωπικού των αρμόδιων φορέων σε θέματα αγροτουρισμού, είχε σαν αποτέλεσμα την ελλειπή ενημέρωση των ενδιαφερόμενων που αδυνατώντας να κατανοήσουν τους σκοπούς του προγράμματος εγκατέλειπαν την ιδέα της αγροτουριστικής επένδυσης. Οι επενδυτές από την άλλη πλευρά, με κύριο σκοπό την ενίσχυση του εισοδήματός τους, παρέβλεπαν συχνά τις απαιτούμενες προδιαγραφές για τα καταλύματα, με συνέπεια η ποιότητα φιλοξενίας και διατροφής να μην είναι επιθυμητή. Ακόμα ένα πρόβλημα είναι ότι η συνηθέστερη επενδυτική επιλογή είναι τα αγροτουριστικά καταλύματα, με συνέπεια τον περιορισμό των επενδύσεων σε άλλες αγροτουριστικές δραστηριότητες. Οι αδυναμίες των επενδυτών συνδέονται με την έλλειψη εμπειρίας και επιχειρηματικών ικανοτήτων, καθώς και αδυναμία ορισμένων επενδυτών να καλύψουν την ίδια συμμετοχή λόγω του μειωμένου εισοδήματός τους.

Ένας άλλος παράγοντας που δημιουργεί προβλήματα στην εφαρμογή των αγροτουριστικών προγραμμάτων, είναι η ιδιομορφία των αγροτικών περιοχών. Οι ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές της χώρας από τα αστικά κέντρα και την πληροφόρηση μειονεκτούν, με αποτέλεσμα να καθυστερεί η εφαρμογή των αγροτουριστικών δράσεων. Το τελευταίο, σε συνδυασμό με την έλλειψη έργων υποδομής, δυσκολεύει την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Ένα άλλο σύνηθες χαρακτηριστικό των περιοχών αυτών, είναι η έλλειψη ενεργού αγροτικού πληθυσμού, δηλαδή πληθυσμού νεαρών ηλικιών που να ασχολούνται με τη γεωργία και να πραγματοποιούν καινοτόμες ιδέες όπως η επένδυση σε αγροτουριστικές δραστηριότητες. (www.minagric.gr)

Επίσης, μέσα από τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες και Πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής υπαίθρου, δημιουργήθηκε στον Ελλαδικό χώρο μία πλειάδα "αγροτουριστικών" καταλυμάτων, συγκεντρωμένα στις παραθαλάσσιες ζώνες ή διάσπαρτα στο χώρο, ασύνδετα συνήθως με τη γεωργική παραγωγή και το τοπικό

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

αγροτικό στοιχείο γενικότερα, ενώ αγνοήθηκε πλήρως η πλευρά της τουριστικής ζήτησης το οποίο ήταν και το ζητούμενο των οδηγιών.

3.3 Περιοχές ανάπτυξης Αγροτουρισμού στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τον Κουτσούρη (1998), “για την Ελλάδα, όπου οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 82,6% της επικράτειας και κατοικούνται από το 27,9% του πληθυσμού της χώρας, πιστεύεται ότι ο αγροτουρισμός είναι δυνατόν να αποτελέσει τη διέξοδο για την ανάπτυξη αυτών των περιοχών”. Στη χώρα μας ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται:

- Σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
- Σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές, οι οποίες αξιοποιούν κυρίως τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα.
- Σε παραδοσιακούς οικισμούς, οι οποίοι έχουν να επιδείξουν μία ξεχωριστή αρχιτεκτονική, που προσελκύει τους κατοίκους των αστικών περιοχών.
- Κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, όπως για παράδειγμα εθνικούς δρυμούς και υδροβιότοπους, οι οποίες εκτός από το φυσικό κάλλος, επιτρέπουν στους επισκέπτες να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους σε θέματα οικολογίας.
- Σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής, όπου τα μέλη των συνεταιρισμών, τα οποία είναι κυρίως γυναίκες, προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παραγωγής.
(www.agrotour.gr)

3.4 Προϋποθέσεις ανάπτυξης του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τον Κουτσούρη (1998) “ο αγροτουρισμός δεν μπορεί να αναπτυχθεί σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αλλά σε ορισμένες και για την ανάπτυξη του είναι απαραίτητες κάποιες προϋποθέσεις”.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Για να μπορέσει να έχει μέλλον λοιπόν ο αγροτουρισμός στην χώρα μας είναι απαραίτητο να ληφθούν μια σειρά μέτρων και πρωτοβουλιών τα οποία είναι:

- Καταγραφή και δημιουργία του φυσικού και πολιτιστικού χάρτη της χώρας, που να περιλαμβάνει τις υπάρχουσες αγροτουριστικές περιοχές.
- Προώθηση του αγροτουρισμού ως συμπληρωματική δραστηριότητα ενίσχυσης του γεωργικού εισοδήματος
- Προβολή και διαφήμιση των αγροτουριστικών πρωτοβουλιών, που έχουν δώσει δείγματα καλής οργάνωσης και αποτελεσματικότητας.
- Δημιουργία απαραίτητης υποδομής για την εύκολη πρόσβαση των επισκεπτών.
- Ενεργοποίηση των τοπικών φορέων και της συμμετοχή τους στη διαχείριση και τον έλεγχο της ανάπτυξης ώστε να διατηρείται το τοπικό στοιχείο.
- –Διεύρυνση της τουριστικής περιόδου καθ’ όλη τη διάρκεια του έτους, ώστε να δοθούν δυνατότητες αύξησης της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών.
- Ικανοποίηση των απαιτήσεων των επισκεπτών, σε ότι αφορά τη διαμονή τους, τη διατροφή και τις δραστηριότητες αναψυχής.
- Συνεργασία των κατοίκων της υπαίθρου με τους τοπικούς φορείς και εξασφάλιση της σύμφωνης γνώμης τους για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή τους και συνειδητοποίηση των αναγκαίων αλλαγών που απαιτούνται.
- Δημιουργία μέτρων προτεραιότητας για ανάπτυξη του αγροτουρισμού σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.
- –Δημιουργία πλαισίου μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη της πολιτιστικής και τουριστικής κληρονομιάς.
- Ανάλυση μέτρων για αποκατάσταση των παραδοσιακών οικισμών που λειτουργούν ως πόλοι έλξης για τους επισκέπτες.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Ενημέρωση και επιμόρφωση του τοπικού πληθυσμού για τις δυνατότητες που ανοίγονται μέσω του αγροτουρισμού, αλλά και των κινδύνων που προκύπτουν από τη μη προσεκτική διαχείρισή του.
- Συμμετοχή στη διατήρηση και στον έλεγχο της ανάπτυξης από τους τοπικούς φορείς και τους ντόπιους, ώστε να διατηρείται ο τοπικός χαρακτήρας.
- Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης των κατοίκων των αγροτικών περιοχών και εκμάθησης ξένων γλωσσών σε βασικό λειτουργικό επίπεδο, ώστε να αντεπεξέρχονται στις ανάγκες των δραστηριοτήτων του αγροτουρισμού.
- Συστηματοποίηση ελέγχων από τους αρμόδιους φορείς για να τηρούνται οι προδιαγραφές που ισχύουν για τη λειτουργία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων.
- Δημιουργία φορέα που να μπορεί να συντονίζει τις πανελλαδικές πρωτοβουλίες αγροτουριστικού χαρακτήρα.
- Δημιουργία ενός διακρατικού δικτύου με σκοπό την πληροφόρηση σε θέματα αγροτουρισμού και την προσφορά συμβούλων στους ενδιαφερόμενους.

Ο αγροτουρισμός συγκεντρώνει μία σειρά προτερημάτων που τον αναδεικνύουν σε πολλές περιπτώσεις ως μοχλό της τοπικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας μας. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι ο ορθολογικός και ολοκληρωμένος σχεδιασμός ανάπτυξής του, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής. (www.agrotour.gr)

Κεφάλαιο 4: Προγράμματα Αγροτουρισμού στην Ελλάδα

4.1 Φορείς στήριξης Αγροτουρισμού

Τα θεμέλια της ανάπτυξης του αγροτουρισμού τομέα στην Ελλάδα μπήκαν με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Με την χρηματοδότηση της ΕΟΚ για προγράμματα ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού, καταρτίστηκε και στη χώρα μας, με την συνεργασία των αρμόδιων φορέων, όπως το Υπουργείο Γεωργίας, Α.Τ.Ε., Ε.Ο.Τ. ένα πρόγραμμα αγροτικού τουρισμού, που ως βασικό στόχο του είχε την αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών περιοχών, καθώς και τη συγκράτηση του ντόπιου πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πρόγραμμα αυτό έδινε την δυνατότητα σε οικονομικά ενεργούς αγρότες, συνταξιούχους, δήμους, κοινότητες και συνεταιρισμούς να αναπτύξουν αγροτουριστικές δράσεις και να προωθήσουν τα προϊόντα τους μέσα από αυτές. Σε κάθε νομό δημιουργήθηκε επιτροπή για την αξιολόγηση των αιτήσεων και των δικαιολογητικών των δικαιούχων, ενώ η Α.Τ.Ε. ανέλαβε τη χορήγηση των δανείων. Στην πορεία της ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα αναμείχθηκαν αρκετοί φορείς, όπως το Ελληνικό Κέντρο Τουρισμού, η Αγροτουριστική Α.Ε., το Υπουργείο Γεωργίας, το Υπουργείο Ανάπτυξης, ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, ο ΕΟΜΜΕΧ και άλλοι.

4.2 Περιγραφή Φορέων

Αναπτυξιακή Ηρακλείου:

Η εταιρία έχει ως πρωτεύοντα στόχο την κάλυψη κοινά διαπιστωμένων αναγκών για την στήριξη των Ο.Τ.Α. στον αναπτυξιακό τους ρόλο, τον αναπτυξιακό σχεδιασμό της ευρύτερης περιοχής, την αξιοποίηση στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό των διαθέσιμων εθνικών και κοινοτικών πόρων μέσα από τη διαχείριση σχετικών προγραμμάτων, την τεχνική στήριξη των κατοίκων και των φορέων της περιοχής στους τομείς επιμόρφωσης, βελτίωσης ποιότητας ζωής και γενικότερα κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, την ανάληψη πρωτοβουλιών σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος, διατήρησης πολιτιστικής κληρονομιάς και ανάπτυξης της εσωτερικής συνοχής της περιοχής. Η Αναπτυξιακή Ηρακλείου Α.Α.Ε. ΟΤΑ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

δραστηριοποιείται κυρίως στο Ν. Ηρακλείου, αλλά υλοποιεί και προγράμματα που αφορούν στο σύνολο της Περιφέρειας Κρήτης (www.anher.gr)

ΑΚΟΜΜ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ:

Το Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε ΟΤΑ, αποτελεί την Ομάδα Τοπικής Δράσης εφαρμογής της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER, στην περιοχή του ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ από το 1992.

Ιδρύθηκε το 1988 με την επωνυμία «Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου και Μαλεβυζίου Ανώνυμη Εταιρία (Α.Κ.Ο.Μ-Μ. Α.Ε), με ιδρυτικούς μετόχους το Δήμο Ανωγείων, την κοινότητα Αζού, την κοινότητα Γωνιών και τον Αγροτικό Βιοτεχνικό Συνεταιρισμό Ανωγείων. Από την αρχή της ίδρυσης της, η εταιρία αποτελεί το σπουδαιότερο αναπτυξιακό εργαλείο της ευρύτερης περιοχής.

Το 1991 και με αφορμή τον σχεδιασμό για την LEADER, πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις και αναφέρθηκαν προβληματισμοί από την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλους επιχειρηματικούς και κοινωνικούς φορείς της ευρύτερης περιοχής. Σε αυτές τις συζητήσεις ως αποτέλεσμα υπήρξε η ομόφωνη διαπίστωση ενδυνάμωσης της εταιρίας ως μοναδικού οργάνου έκφρασης της ομοιογένειας του Ψηλορείτη σε κοινωνικά, πολιτιστικά, οικονομικά και γεωφυσικά χαρακτηριστικά.

Σε αυτήν την κατεύθυνση πραγματοποιήθηκε η συμμετοχή στην εταιρία όλων των δήμων και κοινοτήτων, αλλά και άλλων κοινωνικών και επιχειρηματικών φορέων με την ανάλογη αύξηση του Μετοχικού Κεφαλαίου. Έτσι οι μέτοχοι αυξήθηκαν από 4 σε 42.

Το 2000 η εταιρία τροποποιεί τον διακριτικό της τίτλο σε Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ Α.Ε , ενώ το 2007 τροποποιεί το καταστατικό της, με σκοπό την προσαρμογή της σε Αναπτυξιακή Εταιρία ΟΤΑ, σύμφωνα με τον Ν. 3463/2006, και μετονομάζεται σε Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε ΟΤΑ .

Σήμερα στη μετοχική σύνθεση περιλαμβάνονται 40 μέτοχοι μεταξύ των οποίων ΟΤΑ α' και β' βαθμού, συνεταιρισμοί και ενώσεις, πολιτιστικοί και αθλητικοί φορείς, γυναικείοι συνεταιρισμοί, χρηματοπιστωτικά και τεχνολογικά ιδρύματα.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Εκτός της LEADER, την περίοδο του γ' κοινοτικού πλαισίου στήριξης υλοποιήθηκαν και τα ΟΠΑΑΧ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων καθώς και του ΠΕΠ Κρήτης, διάφορα προγράμματα μέσω των κοινοτικών πρωτοβουλιών EQUAL και INTERREG III, κ.α.

Η εταιρία αποτελεί επίσης τον φορέα υλοποίησης πολλών κοινωνικών δομών, όπως το Βοήθεια στο Σπίτι, ΚΔΑΠ, ΚΗΦΗ, βρεφονηπιακών σταθμών κ.α. Συνολικά οι δομές που διαχειρίζεται ανέρχονται σε 14, οι οποίες πραγματοποιούνται σε 6 Δήμους. Το απασχολούμενο προσωπικό αυτών των δομών ανέρχεται κατά προσέγγιση σε 55-60 άτομα.

Το Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε ΟΤΑ υπήρξε επίσης ο καταλυτικός παράγοντας για την ενδυνάμωση αλλά και την δημιουργία σχέσεων και μηχανισμών που στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία όπως είναι το ΦΥΣΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ, το δίκτυο ΓΗ ΤΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ, το τοπικό σύμφωνο ποιότητας «ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ – ΚΡΗΤΗ», κ.α

ΕΟΤ:

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού.

Ο Ε.Ο.Τ. ιδρύθηκε το 1950 με τον Α.Ν. 1565/50 που κυρώθηκε με τον Ν. 1624/51 και έκτοτε αποτελεί τον βασικό κρατικό φορέα του τουριστικού τομέα.

Σύμφωνα με τον ν.3270/04 (ΦΕΚ 187/Α/11.10.2004) ο Ε.Ο.Τ. διαρθρώνεται σε Κεντρική Υπηρεσία, με έδρα την Αθήνα και σε Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ) από 1.1.2005. Η διάρθρωση των υπηρεσιών του ΕΟΤ και οι αρμοδιότητες της κάθε υπηρεσιακής μονάδας περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 343/2001 (ΦΕΚ 231 Α). Άλλοι φορείς εποπτευόμενοι από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, ν.3270/04 (ΦΕΚ187/Α/11.10.2004) είναι οι εξής:

❖ Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Τ.Ε.Κ.)

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- ❖ Ανώνυμη Εταιρεία (Ε.Τ.Α. Α.Ε.) , η οποία μετονομάζεται σε «Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης Α.Ε.» (Ε.Τ.Α.Α.Ε.)
- ❖ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος.
- ❖ Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που εκ της υφιστάμενης νομοθεσίας εποπτεύονται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης
- ❖ Εταιρείες και κάθε είδους επιχειρήσεις, στις οποίες τα άνω νομικά πρόσωπα είναι αποκλειστικοί μέτοχοι ή μέτοχοι πλειοψηφίας. (www.visitgreece.gr)

4.3 Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

Η οργανωμένη εφαρμογή προγραμμάτων αγροτουρισμού στη χώρα μας στην ουσία ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980 με τη θέσπιση από την Ευρωπαϊκή Ένωση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (Μ.Ο.Π.). Τα Μ.Ο.Π. κάλυψαν την περίοδο 1986-1994, αποτελούσαν μέρος του Α' ΚΠΣ και είχαν ως σημείο αναφοράς τις μεσογειακές χώρες. Φορέας διαχείρισης των προγραμμάτων αγροτουρισμού ήταν το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας που σε συνεργασία με την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος δανειοδοτούσαν τους κάτοικους των ορεινών περιοχών για την υλοποίηση αγροτουριστικών δράσεων. «Από τον πρώτο κιόλας χρόνο ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι περιφέρειες της χώρας επωφελήθηκαν από σημαντικές εισροές κοινοτικών πόρων. Σταθμός όμως για τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσαν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π.) που ξεκίνησαν το 1986 και ολοκληρώθηκαν το 1993 και θεωρούνται από πολλούς ως η αφετηρία άσκησης ουσιαστικής Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής.

Τα Μ.Ο.Π. έθεσαν για πρώτη φορά το στόχο υλοποίησης μίας ολοκληρωμένης μεσοπρόθεσμης προσπάθειας για την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέσω πολυετών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Με τα Μ.Ο.Π. δόθηκε ώθηση στην χρηματοδότηση σχεδίων ενταγμένων σε συνολικά περιφερειακά προγράμματα, τα οποία σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν από τις ενδιαφερόμενες περιφέρειες. Στην Ελλάδα καταρτίστηκαν 7 Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα: Κρήτης, Μακεδονίας

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

και Θράκης, Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου, Νήσων Αιγαίου Πελάγους, Ανατολικής Κεντρικής Ελλάδος, Αττικής και τέλος ένα θεματικό, το Μ.Ο.Π. Πληροφορικής. Η αρχική περίοδος εφαρμογής των Μ.Ο.Π. ήταν η περίοδος 1984-1989, αλλά επεκτάθηκε μέχρι το 1993. (www.minagric.gr)

Η αναπτυξιακή στρατηγική που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα από το 1984 μέχρι το 1993 (που καλύπτει τόσο τα ΜΟΠ όσο και το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) χαρακτηρίστηκε κυρίως από τον μεγάλο διαμελισμό των διαθέσιμων πόρων σε μικρά έργα υποδομής σε ολόκληρη τη χώρα. Η πολιτική αυτή στήριξε την οικονομική δραστηριότητα και διευκόλυνε τη βελτίωση του επιπέδου ζωής στις αγροτικές και περιμετρικές περιοχές. Αναβάθμισε το επαρχιακό δίκτυο μεταφορών και ενίσχυσε τον εκσυγχρονισμό των μικρών γεωργικών επιχειρήσεων και την ίδρυση ξενοδοχείων μικρού και μεσαίου μεγέθους σε πολλές περιοχές. (www.agrotour.gr)

Η περίοδος αυτή συνέπεσε με ένα σημαντικό ορόσημο για την αναπτυξιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το 1988 αποφασίστηκε η ριζική μεταρρύθμιση της λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων που οδήγησε στον συντονισμό των πολιτικών των κοινοτικών διαρθρωτικών ταμείων που μέχρι τότε παρέμεναν ανεξάρτητες. Η μεταρρύθμιση αυτή προέβλεπε σταδιακή αύξηση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων μέχρι τον διπλασιασμό τους την περίοδο 1987-1993. Προέβλεπε επίσης ότι η ευθύνη για το προγραμματισμό και για την υλοποίηση των αναπτυξιακών δράσεων και προγραμμάτων, που συγχρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μοιράζεται ανάμεσα στις εθνικές και περιφερειακές αρχές της χώρας και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Ο πρώτος συνεταιρισμός που εντάχθηκε στα αγροτουριστικά προγράμματα ήταν ο αγροτουριστικός συνεταιρισμών Πέτρας Λέσβου που ιδρύθηκε το 1983 με πρωτοβουλία του συμβουλίου ισότητας των δύο φύλων. Το παράδειγμα της Πέτρας ακολούθησαν και άλλες περιοχές όπως τα Αμπελάκια, η Αράχοβα και τελευταία η Χίος.

4.4 Προγράμματα LEADER

Τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης που στοχεύουν στην αγροτική ανάπτυξη αποτελούνται από μέτρα προώθησης δραστηριοτήτων αγροτικού τουρισμού, μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Τα μέτρα αυτά αποτελούν τη χρηματοδοτική ενίσχυση επενδύσεων τουριστικής ανωδομής, όπως καταλύματα, κέντρα εστίασης – αναψυχής, αθλητικές εγκαταστάσεις, κλπ. Στις επιλέξιμες περιφέρειες για ενίσχυση μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, ο αγροτικός τουρισμός και το περιβάλλον έχουν επωφεληθεί σημαντικά από αυτές τις ενισχύσεις (Commission of the European Communities, 1993).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε το 1990, μια κοινοτική πρωτοβουλία για την αγροτική ανάπτυξη, με την ονομασία LEADER ("Liaisons Entre Actions pour le Développement de l'Economie Rurale"), μέσα στα πλαίσια της οποίας η Ε.Ε. ενθαρρύνει την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο. Λόγω αυτής της πρωτοβουλίας έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο 200 ομάδων τοπικής δράσης (Ο.Τ.Δ.) (P. Midmore, et al., 1994). Κατά τη χρονική περίοδο 1994-1999 λειτούργησε η πρωτοβουλία LEADER II. Κάθε Ο.Τ.Δ. ανέλαβε την ευθύνη διαχείρισης οικονομικών πόρων για την ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων μέσα στα γεωγραφικά όρια της χωρικής της ενότητας, επενδυτικά σχέδια που θα έπρεπε να εξυπηρετούν τα εξής μέτρα:

- ✓ Παροχή πληροφόρησης για όλα τα κοινοτικά μέτρα και χρηματοδοτικά πλαίσια ενίσχυσης της αγροτικής ανάπτυξης
- ✓ Επαγγελματική κατάρτιση και ενίσχυση της απασχόλησης / επιχειρηματικότητας
- ✓ Αγροτικός τουρισμός
- ✓ Προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος
- ✓ Μικρές μονάδες μεταποίησης, χειροτεχνίας και τοπικών υπηρεσιών
- ✓ Αξιοποίηση και εμπορία τοπικών αγροτικών προϊόντων

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Μέσα στο ίδιο πλαίσιο και σκεπτικό κινείται και το τρίτο πρόγραμμα LEADER +, το οποίο καλύπτει τη χρονική περίοδο 2000-2006. Το τοπικό πρόγραμμα που έχει σχεδιαστεί, μέσα στα πλαίσια του LEADER +, από την Ο.Τ.Δ. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ και έχει ως χωρική ενότητα εφαρμογής την ενδοχώρα του Νομού Ηρακλείου, αποτελεί μια εφαρμογή του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε αγροτική ζώνη, σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας. (www.minagric.gr)

4.4.1 Προγράμματα LEADER I & LEADER II

Στη δεκαετία του 1990 συνεχίστηκαν οι προσπάθειες απορρόφησης πόρων με στόχο την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Τα προγράμματα αγροτουρισμού που εφαρμόστηκαν κατά την δεκαετία αυτή εντάχθηκαν στο πλαίσιο επιχειρησιακών προγραμμάτων του Υπουργείου Γεωργίας και οι πόροι προήλθαν από το Α' και Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Έχουμε έτσι κατά την περίοδο αυτή τα προγράμματα LEADER I (1991-1993) και LEADER II (1994-1999). Στα πλαίσια των προγραμμάτων αυτών, όπως αναφέρει σε δημοσίευση του Επιχειρησιακού προγράμματος κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER PLUS το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης «Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER I υλοποιήθηκαν 25 προγράμματα ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης από τις αντίστοιχες Ομάδες Τοπικής Δράσης σε 27 Νομούς της χώρας, ύψους Δημόσιας Δαπάνης 104,4 εκατομμυρίων ECU που αντιστοιχεί σε Δημόσια Δαπάνη σε 70 εκατομμύρια ECU. Υλοποιήθηκαν συνολικά 1732 έργα και δράσεις, από τα οποία τα 807 αφορούσαν επενδύσεις αγροτουρισμού, τα 154 επαγγελματική κατάρτιση, τα 138 αφορούσαν ενέργειες τεχνικής στήριξης στην αγροτική ανάπτυξη, τα 258 επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών, τα 264 επενδύσεις αξιοποίησης και εμπορίας της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής, τα 86 επενδύσεις προστασίας και ανάδειξης περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Στα πλαίσια της πρωτοβουλίας LEADER II εγκρίθηκε η εφαρμογή τοπικών προγραμμάτων 49 Ομάδων Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) και 7 θεματικών προγραμμάτων Συλλογικών Φορέων (ΣΦ) που αφορούσαν σχεδόν το σύνολο της χώρας. Συνολικά εγκρίθηκε η υλοποίηση 3.271 έργων και δράσεων που αφορούσαν και τα τρία σκέλη του προγράμματος με δέσμευση σε όρους Δημόσιας Δαπάνης που ανέρχεται σε 68.9 δις δραχμές.»

4.4.2 Πρόγραμμα LEADER PLUS

Στα πλαίσια του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, οι αγροτουριστικές δραστηριότητες υλοποιούνται με βάση το πρόγραμμα LEADER PLUS και του Ο.Π.Α.Α.Χ. (2000-2006). Σε αυτά τα προγράμματα την υλοποίηση αναλαμβάνουν ομάδες τοπικής δράσης, καθώς και τα Π.Ε.Π. (Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα) που υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο από τη Διεύθυνση Γεωργίας. Όπως τονίζεται στο επίσημο διαδικτυακό τόπο του προγράμματος «Leader Plus», η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+ είναι η πρωτοβουλία του αγροτικού τομέα κατά την 3η προγραμματική περίοδο (2000-2006).

Το συνολικό κόστος του Επιχειρησιακού Προγράμματος εκτιμάται να ανέλθει στα 392,6 εκ. Ευρώ περίπου, ενώ το ύψος της Δημόσιας Δαπάνης ανέρχεται σε 251,18 εκ. Ευρώ, από τα οποία τα 182,90 εκ. Ευρώ αποτελούν την κοινοτική συμμετοχή (ταμείο ΕΓΤΠΕ-Π).(www.anher.gr)

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα υιοθετεί δυο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους, που είναι:

- Η ολοκληρωμένη, άριστης ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
- Η ενίσχυση της προσπάθειας για μείωση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.» (<http://www.leader-plus.gr/default.htm>)

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Στην προκήρυξη δε του προγράμματος για την αγροτική ανάπτυξη της Ελλάδας «Αλέξανδρος Μπαλατατζής» σχετικά με τα προγράμματα LEADER+ και Ο.Π.Α.Α.Χ. τονίζεται ότι «Στην Ελλάδα, κατά την 3η Προγραμματική Περίοδο, η Πρωτοβουλία LEADER+ εφαρμόζεται σε ορεινές -περιοχές χαρακτηρισμένες σύμφωνα με τον εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατάλογο των ορεινών, μειονεκτικών και με ειδικά προβλήματα περιοχών- και νησιωτικές περιοχές, στις οποίες παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικοοικονομική υστέρηση. Ωστόσο, σε αιτιολογημένες περιπτώσεις και εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις (γεωγραφική γειτνίαση, ύπαρξη προβλημάτων αλλά παράλληλα αναπτυξιακών προοπτικών κ.λ.π), περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα και άλλες μειονεκτικές περιοχές, καθώς και περιοχές Natura 2000».

Τα τοπικά προγράμματα LEADER+ υλοποιούνται σε περιοχές που καλύπτονται εν μέρει ή στο σύνολό τους από τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ. (άξονας 7 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006» ή Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα 2000-2006 -ΠΕΠ). Σ' αυτές τις περιπτώσεις, η εφαρμογή του Ε.Π. Κ.Π. LEADER+ είναι δυνατή μόνο για δράσεις που δεν καλύπτονται από τα Ο.Π.Α.Α.Χ., λειτουργούν συμπληρωματικά, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα των δράσεων του ολοκληρωμένου προγράμματος (π.χ. συνεργασίες, δικτυώσεις κλπ.) και εξασφαλίζουν την πιλοτική διάσταση του τοπικού προγράμματος και αναδεικνύουν την προστιθέμενη αξία της πρωτοβουλίας.

Οι περιοχές εφαρμογής του LEADER+ καλύπτουν συνολική έκταση 8.266.800 Ha (63% της χώρας) και πληθυσμό περίπου 2.212.549 (20% του συνολικού πληθυσμού της χώρας) κατοίκων. Τα τοπικά προγράμματα που εντάσσονται στα πλαίσια της πρωτοβουλίας σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.). Πρόκειται για ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρίες, οι οποίες αποτελούνται από συλλογικούς φορείς του ευρύτερου Δημόσιου ή Ιδιωτικού τομέα. Στο πλαίσιο του LEADER+, υλοποιούνται 40 τοπικά προγράμματα (40 Ο.Τ.Δ).

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ. εφαρμόζονται συνολικά σε 87 περιοχές της χώρας που καλύπτουν έκταση 6.570.600

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ha και πληθυσμό 1.496.627 κατοίκους. Τα ολοκληρωμένα προγράμματα υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, με τη στήριξη τοπικών φορέων» (Πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013, «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΤΑΤΖΗΣ»)

Κεφάλαιο 5: Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτουρισμού στο νομό Ηρακλείου Κρήτης

5.1 Επιλέξιμες περιοχές του Νομού Ηρακλείου

Ο Νομός Ηρακλείου σήμερα έχει χωριστεί σε τρεις περιοχές:

- στην πρώτη περιοχή εφαρμόζεται το «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου» με υπεύθυνο φορέα το Υπουργείο Γεωργίας (χρηματοδοτείται από τον «Άξονα 7»)
- στην δεύτερη περιοχή εφαρμόζεται το «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου» με υπεύθυνο φορέα την Περιφέρεια Κρήτης
- στην τρίτη περιοχή εφαρμόζεται το LEADER PLUS.

5.2 Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα στο Νομό Ηρακλείου.

Είναι γεγονός ότι το βασικό έργο στο νομό Ηρακλείου του οποίου η χρηματοδότησή ενισχύθηκε από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, αποτελεί η Ανάπλαση και Ανάδειξη του Οικιστικού Πυρήνα των Αρχαίων. Για το συγκεκριμένο έργο, ένα μεγάλο μέρος χρηματοδοτήθηκε από τα ΜΟΠ ενώ το υπόλοιπο από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Οι Αρχάνες θεωρούνται ως ένα ημιαστικό κέντρο που διαθέτει ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό ενδιαφέρον. Ο οικισμός έχει επιρροές της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής και διακρίνεται από τη μείξη αρχιτεκτονικών και μορφολογικών στοιχείων του νεοκλασικισμού με τα στοιχεία της ντόπιας παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Με σκοπό να διατηρηθεί η ιδιαίτερη αρχιτεκτονική των Αρχαίων, υπήρξε μια σημαντική προσπάθεια ανάδειξης του οικιστικού πυρήνα

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

όπου η χρηματοδότηση έγινε μέσω δύο πακέτων κοινοτικής στήριξης, τα οποία αναλυτικά περιελάμβαναν:

- ✓ Χρηματοδότηση: Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ Κρήτης 1991 – 1993). Προϋπολογισμός: 160.000.000δρχ. Φορείς υλοποίησης: Αναπτυξιακή Ηρακλείου - Περιφέρεια Κρήτης - Δήμος Αρχανών (www.anher.gr).

Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού:

- Η Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου Αρχανών ανέλαβε την εκτέλεση του έργου με αυτεπιστασία.
  - Η Αναπτυξιακή Ηρακλείου είχε τη διαχείριση και τη διοικητική υποστήριξη του έργου.
  - Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Ε.Μ.Π.) παρείχε επιστημονική και τεχνική στήριξη.
  - Εκπονήθηκαν ειδικές μελέτες αποκατάστασης παραδοσιακών κτιρίων.
  - Εκπονήθηκε Μελέτη - Έρευνα Ανάδειξης και Αναβάθμισης του Συνεκτικού Τμήματος του οικισμού από το ΕΜΠ.
  - Έγιναν εργασίες δομητικής αποκατάστασης και επεμβάσεις σε όψεις 60 παραδοσιακών κτηρίων.
- ✓ Χρηματοδότηση: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ Κρήτης 1994 - 1999) Προϋπολογισμός: 380.000.000 δρχ. Φορείς υλοποίησης: Αναπτυξιακή Ηρακλείου - Περιφέρεια Κρήτης - Δήμος Αρχανών.

Το Πρόγραμμα είχε τις παρακάτω ενέργειες:

- Έργα υποδομής (αποχετευτικό δίκτυο, υπόγεια δίκτυα ΔΕΗ, εγκατάσταση συστήματος κεντρικών κεραιών ραδιοτηλεοράσεως).
- Ανάπλαση Χώρου Αγοράς.
- Διαμόρφωση Κεντρικής Πλατείας και ανάδειξη - ανάπλαση των κλασσικών κτισμάτων γύρω απ' αυτήν.
- Διαμόρφωση κεντρικού δρόμου του Πάρκου Μαγγανίτη (πεζοδρόμηση, φυτεύσεις, διαμόρφωση χώρων στάθμευσης).
- Διαμόρφωση πεζοδρομήσεων των στενών οδών που οδηγούν στο Μουσείο, το Κτίριο Ευτυχί και το χώρο Ανασκαφής (Τουρκογειτονιά), καθώς και

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

αναστήλωση - ανάδειξη των νεοκλασικών κτιρίων που βρίσκονται στους δρόμους αυτούς.

- Αναστήλωση - ανάδειξη παραδοσιακών νεοκλασικών κτιρίων που βρίσκονται στον οικισμό.

5.3 Επενδύσεις στον αγροτουρισμό στα πλαίσια του LEADER II στο Νομό Ηρακλείου.

Το πρόγραμμα LEADER II είναι μια σπουδαία πρωτοβουλία της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υποστήριξη τοπικών αναπτυξιακών σχεδίων στις αγροτικές περιοχές. (www.anher.gr)

Το πρόγραμμα LEADER έχει ως στόχο την ενθάρρυνση ανάληψης καινοτόμων ενεργειών από τους τοπικούς φορείς, σε όλους τους τομείς δραστηριότητας του αγροτικού χώρου και την ενίσχυση της ανταλλαγής εμπειριών. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα LEADER II, στο νομό Ηρακλείου, σαν στόχο είχε την ενίσχυση του ενδογενούς δυναμικού, την βελτίωση του επιπέδου και της ποιότητας ζωής αξιοποιώντας τα υφιστάμενα πλεονεκτήματα, την υπέρβαση των εμποδίων που δυσκολεύουν την αναπτυξιακή διαδικασία και την εισαγωγή καινοτομικών επιδεικτικών εφαρμογών με μεγάλη δυνατότητα διάχυσης, στην προώθηση της εσωτερικής συνοχής της περιοχής δράσης και ανάδειξή της σε ζωντανό χώρο ανάπτυξης πολλαπλών συμπληρωματικών δραστηριοτήτων, μέσα από την οργάνωση δικτύων διακοινοτικής, διεπαγγελματικής συνεργασίας και στην ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών για την ενίσχυση του σχεδιασμού, τη δημιουργία και την από κοινού εμπορία προϊόντων ή υπηρεσιών σ' όλους τους τομείς της αγροτικής ανάπτυξης. Ο προϋπολογισμός για την επίτευξη στόχων αυτών ανήλθε στο ποσό των 2.770.000.000 δραχμών.

Οι συνολικές επενδύσεις, ο τρόπος και τα ποσά χρηματοδότησής τους ανά κατηγορία και το ποσοστό επί του συνόλου των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στο νομό Ηρακλείου εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα:

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Πίνακας 1 Σύνολο Επενδύσεων Νομού Ηρακλείου

A/A	Μέτρα	Δημόσια Δαπάνη	Ίδια Συμμετοχή	Συνολικό Κόστος	Ποσοστό
1	Τεχνική Στήριξη για την Αγροτική Ανάπτυξη	376	19	395	13,4%
2	Επαγγελματική Κατάρτιση	74	5	79	2,6%
3	Αγροτουρισμός	498	333	831	28,1%
4	Μικρές Επιχειρήσεις, βιοτεχνίες	398	266	664	22,5%
5	Αξιοποίηση και εμπορία τοπικών γεωργικών προϊόντων	335	240	575	19,5%
6	Διατήρηση και βελτίωση περιβάλλοντος	309	77	386	13,1%
Σύνολο		1.990	940	2.930	
Σκέλος συνεργασία	Γ': Διακρατική	18	7	25	0,8%
Γενικό Σύνολο		2.008	947	2.955	
Σημείωση: Τα ποσά που αναγράφονται είναι σε εκατομμύρια δραχμές.					

Πηγή : (www.anher.gr)

Όπως φαίνεται ένα σημαντικό ποσοστό του επιχορηγούμενου ποσού που δόθηκε στα πλαίσια του προγράμματος LEADER II απορροφήθηκε από επενδυτές που ως στόχο είχαν να δημιουργήσουν ή να εκσυγχρονίσουν αγροτουριστικές εγκαταστάσεις.

Οι επενδύσεις του αγροτουρισμού για τον νομό Ηρακλείου στα πλαίσια του προγράμματος LEADER II φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2 Επενδύσεις Ενταγμένες στο Leader II

Επενδύσεις Αγροτουρισμού στο νομό Ηρακλείου που εντάχθηκαν στο Πρόγραμμα LEADER II					
Είδος επένδυσης	Επωνυμία Επιχείρησης	Περιοχή επένδυσης	Περιγραφή Επένδυσης		
Δημιουργία εκσυγχρονισμός	Ι.Μπουτάρης &Υιός	Σκαλάνι Δ. Ηρακλείου	Ξενώνας στο Φανταξομέτοχο,	κτίμα σε	

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Οινοποιητική ΑΕ		αμπελώνα 70 στρεμμάτων. Έχει την δυνατότητα να φιλοξενήσει 8-10 άτομα σε 4 δίκλινα πλήρως εξοπλισμένα δωμάτια.
Δημιουργία εκσυγχρονισμός επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Γ.Πορτοκαλάκης & ΣΙΑ ΕΕ	Δαφνές Ηρακλείου	Αγροτουριστικό κατάλυμα δέκα κλινών πλήρως εξοπλισμένων σε παραδοσιακό κτίριο, με ταβέρνα και χώρους αναψυχής
Δημιουργία εκσυγχρονισμός επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Ε. Χαλκιαδάκης & ΣΙΑ ΕΕ	Αβδου Πεδιάδος	Πρότυπη αγροτουριστική μονάδα εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Διαθέτει 15 κλίνες, χώρους εστίασης και αναψυχής καθώς και αίθουσα φυσικοθεραπείας. Βρίσκεται πολύ κοντά στις πίστες απογείωσης και προσγείωσης των ανεμοπτεριστών.
Δημιουργία εκσυγχρονισμός επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Κ. Μαρτιμιανάκης και ΣΙΑ Ο.Ε.	Προφ. Ηλίας, Δ. Τεμένους	Αγροτουριστικό κατάλυμα σε διατηρητέο κτίσμα στο Προφ. Ηλία του Δήμου Τεμένους, με δυνατότητα φιλοξενίας 10 ατόμων σε πέντε δίκλινα δωμάτια πλήρως εξοπλισμένα.
Δημιουργία εκσυγχρονισμός επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Φιλίπιδης Μιχάλης	Σάρχος Μαλεβυζίου	Μονάδα επιπλωμένων διαμερισμάτων στο Σάρχο Ηρακλείου. Διαθέτει πέντε δωμάτια με οντά πλήρως εξοπλισμένα και με δυνατότητα να φιλοξενήσουν από 14 έως 17 άτομα.
Δημιουργία εκσυγχρονισμός επέκταση αγροτουριστικών	Τρουλλινού Κουκουνάκη Νίκη	- Πετροκέφαλο Μαλεβυζίου	Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες στο Πετροκέφαλο Μαλεβυζίου. Έχει την δυνατότητα να φιλοξενήσει

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

καταλυμάτων			10 άτομα στα πλήρως εξοπλισμένα δωμάτια του.
Δημιουργία εκσυγχρονισμός επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Αρόλιθος Α.Ε.	Σερβίλι Τυλίσου	Εκσυγχρονισμός 9 δίκλινων δωματίων στο παραδοσιακό Κρητικό χωριό Αρόλιθος στο Σερβίλι Τυλίσου. Διαθέτει χώρους εστίασης και αναψυχής καθώς και επισκέψιμο μουσείο αγροτικής ιστορίας και λαϊκής τέχνης.
Δημιουργία εκσυγχρονισμός επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Ξυδάκης Ιωάννης	Πρ. Ηλία Δ. Τεμένους	Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες στον Προφήτη Ηλία του Δήμου Τεμένους. Διαθέτει 10 κλίνες.
Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	Β. Σκουλάς - Γ. Τσακαλάκης ΕΠΕ "Wild Nature"	Σπήλια Σκαλανίου	Γραφείο ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Παρέχει υπηρεσίες στον τομέα του αθλητικού, ενημερωτικού, ψυχαγωγικού και φυσιολατρικού τουρισμού όπως, ποδηλασία, κανόε καγιάκ, ορειβασία, σπηλαιολογία, πεζοπορία.
Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	Κορνάρος Δημήτρης	Πρ. Ηλίας Δήμου Τεμένους	Αναρριχητικό κέντρο στον Προφήτη Ηλία του Δήμου Τεμένους. Ασχολείται με την εκπαίδευση ομάδων ορειβασίας, ομάδων διάσωσης και για τον λόγο αυτό διαθέτει και την πίστα τεχνητής αναρρίχησης. Ακόμη ασχολείται με πεζοπορία και χαρτογραφήσεις περιοχών που προσφέρονται για αυτού του είδους τις ενέργειες.
Εναλλακτικές μορφές	Θωμακάκης Γρηγόρης	Αβδου Πεδιάδος	Κέντρο υποδοχής, άθλησης και αναψυχής στο Αβδου

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

τουρισμού			Πεδιάδος. Κυρίως ασχολείται με την εκμάθηση του αλεξιπτώτου πλαγιάς, ενώ ακόμη προσφέρει δράση με ποδήλατα βουνού αναρριχήσεις και πεζοπορία.
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Κ. Μαρτιμιανάκης και ΣΙΑ Ο.Ε.	Προφ. Ηλίας, Δ. Τεμένους	Κέντρο εστίασης και αναψυχής σε διατηρητέο κτίσμα, με δυνατότητα φιλοξενίας 50-60 ατόμων.
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Μηλιάρης Χαρίδημος	Μάρθα Πεδιάδος	Παραδοσιακή ταβέρνα στη Μάρθα Ηρακλείου, στο δρόμο προς την Βιάνο. Διαθέτει παραδοσιακό φαγητό και έχει την δυνατότητα να δεχτεί περίπου 60-80 άτομα.
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Πατεριανάκης Γεώργιος	Μελέσες Δήμου Ν. Καζαντζάκη	Χώρος υποδοχής και φιλοξενίας σε αγρόκτημα βιολογικής καλλιέργειας. Ο ευρύτερος χώρος της επένδυσης περιβάλλεται από αμπελώνες βιολογικής καλλιέργειας, ενώ παράλληλα λειτουργεί και οινοποιείο εμφιάλωσης βιολογικού κρασιού. Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα μετά την ξενάγηση του στους διάφορους χώρους του βιολογικού κτήματος, να δοκιμάζει τα προϊόντα και να παρακολουθεί τις διάφορες εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στον κατάλληλα διαμορφωμένο για τον σκοπό αυτό, χώρο γευσιγνωσίας
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Ξυλούρη Καλλέργη Μαρία	- Σερβίλι Τυλίσου	Χώρος αναψυχής και πληροφόρησης όπου ο επισκέπτης μπορεί

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

			απολαμβάνοντας το ρόφημα του, να πληροφορηθεί μέσω ειδικών φυλλαδίων για τις δυνατότητες που παρέχει η ευρύτερη περιοχή, για τα πολλά αξιόλογα μέρη που μπορεί να επισκεφθεί καθώς και τις δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί εκεί.
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Ροδιτάκη Ειρήνη	Επισκοπή Πεδιάδος	Παραδοσιακό καφενείο στην Επισκοπή Πεδιάδος, όπου ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει γλυκά κουταλιού, ροφήματα, ντόπια τσικουδιά συνοδευόμενη από Κρητικούς παραδοσιακούς μεζέδες και τέλος την αναβίωση Κρητικών βραδυών από καλλιτέχνες πιστούς στην μουσική παράδοση. Έχει την δυνατότητα να υποδεχθεί 50-60 άτομα.
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Χαμηλάκη Αικατερίνη	Καταλαγάρι	Ταβέρνα με επισκέψιμο ρακοκάζανο στο χωριό Καταλαγάρι του Δήμου Ν. Καζαντζάκη. Ο επισκέπτης μπορεί να δοκιμάσει Κρητικές παραδοσιακές συνταγές, ενώ παράλληλα συμμετέχει στην διαδικασία παραγωγής του φαγητού, μέσα από το πρόγραμμα εκμάθησης της Κρητικής κουζίνας. Έχει την δυνατότητα να δεχτεί περίπου 60-80 άτομα.
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Κεγιαδάκη Περσεφόνη	Προφ. Ηλίας, Δ. Τεμένους	Παραδοσιακή ταβέρνα στον Προφήτη Ηλία του Δήμου Τεμένους με δυνατότητα να δεχτεί 60-80 άτομα.
Κέντρα εστίασης	Ψαλτάκης	Κ. Αρχάνες	Καφενείο - εκθετήριο πάνω ακριβώς από το μουσείο

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

και αναψυχής	Μιχάλης		τοπικής ιστορίας και παράδοσης, όπου δίνεται η δυνατότητα στον επισκέπτη του μουσείου αλλά και σε αυτόν τον περαστικό να απολαμβάνει το αναψυκτικό του ή το ρόφημα του και να αγοράσει κάποια απο τα τοπικά προϊόντα που θα εκτίθενται στο εκθετήριο που διαθέτει.
Μουσεία αγροτικής πολιτιστικής κληρονομιάς	Αρόλιθος Α.Ε.	Σερβιλί Τυλίσου	Μουσείο αγροτικής ιστορίας και λαϊκής τέχνης. Το μουσείο λειτουργεί μέσα στον χώρο του παραδοσιακού Κρητικού χωριού Αρόλιθος και ο επισκέπτης του μπορεί να δει τις διάφορες φάσεις της Κρητικής ιστορίας, μέσα από την έκθεση των διαφόρων αντικειμένων, εργαλείων, όπλων και στολών, που χρησιμοποιούνταν την εκάστοτε εποχή.
Μουσεία αγροτικής πολιτιστικής κληρονομιάς	Ψαλλάκης Μιχάλης	Κ. Αρχάνες	Μουσείο αγροτικής ιστορίας και παράδοσης. Μια αναδρομή στον χρόνο διαμέσου των κατάλληλων εκθεμάτων του μουσείου, όπου ο επισκέπτης μπορεί να δει και να κατανοήσει τον τρόπο διαβίωσης των προγόνων μας, παραδοσιακά επαγγέλματα, παλιά ελαιοτριβεία, νερόμυλους, αγγειοπλαστεία καθώς και εκθέματα της πολεμικής ιστορίας της Κρήτης.
Δημιουργία εκσυγχρονισμός	Μεταξάς	Αρχάνες	Τουριστικές πλήρως επιπλωμένες κατοικίες στις

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

επέκταση αγροτουριστικών καταλυμάτων	Ανδρέας		Αρχάνες Ηρακλείου. Έχει την δυνατότητα να υποδεχθεί και να φιλοξενήσει 16 άτομα. (4 τετράκλινες κατοικίες).
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Λαμπράκης Στυλιανός	Αρκαλοχώρι Μονοφατσίου	Μονάδα εστίασης αναψυχής στο Αρκαλοχώρι Ηρακλείου με παραδοσιακό φαγητό και δυνατότητα να υποδεχτεί 60-80 άτομα.
Κέντρα εστίασης και αναψυχής	Κουφογιωργάκη Αικατερίνη	Αρχάνες	Μονάδα εστίασης αναψυχής στις Αρχάνες Ηρακλείου με παραδοσιακό φαγητό και δυνατότητα να υποδεχτεί 60-80 άτομα.
Νέες μονάδες οικοτεχνίας χειροτεχνίας και ειδών λαϊκής τέχνης	Τζομπανάκης Μανόλης	Αρχάνες	Εργαστήριο - μόνιμης έκθεσης (μουσείο) γλυπτικής - χαρακτηριστικής στις Αρχάνες Ηρακλείου. Στην έκθεση βρίσκονται πολλές από τις δημιουργίες του καλλιτέχνη, ενώ στο χώρο του εργαστηρίου που συστεγάζεται με την έκθεση, ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει την δημιουργία των νέων έργων του καλλιτέχνη.

Πηγή: (www.anher.gr)

5.4 Επενδύσεις στον αγροτουρισμό στα πλαίσια του LEADER+ στο Νομό Ηρακλείου.

Το Επιχειρησιακό πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER+ αποτέλεσε μια πρόσκληση για την υποβολή σχεδίων τοπικών προγραμμάτων με περιοχή

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

παρέμβασης την ενδοχώρα του Νομού Ηρακλείου. Ο σχεδιασμός αλλά και η σύνταξη του σχεδίου έγινε λαμβάνοντας υπόψη, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, τις δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά και την εμπειρία της Ομάδας Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ), από την επιτυχημένη εφαρμογή της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader II. (www.anher.gr)

Οι στρατηγικοί στόχοι του εν λόγω προγράμματος είναι:

- ✓ Ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας σε όλους τους τομείς
- ✓ Αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης.
- ✓ Αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του δευτερογενή και τριτογενή τομέα στο τοπικό ΑΕΠ και την απασχόληση.
- ✓ Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας
- ✓ Επίτευξη περιβαλλοντικής ισορροπίας, δια μέσου της προστασίας και της ανάδειξης των περιβαλλοντικών-πολιτισμικών στοιχείων της περιοχής
- ✓ Προώθηση μίας πολύ λειτουργικής γεωργίας με σεβασμό στο περιβάλλον.
- ✓ Επίτευξη κοινωνικής ισορροπίας και διατήρηση της κοινωνικής συνοχής στη περιοχή παρέμβασης (www.minagric.gr).

Πίνακας 3 Επενδύσεις Ενταγμένες στο Leader +

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΤΙΤΛΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝ.ΚΟΣΤΟΣ	ΔΗΜ.ΔΑ Π.
Κολυδάκη Μαρίνα Αντωνίου	Δημιουργία του επιπλωμένων κατοικιών	3 Σταμνιοί Δήμου Επισκοπής	296.944,59	163.319,53

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

		δυναμικότητας 12 κλινών			
ΚΑΤΑΛΑΓΑΡΙ Α.Ε.		Ίδρυση 2 συγκροτημάτων τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών συνολικής δυναμικότητας 21 κλινών	Καταλαγάρι Δήμου Καζαντζάκη	520.000,00	286.000,00
Κυπριωτάκη Ειρήνη Αριστείδη	τ.	Κατασκευή επιπλωμένης τουριστικής έπαυλης συνολικής δυναμικότητας 10κλινών	Χουδέτσι Δήμου Καζαντζάκη	347.386,08	191.062,34
Ρυσσάκης Εμμανουήλ Φανουρίου	τ.	Δημιουργία 2 τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών δυναμικότητας 10κλινών και ταβέρνας 70καθισμάτων	Φόδελε Δήμου Ηρακλείου	397.804,81	218.792,65
Ασμαριαννάκης Γεώργιος		3 τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες δυναμικότητας 12 κλινών	Αρχάνες Δήμου Ηρακλείου	333262,3	183294,27
Βιδάκης Γιώργος		4 Ανέγερση 4 διώροφων τουριστικών κατοικιών με πισίνα	Οικισμός "Τζιγκουνας" Δήμου Καστελλίου	311.041,76	171.072,97
Βλάχος Τριαντάφυλλος		Ίδρυση 3 μονάδας τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών (3) δέκα (10) κλινών	Αχλάδα Δήμου Γαζίου	336.759,66	185.217,81
Γ. Πατεριανάκης Α.Α.Ο.Β.Β.Ε.Ε.		4 Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες δεκαέξι (16) κλινών	Μελέσες Δήμου Καζαντζάκη	369.210,02	203.065,51

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Καρούζου Σμαράγδα	Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες (4) με στοχοθέτηση τον πολιτισμικό τουρισμό	Αχλάδα Δήμου Γαζίου	312.610,82	171.935,95
Κοντζεδάκης Γεώργιος	Δημιουργία νέων τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών (2)	Παναγία Δ.Δ. Διονυσίου Δήμου Κόφινα	322.848,69	177.566,78
Μεταξάκη Βιργινία	Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες (2) με στοχοθέτηση τον θρησκευτικό τουρισμό	Αχλάδα Δήμου Γαζίου	308.549,66	169.702,31
Παπαδάκης Στυλιανός	Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες (4) με στοχοθέτηση τον πολιτισμικό τουρισμό	Σμάρι Δήμου Καστελίου	376.599,60	207.129,78
Πετρουγάκης Κων/νος	Ίδρυση μιας τουριστικής επιπλωμένης κατοικίας	Αποστόλοι Δήμου Καστελίου	127.999,33	70.399,63
Ταβλαδωράκης Γεώργιος Λεωνίδα	τ. Εκσυγχρονισμός ταβέρνας δυναμικότητας 150 καθισμάτων	Αρχάνες Δήμου Ηρακλείου	90.000,00	49.500,00
Παρασύρης Γεώργιος Βασιλείου	τ. Ίδρυση ταβέρνας δυναμικότητας 120	Αγ.Βλάσσης Δήμου Ηρακλείου	160.000,00	88.000,00
Μαθιουδάκη Μαρία Γεωργίου	τ. Εκσυγχρονισμός ταβέρνας δυναμικότητας 200 καθισμάτων	Μυρτιά Δήμου Καζαντζάκη	109.680,90	60.324,50
Σιέττου Θεοφάνια	Ίδρυση ταβέρνας δυναμικότητας 120 καθ/των	Βασιλειές Δήμου Ηρακλείου	84.496,19	46.472,90
Μακης Α.Ε.	Ίδρυση μονάδας εστίασης 76 καθισμάτων	Χουδέτσι Δήμου Καζαντζάκη	121.999,98	67.099,99
Ειρήνη Αικατερίνη	και Ίδρυση παραδοσιακής	Ρογδια Δήμου	289.980,00	159.489,00

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Φραγκιουδάκη Ο.Ε.	ταβέρνας δυναμικότητας 72 καθ/των	Γαζίου		
Αγριμανάκης Αντ. & Σια ΕΕ	Κτιριακός εκσυγχρονισμός παραδοσιακής ταβέρνας	Τεφέλι Δήμου Αστερουσίω ν	70.600,00	38.533,00
Αρμενάκης Μιχαήλ	Βελτίωση υποδομών μονάδας εστίασης	Βασιλειές Δήμου Ηρακλείου	130.706,06	71.888,33
Στρατάκης Ιωάννης	Εκσυγχρονισμός ταβέρνας	Μυρτιά Δήμου Καζαντζάκη	29.247,65	16.086,21
Σφηνιαδάκη Αφοί Ο.Ε.	Επισκέψιμο αγρόκτημα με ξενοδοχείο τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων 3* δυν/τας 10δωματίων/20κλι νών	Χρυσόστομο ς Δήμου Μοιρών	404.999,79	222.749,89
Οδύσσεια Ε.Ε.	Αγρόκτημα φυσικών δραστηριοτήτων με ξενοδοχείο κλασικού τύπου Γ'τάξης δυναμικότητας 12 δωματίων/24κλι νών	Αβδού Δήμου Χερσονήσου	359.581,67	197.769,92
Σαμπίν Ράουτερς τ. Χενκ	Μετεγκατάσταση - αναβάθμιση εγκαταστάσεων των στάβλων Odysseia	Αβδού Δήμου Χερσονήσου	213.265,25	117.295,89
Ανδρεαδάκη Ζαχαρένια	Δημιουργία τουριστικού γραφείου εναλλακτικού τουρισμού και παραδοσιακού καφενείου δυναμικότητας 56 καθισμάτων	Ανω Βάθεια Δήμου Γουβών	90.383,39	49.710,86

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αρμενάκης Μιχαήλ Γεωργίου	τ. Εκσυγχρονισμός παραδοσιακού καφενείου δυναμικότητας 40 καθισμάτων	Βασιλειές Δήμου Ηρακλείου	20.000,00	11.000,00
Μαρκοδημητράκ η Ευαγγελία Πέτρου	τ. Εκσυγχρονισμός παραδοσιακού καφενείου δυναμικότητας 70 καθισμάτων	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	20.000,00	11.000,00
Αγγελάκη Μαρία	Αναβίωση ανακαίνιση παλαιού καφενείου	- Γαρίπα Δήμου Αρκαλοχωρί ου	45.562,92	25.059,61
Παπουτσιδάκης Μαρίνος	Πρόσδοση παραδοσιακού λειτουργικού χαρακτήρα κοινό καφενείο	Αρκαλοχώρι & Δήμου Αρκαλοχωρί ου σε	28.669,68	15.768,32
Παπαδόπουλος Ευάγγελος Προδρόμου	τ. Ίδρυση εργαστηρίου επεξεργασίας σιδήρου (παραδοσιακά δομικά στοιχεία και έπιπλα)	Αστρακοί Δήμου Ν.Καζαντζά κη	145.000,00	79.750,00
Καστανάκη Ειρήνη τ. Βλάση	Ίδρυση εργαστηρίου κεραμικής	Σταμνιοί Δήμου Επισκοπής	103.005,98	56.653,29
Βελεγράκης Πέτρος Αριστείδη	τ. Ίδρυση βιοτεχνίας παραγωγής χαρτιών καθαρισμού	Πύργος Δήμου Αστερουσίω ν	211.324,42	116.228,43
Χουλάκης Κων/νος Γεωργίου	τ. Ίδρυση μονάδας αγγειοπλαστικής	Θραψανό Δήμου Θραψανού	97.742,55	53.758,40
Ντρετάκης Ιωάννης Γεωργίου	τ. Εκσυγχρονισμός μονάδας μεταλλικών κατασκευών παραδοσιακού τύπου (κάγκελα-έπιπλα)	Αγ.Βασίλειο ς Δήμου Ν.Καζαντζά κη	38.711,88	21.291,53
Μαυραντωνάκης Ιωάννης Εμμανουήλ	τ. Ίδρυση μονάδας αγγειοπλαστικής	Θραψανό Δήμου Θραψανού	188.779,75	103.828,87

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Χανιωτάκης Ανδρέας Ιωάννη	τ.	Εκσυγχρονισμός και μετεγκατάσταση μονάδας παραγωγής προϊόντων ξύλογλυπτικής	Ασκοί Δήμου Καστελλίου	104.999,36	57.749,65
Ουάσεφ τ. Μισέλ	τ.	Εκσυγχρονισμός μονάδας τυπογραφικών τεχνών	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	68.500,00	37.675,00
Ουσταμανωλάκη ς Δημήτριος Σπυρίδωνα	τ.	Ίδρυση βιοτεχνίας κατασκευής παραδοσιακών προϊόντων σιδήρου(κάγκελα)	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	79.864,25	43.925,34
Βαργιακάκης Κων/νος Εμμανουήλ	τ.	Εκσυγχρονισμός εργαστηρίου καρεκλοποιίας και καλαθοπλεκτικής	Θραψανό Δήμου Θραψανού	55.000,00	30.250,00
Αφοί Παπαδάκη Ο.Ε.		Εκσυγχρονισμός - επέκταση ξύλουργείου	Βασιλειές Δήμου Ηρακλείου	140.000,00	77.000,00
Προχεράρη Μαρία Χαραλάμπου	τ.	Ίδρυση υφαντουργείου	Αβδού Δήμου Χερσονήσου	170.000,00	93.500,00
Κρανιωτάκης Αντώνιος Γεωργίου	τ.	Μετεγκατάσταση και εκσυγχρονισμός μονάδας μεταλλικών κατασκευών	Παλαιόκαστ ρο Δήμου Γαζίου	146.464,33	80.555,38
Σαπουνάκης Εμμανουήλ Γεωργίου	τ.	Μετεγκατάσταση και εκσυγχρονισμός βιοτεχνίας παραδοσιακής μαχαιροποιίας	Κράσι Δήμου Μαλλίων	290.000,00	159.500,00
Καρυωτάκης Μιχαήλ Σταύρου	τ.	Εκσυγχρονισμός μονάδας κατασκευής αγροτικών μηχανημάτων	Αρκαλοχώρι Δήμου Αρκαλοχωρί ου	218.544,82	120.199,65
ΑΦΟΙ ΑΝΕΤΑΚΗ ΟΕ		Εκσυγχρονισμός Εργαστηρίου Αγγειοπλαστικής	Θραψανό Δήμου Θραψανού	145878	80232,9

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ζερβού Ελένη	Εργαστήριο επεξεργασίας πέτρας	Σμάρι Δήμου Καστελλίου	318.752,85	175.314,07
Λυπαράκης Κων/νος τ. Μιχ.	Μετεγκατάσταση - Εκσυγχρονισμός βιοτεχνίας δερματίνων τουριστικών ειδών	Θραψανό Δήμου Θραψανού	166.783,32	91.730,83
Σαπουνάκης Εμμανουήλ τα. Γεωργ.	Επέκταση της Βιοτεχνίας Παραδοσιακής Μαχαιροποιίας Σαπουνάκης Εμμανουήλ	Χαμόπρινα Δήμου Μαλλίων	150.000,00	82.500,00
Στυλιανού Ιωάννης τ. Γεωργίου	Ίδρυση οиноποιείου - εμφιαλωτηρίου σύγχρονης τεχνολογίας, για την παραγωγή οίνου V.Q.P.R.D. από προϊόντα βιολογικής αμπελουργίας	Κουνάβοι Δήμου Ν.Καζαντζάκη	264.705,48	132.352,74
Μηνάς Ταμιωλάκης & Σία Ο.Ε. Οινοποιητική	Ίδρυση μονάδας παραγωγής οινών ποιότητας από προϊόντα βιολογικής αμπελουργίας	Χουδέτσι Δήμου Ν.Καζαντζάκη	349.792,03	174.896,02
Γαβαλάς Σταύρος τ. Εμμανουήλ	Ίδρυση καθετοποιημένης μονάδας παραγωγής και εμφιάλωσης οίνων πιστοποιημένης βιολογικής αμπελουργίας από ίδια παραγωγή	Βοριάς Δήμου Αστερουσίου	399.033,94	199.516,96
ΕΑΣ Πεζών	Εκσυγχρονισμός οиноποιείου	Καλλονή Δήμου Ν.Καζαντζάκη	310.000,00	155.000,00
Αγροτικός Συνεταιρισμός Αρχανών	Εκσυγχρονισμός μονάδας παραγωγής και εμφιάλωσης οίνου	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	340.000,00	170.000,00

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Παπαδάκης Δημήτριος	Ίδρυση μικρού τυροκομείου	Σμάρι Δήμου Καστελλίου	318.500,00	159.250,00
Κρασανάκης Μάρκος Ιωάννη	τ. Ίδρυση μονάδας παρασκευής και επεξεργασίας κρεατοσκευασμάτων	Επισκοπή Δήμου Επισκοπής	169.279,92	84.639,97
Ψαράκης Αντώνης Στέργιου	τ. Εκσυγχρονισμός και μετεγκατάσταση αρτοποιείου	Σγουροκεφάλι Δήμου Επισκοπής	170.000,00	93.500,00
Μυρωνάκης Γεώργιος Ιωάννη	τ. Εκσυγχρονισμός αρτοποιείου	Κουνάβοι Δήμου Ν.Καζαντζάκη	110.000,00	60.500,00
Δημ. & Λεων. Μπαλής Ο.Ε.	Ίδρυση μονάδας παραγωγής ειδών κουλουροποιίας και ζαχαροπλαστικής	Βασιλειές Δήμου Ηρακλείου	239.933,64	131.963,51
Κουκάκης Γ. - Χατζηκωνσταντίου Γ. ΟΕ	Δημιουργία σύγχρονου εργαστηρίου παρασκευής ειδών διατροφής μετά την πρώτη μεταποίηση (πετιμέζι, μουσταλευριά, γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες) με εκθετήριο	Μυρτιά Δήμου Ν.Καζαντζάκη	298.134,82	163.974,15
Οινοποιοί Ν.Ηρακλείου	Δίκτυο οινοποιών Ν. Ηρακλείου (Υπό σύσταση ΑΜΚΕ)	Αγιές Παρασκιές Δήμου Ν.Καζαντζάκη	115.490,60	86.617,95
Αγροτουριστικά Ν.Ηρακλείου	Αγροτουριστικό Δίκτυο (Υπό σύσταση ΑΜΚΕ)	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	114.509,40	85.882,05
Αγγειοπλάστες Ν. Ηρακλείου	Δίκτυο αγγειοπλαστών Ν. Ηρακλείου (Υπό σύσταση ΑΜΚΕ)	Θραψανό Δήμου Θραψανού	100.000,00	75.000,00
Αναπτυξιακή Ηρακλείου Α.Ε.	Ευαισθητοποίηση - ενημέρωση	Αρχάνες Δήμου	70.409,91	70.409,91

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

	πληθυσμού για το τοπικό πρόγραμμα	Ηρακλείου			
Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου	Προβολή ενδοχώρας - Ηρακλείου	Νομού	Περιοχή παρέμβασης Leader+	140.000,00	98.000,00
Διεύθυνση Τουριστικής Ανάπτυξης					
Σωματείο Επαγγελματιών Ξεναγών Κρήτης & Σαντορίνης	Στήριξη διαφοροποιημένων τουριστικών υπηρεσιών		Περιοχή παρέμβασης Leader+	26.500,00	18.550,00
Αναπτυξιακή Ηρακλείου Α.Ε.	Συμμετοχή στη διοργάνωση International Day		Αρχάνες Δήμου Ηρακλείου	10.000,00	7.000,00
Δήμος Γουβών	Ανάδειξη προστασία αξιοποίηση παραγωγού ποταμού Αποσελέμη	- - του του	Καλό Χωριό Δήμου Γουβών	66.151,28	66.151,28
Δήμος Αρκαλοχωρίου	Δημιουργία κέντρου αναψυχής στον οικισμό Ζήντα		Αρκαλοχώρι Δήμου Αρκαλοχωρίου	34.514,77	34.514,77
Δήμος Ηρακλείου	Ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου Ιερού Ναού Αγ. Αντωνίου και δημιουργία χώρου εκτόνωσης και αναψυχής		Βασιλειές Δήμου Ηρακλείου	76.229,41	76.229,41
Δήμος Καστελλίου	Ανάδειξη και Ανάπλαση ιστορικού και φυσιολατρικού μονοπατιού	και και	Καρουζανά Δήμου Καστελλίου	79.000,00	79.000,00
Σηπλαιολογικός Όμιλος Κρήτης	Εξοπλισμός ομάδας διάσωσης για υπαίθριες δραστ και σχεδιασμός και υλοποίηση προγρ.ς περιβ εκπαίδευσης για παιδιά ηλικίας 6-12 ετών		Περιοχή παρέμβασης Leader+	34.291,14	34.291,14

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Δήμος Αρκαλοχωρίου	Περιβαλλοντικές διαδρομές Τσούτσουρου	Αρκαλοχώρι Δήμου Ηρακλείου	145.309,00	145.309,00
Δήμος Καζαντζάκη	N. Ανάπλαση Ρέματος Σπηλιώτισσας	Δήμος Ν.Καζαντζάκη	118.048,00	118.048,00
Δήμος Επισκοπής	Αναβάθμιση οικισμού Επισκοπής	Επισκοπή Δήμου Επισκοπής	241.000,00	241.000,00
Δήμος Καστελλίου	Αναβάθμιση οικισμού Σμαρίου	Σμάρι Δήμου Καστελλίου	230.860,00	230.860,00
Δήμος Καζαντζάκη	N. Ανάπλαση οικισμού Μυρτιάς	Μυρτιά Δήμου Ν.Καζαντζάκη	222.785,85	222.785,85
Δήμος Μαλλίων	Ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων οικισμού Μοχού	Μοχός Δήμου Μαλλίων	71241,57	71241,57
Δήμος Αρχανών	Ανάπλαση/οικιστική αναβάθμιση της γειτονιάς με το τοπωνύμιο "Κατσοπρινιά" του παραδοσιακού οικισμού Αρχανών	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	121627,02	121627,02
Δήμος Αρκαλοχωρίου	Ανάπλαση παλαιού οικισμού Αρκαλοχωρίου	Αρκαλοχώρι Δήμου Αρκαλοχωρίου	154.600,00	154.600,00
Επιμορφωτικός Σύλλογος Παναγιάς Μονοφατίου "Η Γέννηση της Θεοτόκου"	Κέντρο πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων	Παναγιά Δήμου Κόφινα	193.604,19	193.604,19
Πολιτιστικός Σύλλογος Ίνι - Μοναστηράκι "Η ΙΝΑΤΟΣ"	Δημιουργία πολιτιστικού λαογραφικού πολύκεντρου	Ίνι Δήμου Αρκαλοχωρίου	149.752,21	149.752,21
Δήμος Χερσονήσου	Εξοπλισμός παλαιού Δημοτικού Σχολείου Αβδού για τη μετατροπή του σε "Εργαστήριο	Αβδού Δήμου Χερσονήσου	24.912,37	24.912,37

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

	- Στέκι Πολιτισμού"				
Βλαχάκη Ελένη τ. Δημητρίου	Αποκατάσταση παραδοσιακού ελαιοτριβείου (φάμπρικα) και μετατροπή του σε επισκέψιμο	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	74.958,00	56.218,50	
Δήμος Αρκαλοχωρίου	Μουσείο εκθεμάτων εργοστασίου σύνθλιψης ελαιοκάρπου, άλεσης σιτηρών και παραγωγής τσικουδιάς	Πάρτιρα Δήμου Αρκαλοχωρί ου	233.114,93	233.114,93	
Εκπολιτιστικός Σύλλογος Καινούργιου Χωριού "Αγία Αναστασία"	Μουσείο οίνου	Καινούργιο Χωριό Δήμου Επισκοπής	169.745,60	169.745,60	
Ενορία Αγίου Νικολάου	Μετατροπή Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου Τροπαιοφόρου Αρχανών σε Μουσείο Πολιτιστικής κληρονομιάς	Αρχάνες Δήμου Αρχανών	158.518,09	158.518,09	
Ι.Μ. Αγκαράθου	Εκκλησιαστικό Μουσείο (Ι.Μ.Αγκαράθου)	Σαμπά Δήμου Θραμανού	189.843,83	189.843,83	
Πολιτιστικός Σύλλογος Δαφνών	Ποιοτική αναβάθμιση της γιορτής κρασιού Δαφνών	Δαφνές Δήμου Ηρακλείου	54.781,00	41.085,75	
Δήμος Καστελλίου	Διαπολιτιστική πρόταση για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς	Καστέλλι Δήμου Καστελλίου	28.948,48	21.711,36	

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Θραψανού	Διοργάνωση διαγωνισμού αγγειοπλαστικής	Θραψανό Δήμου Θραψανού	44.662,98	33.497,24
Σύλλογος Γονέων των μαθητών Γυμνασίου Αρκαλοχωρίου	Διαγωνισμός παραδοσιακών παιχνιδιών	Αρκαλοχώρι Δήμου Αρκαλοχωρί ου	15.354,89	11.516,17
Αναπτυξιακή Ηρακλείου Α.Ε.	Κοινές δράσεις για τη νησιωτική Ελλάδα	Αρχάνες Δήμου Ηρακλείου	144.489,68	117.667,60
Αναπτυξιακή Ηρακλείου Α.Ε.	Διακρατικό Σχέδιο Συνεργασίας για την εμπορευματοποίησ η των τοπικών προϊόντων και του αγροτουρισμού	Αρχάνες Δήμου Ηρακλείου	99838,01	82332,4

Πηγή: (www.anher.gr)

5.5 Ζώνες ΟΠΑΑΧ (Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου)

Το Μέτρο 313 με τίτλο: «Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων» χρηματοδοτείται από πόρους και δημόσια δαπάνη.

Στόχος της Ευρώπης μέσα από τις επενδύσεις στις αγροτικές περιοχές είναι:

- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της δασοκομίας διαμέσου της παροχής στήριξης για αναδιάρθρωση, ανάπτυξη και καινοτομία.
- Η βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου μέσω της παροχής στήριξης για διαχείριση της γης.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας.

Επιπλέον κάθε υποβαλλόμενο επενδυτικό σχέδιο θα πρέπει μέσω τεκμηρίωσης να θέτει στόχους όπως:

- ❖ Η βελτίωση και οργάνωση του τουριστικού προϊόντος στην περιοχή παρέμβασης
- ❖ Η ενίσχυση της απασχόλησης στην περιοχή παρέμβασης
- ❖ Η αύξηση της επισκεψιμότητας των περιοχών παρέμβασης

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- ❖ Η συμβολή στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
  - ❖ Η προβολή και προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών
- Η επίτευξη των στόχων του μέτρου γίνεται με βάση ποσοτικοποιημένους δείκτες οι οποίοι είναι :
- ✓ Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)
  - ✓ Ο αριθμός νέων τουριστικών δραστηριοτήτων που υποστηρίχθηκαν
  - ✓ Το ύψος επενδύσεων
  - ✓ Ο αριθμός νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται με την ολοκλήρωση του εγκεκριμένου επενδυτικού σχεδίου (διαχωρισμός τους ανά φύλο και αντίστοιχα ανά ηλικιακή ομάδα (μέχρι 25 ετών και από 25 ετών και άνω) από τουριστικές δραστηριότητες.
  - ✓ Επιπρόσθετος αριθμός επισκεπτών με βάση τον αριθμό διανυκτερεύσεων και τον αριθμό εξυπηρετούμενων επισκεπτών χωρίς διανυκτέρευση.

Στο παραπάνω Μέτρο εντάσσονται επίσης τα ακόλουθα:

A. Παρεμβάσεις δημοσίου χαρακτήρα:

- Προβολή και προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών

B. Παρεμβάσεις ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας:

Επιπλέον εντάσσονται οι παρακάτω δράσεις για πολύ μικρές επιχειρήσεις σύμφωνα με τη σύσταση 2003/361/EK της Επιτροπής και τον Καν. (ΕΚ) 800/08, που ανήκουν στους κλάδους του Παραρτήματος III του παρόντος και αφορούν τουριστικές δραστηριότητες (www.minagric.gr)

- Ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός, μικρής δυναμικότητας υποδομών διανυκτέρευσης.
- Ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός, χώρων εστίασης και αναψυχής.
- Ίδρυση και εκσυγχρονισμός γραφείων οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός, επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του τουρισμού όπως για παράδειγμα οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ειδικές μορφές τουρισμού, χώροι αθλοπαιδιών, χώροι γευσιγνωσίας, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης).
- Βελτίωση της υποδομής επιχειρήσεων μέσω της χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με σκοπό την παραγωγή θερμότητας/ψύξης ή/και ηλεκτρισμού, όπως είναι τα κεντρικά ηλιακά συστήματα, η αξιοποίηση βιομάζας, οι γεωθερμικές εφαρμογές, τα φωτοβολταϊκά, κ.λ.π. Αυτά ως σκοπό έχουν την κάλυψη ιδίων αναγκών αλλά και επεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε υφιστάμενες επιχειρήσεις. (www.minagric.gr)

Η περιοχές παρέμβασης του τοπικού προγράμματος του Νομού Ηρακλείου, είναι οι ακόλουθες (προ Καλλικρατικών Δήμων):

1. Δήμος Αγίας Βαρβάρας
2. Δήμος Αρκαλοχωρίου (Δ.Δ. Δεματίου, Δ.Δ. Καραβάδου, Δ.Δ. Κασάνου, Δ.Δ. Νιπηδητού, Δ.Δ. Παναγιάς, Δ.Δ. Σκινιά)
3. Δήμος Αρχανών
4. Δήμος Βιάννου
5. Δήμος Γοργολαΐνη
6. Δήμος Ζαρού
7. Δήμος Κρουσώνα
8. Δήμος Ρούβα
9. Δήμος Τεμένους
10. Δήμος Παλιανής

11. Δήμος Τυλίσου

5.6 Ζώνες Leader

Το τοπικό πρόγραμμα Leader αποτελείται από μια σειρά παρεμβάσεων με αναπτυξιακή στρατηγική που ως στόχο έχει την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής όπως και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Επίσης, στόχος του εν λόγω προγράμματος είναι η ισόρροπη ανάπτυξη των τριών βασικών πυλώνων της αειφορίας, που είναι η οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική συνοχή και η προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Επιμέρους στόχος είναι η δημιουργία μιας ανταγωνιστικής οικονομίας που θα διασφαλίζει την ευημερία του συνόλου των πολιτών και των χωρικών ενοτήτων της περιοχής παρέμβασης. (www.minagric.gr)

Επιπλέον, οι στρατηγικοί στόχοι του προγράμματος προσδοκούν στον να προωθούν ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις στη τοπική οικονομία, που θα επηρεάζουν θετικά όλη την περιοχή παρέμβασης και θα αλληλοσυμπληρώνονται με άλλες παρεμβάσεις στα πλαίσια της περιοχής παρέμβασης. (www.minagric.gr)

✓ Στρατηγικός Στόχος 1

Ο πρώτος στρατηγικός στόχος του προγράμματος έχει σαν αντικείμενο την ισόρροπη ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, την αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης, την ανάδειξη των πλεονεκτημάτων της εκάστοτε περιοχής, την ισόρροπη ανάπτυξη της οικονομίας μέσω της υπέρβασης των αρνητικών επιπτώσεων. Επιπλέον, ο στόχος περιλαμβάνει, εκτός από το στοιχείο της ανταγωνιστικότητας και αυτό της κοινωνικής συνοχής και του περιορισμού της απομόνωσης κοινωνικών ομάδων και χωρικών εστιών ανάπτυξης. (www.minagric.gr)

✓ Στρατηγικός Στόχος 2

Ο δεύτερος στρατηγικός στόχος αφορά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών. Η επίτευξη αυτού του στόχου γίνεται μέσα από την δημιουργία νέων βιώσιμων επενδύσεων στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα όπως για παράδειγμα, υποδομές εστίασης και διανυκτέρευσης, μονάδες μεταποίησης

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

και συσκευασίας αγροτικών προϊόντων και εφαρμογή συστημάτων ποιότητας. Επιπλέον επιδιώκεται η στενή διασύνδεσή τους με τον τοπικό παραγωγικό ιστό και ιδιαίτερα με τον πρωτογενή τομέα, με σκοπό τη αύξηση των θετικών επιπτώσεων των επενδύσεων αυτών στην τοπική οικονομία και την διάχυση της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας σε ολόκληρη την τοπική οικονομία. (www.minagric.gr)

✓ Στρατηγικός Στόχος 3

Ο τρίτος στρατηγικός στόχος είναι η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και έχει ως στόχο την αναβάθμιση όλων των παραγόντων που προωθούν την επιχειρηματικότητα σε όλους τους τομείς της οικονομίας της ενδοχώρας του Ν. Ηρακλείου αλλά και βοηθούν στη δημιουργία καινοτόμων και σύγχρονων επιχειρηματιών. (www.minagric.gr)

✓ Στρατηγικός Στόχος 4

Ο τέταρτος στρατηγικός στόχος είναι σχετικός με την διατήρηση περιβαλλοντικής ισορροπίας, μέσω της προστασίας και της ανάδειξης των περιβαλλοντικών - πολιτισμικών στοιχείων κάθε περιοχής αλλά και της προώθησης μίας πολυλειτουργικής γεωργίας με σεβασμό στο περιβάλλον. Μέσω του προγράμματος, αναγκαία θεωρείται η προσπάθεια αναβάθμισης των περιβαλλοντικά υποβαθμισμένων περιοχών. (www.minagric.gr)

✓ Στρατηγικός Στόχος 5

Ο πέμπτος και τελευταίος στρατηγικός στόχος έχει ως σκοπό την πραγμάτωση της κοινωνικής ισορροπίας και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής στην περιοχή παρέμβασης. Για τον σκοπό αυτό ως προτεραιότητες τίθενται η ενδυνάμωση των θεσμών κοινωνικής προστασίας, η άρση της απομόνωσης τμημάτων του πληθυσμού και περιοχών, η παροχή ίσων ευκαιριών απασχόλησης και κοινωνικο-οικονομικών υποδομών στις κοινωνικά αποκλεισμένες πληθυσμιακές ομάδες όπως για παράδειγμα γυναίκες, μετανάστες, ΑΜΕΑ, ηλικιωμένους, άτομα ηλικίας 45-65 ετών αλλά και ιδιαίτερα οι νέοι της περιοχής. (www.minagric.gr)

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Πίνακας 4 Περιοχές Παρέμβασης

ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜ Α	ΕΚΤΑΣ Η (km ²)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2001 - πληθυσμός)	(στοιχεία πραγματικός)
ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ*		133,27	7.704,00	
	Δ.Δ. Αρκαλοχωρίου	24,97	3.927,00	
	Δ.Δ. Γαρίπας	15,44	650	
	Δ.Δ. Ινίου	9,76	661	
	Δ.Δ. Καστελλιανών	25,39	732	
	Δ.Δ. Λευκοχωρίου	12,25	405	
	Δ.Δ. Πανοράματος	16,62	496	
	Δ.Δ. Παρτίρων	21,64	555	
	Δ.Δ. Πατσιδερού	7,2	278	
ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ		203,43	6.303,00	
	Δ.Δ. Αχεντριά	33,29	318	
	Δ.Δ. Εθιάς	28,25	365	
	Δ.Δ. Καλυβίων	9,22	440	
	Δ.Δ. Λιγορτόνου	14,52	642	
	Δ.Δ. Μεσοχωρίου	15,85	752	
	Δ.Δ. Παρανύμφων	21,78	305	
	Δ.Δ. Πραιτωρίων	7,77	197	
	Δ.Δ. Πύργου	23,15	1.148,00	
	Δ.Δ. Τεφελίου	20,47	905	
	Δ.Δ. Χάρακος	18,31	883	
	Δ.Δ. Χαρακίου	10,82	348	
ΔΗΜΟΣ ΓΑΖΙΟΥ		95,81	13.581,00	
	Δ.Δ. Αχλάδας	21,58	1.080,00	
	Δ.Δ. Γαζίου	17,72	9.637,00	
	Δ.Δ. Καλεσιών	10,47	896	
	Δ.Δ. Ροδιάς	21,65	1.326,00	
	Δ.Δ. Φόδελε	24,39	642	

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ		158,34	5.292,00
	Δ.Δ. Αγίου Κυρίλλου	8,28	192
	Δ.Δ. Αγίων Δέκα	16,33	902
	Δ.Δ. Αμπελούζου	3,78	297
	Δ.Δ. Απεσωκαρίου	3,18	131
	Δ.Δ. Βαγιονιάς	19,7	922
	Δ.Δ. Βασιλικής	19,58	261
	Δ.Δ. Βασιλικών Ανωγείων	11,7	334
	Δ.Δ. Γκαγκαλών	12,45	605
	Δ.Δ. Μητροπόλεως	3,33	379
	Δ.Δ. Μιαμούς	38,25	398
	Δ.Δ. Πλατάνου	5,15	263
	Δ.Δ. Πλώρας	10,38	271
	Δ.Δ. Χουστουλιανών	6,23	337
ΔΗΜΟΣ ΓΟΥΒΩΝ		94,97	7.761,00
	Δ.Δ. Ανωπόλεως	12,47	2.645,00
	Δ.Δ. Γουβών	18,25	2.087,00
	Δ.Δ. Ελαίας	28,75	1.300,00
	Δ.Δ. Επάνω Βαθείας	2,75	213
	Δ.Δ. Κάτω Βαθείας	4,18	875
	Δ.Δ. Καλού Χωρίου	13,75	320
	Δ.Δ. Κόξαρης	7,4	156
	Δ.Δ. Χαράσου	7,42	165
ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ		45,5	2.533,00
	Δ.Δ. Αϊτανίων	6,6	319
	Δ.Δ. Γαλίφας	7,95	252
	Δ.Δ. Επισκοπής	15,23	1.228,00
	Δ.Δ. Καινούργιου Χωρίου	11,5	290

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

	Δ.Δ. Σγουροκεφαλί ο	4,22	444
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ *		56,33	4.699,00
	Δ.Δ. Βασιλειών	14,05	1.089,00
	Δ.Δ. Βουτών	8,5	828
	Δ.Δ. Δαφνές	14,45	1.081,00
	Δ.Δ. Σκαλανίου	10,77	1.004,00
	Δ.Δ. Σταυρακίων	8,56	697
ΔΗΜΟΣ ΘΡΑΨΑΝΟΥ		37,29	2.616,00
	Δ.Δ. Βόνης	8,58	705
	Δ.Δ. Ζωφόρων	4,85	341
	Δ.Δ. Θραψανού	11,32	1.424,00
	Δ.Δ. Σαμπά	12,54	146
ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ		123,32	6.819,00
	Δ.Δ. Αμαριανού	6,45	321
	Δ.Δ. Αποστόλων	11,92	507
	Δ.Δ. Αρχαγγέλου	4,4	485
	Δ.Δ. Ασκών	6,17	320
	Δ.Δ. Γερακίου	21,07	485
	Δ.Δ. Ευαγγελισμού	5,87	623
	Δ.Δ. Καρουζανών	8,55	124
	Δ.Δ. Κασταμονίτσης	11,05	537
	Δ.Δ. Καστελλίου	12,77	1.791,00
	Δ.Δ. Λιλιανού	6,97	178
	Δ.Δ. Λυττού	5,85	319
	Δ.Δ. Μαθιάς	6,85	329
	Δ.Δ. Πολυθέας	2,9	382
	Δ.Δ. Σμαρίου	12,5	418
ΔΗΜΟΣ ΚΟΦΙΝΑ		144,76	5.338,00
	Δ.Δ. Άνω Ακρίων	18,85	720

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

	Δ.Δ. Ασημίου	8,82	1.215,00
	Δ.Δ. Διονυσίου	12	502
	Δ.Δ. Λουρών	7,47	301
	Δ.Δ. Σοκαρά	15,42	889
	Δ.Δ. Σταβίων	48,56	719
	Δ.Δ. Στερνών	20,39	416
	Δ.Δ. Στόλων	13,25	576
ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΛΙΩΝ		60,72	6.212,00
	Δ.Δ. Κρασίου	13,2	348
	Δ.Δ. Μαλίων	21,75	3.722,00
	Δ.Δ. Μοχού	25,77	2.142,00
ΔΗΜΟΣ ΜΟΙΡΩΝ		181,91	10.857,00
	Δ.Δ. Αληθινής	5,25	148
	Δ.Δ. Αντισκαρίου	25,18	599
	Δ.Δ. Γαλιάς	13,73	909
	Δ.Δ. Καστελλίου	8,88	299
	Δ.Δ. Κουσέ	9,14	158
	Δ.Δ. Μοιρών	16,01	5.883,00
	Δ.Δ. Περιού	4,05	81
	Δ.Δ. Πετροκεφαλίου	7,48	733
	Δ.Δ. Πηγαϊδακίων	63,45	497
	Δ.Δ. Πόμπιας	15,13	955
	Δ.Δ. Ρουφά	6,13	167
	Δ.Δ. Σκουρβούλων	7,48	428
ΔΗΜΟΣ «Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ Σ»		102,2	7.171,00
	Δ.Δ. Αγίου Βασιλείου	3,65	426
	Δ.Δ. Αγίων Παρασκιών	4,75	937
	Δ.Δ. Αλαγνίου	5,7	315
	Δ.Δ. Αστράκων	2,65	228
	Δ.Δ. Αστριτσίου	5,22	385
	Δ.Δ. Δαμανίων	19,19	393
	Δ.Δ. Καλλονής	3,37	278

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Δ.Δ. Καταλαγαρίου	2,23	312
Δ.Δ. Κουνάβων	6,47	857
Δ.Δ. Μελεσών	7,7	410
Δ.Δ. Μεταξοχωρίου	22,94	690
Δ.Δ. Μυρτιάς	4,98	651
Δ.Δ. Πεζών	2,43	426
Δ.Δ. Χουδετσίου	10,92	863
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΠΑΚΙΟΥ *	43,66	1.634,00
Δ.Δ. Καμηλαρίου	10,13	452
Δ.Δ. Πιτσιδίων	22,58	781
Δ.Δ. Σίβα	10,95	401
ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	70,99	8.497,00
Δ.Δ. Αβδού	11,75	431
Δ.Δ. Γωνιών Πεδιάδος	8,47	519
Δ.Δ. Κεράς	3,92	161
Δ.Δ. Λιμένος Χερσονήσου	11,25	4.308,00
Δ.Δ. Ποταμιών	16	610
Δ.Δ. Χερσονήσου	19,6	2.468,00
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	1.552,50	97.017,00
ΣΥΝΟΛΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	2.700,27	292.489,00
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ	8.335,88	601.131,00
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	131.957,41	10.964.020,00

Πηγή Αναπτυξιακή Ηρακλείου

Κεφάλαιο 6 : Παρουσίαση Μονάδων Αγροτουρισμού στο νομό Ηρακλείου Κρήτης

6.1 Αγροτουρισμός στην Κρήτη

Η ανάπτυξη της Κρήτη ως τουριστικός προορισμός εμφάνισε τεράστια ανάπτυξη σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, γεγονός που οφείλεται κυρίως:

- ✓ Στην γεωγραφική της θέση
- ✓ Στο πλήθος και την ποικιλία των τουριστικών της πόρων

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- ✓ Στο επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών
- ✓ Στην υποστήριξη του προορισμού από μεγάλους ταξιδιωτικούς οργανισμούς ως προορισμό (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004)

Όπως είναι φυσικό, ο αγροτουρισμός είναι μια από τις σημαντικότερες μορφές τουρισμού, η οποία ήδη τα τελευταία χρόνια, γνωρίζει μεγάλη άνθηση στην Κρήτη. Αυτό αποδεικνύεται άλλωστε και από το γεγονός ότι η Αγροτουριστική ΑΕ, που αποτελεί τον πλέον αρμόδιο φορέα του αγροτουρισμού, επέλεξε το Ρέθυμνο, με σκοπό την ανάπτυξη και την εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Ο επισκέπτης, ερχόμενος για αγροτουρισμό στην Κρήτη, έχει την ευκαιρία ηρεμήσει στην φύση όπως και να έρθει σε επαφή με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των κατοίκων των χωριών λαμβάνοντας μέρος σε αγροτικές ή κτηνοτροφικές εργασίες. Επιπρόσθετα, έχει την δυνατότητα να γνωρίσει την Κρητική κουζίνα συμμετέχοντας στην ετοιμασία της αλλά και να κάνει ιπασία στα βουνά και τις πεδιάδες της.

Για τον λόγο αυτό, στην Κρήτη εδρεύουν αρκετά παραδοσιακά ξενοδοχεία και ξενώνες με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό. Επιπλέον, σε αρκετές περιοχές του νησιού υπάρχουν ξενοδοχεία προσαρμοσμένα στο φυσικό περιβάλλον και στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Κρήτης ενώ η παραμονή σε παραδοσιακούς οικισμούς από πέτρα και ξύλο σίγουρα θα ενθουσιάσει κάθε επισκέπτη (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004).

6.2 Θετικά και αρνητικά στοιχεία του Αγροτουρισμού στην Κρήτη

Οι προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Κρήτη όπως και αρνητικά στοιχεία που υπάρχουν, παρουσιάζονται παρακάτω:

Θετικά στοιχεία για την άνθηση του αγροτουρισμού στην Κρήτη

- ✓ Το φυσικό περιβάλλον

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Το φυσικό περιβάλλον είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για αυτούς που επιλέγουν τον αγροτουρισμό ως μορφή διακοπών μια και επιθυμούν ο τόπος που θα επισκεφτούν να έχει ένα ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον. Η Κρήτη, αδιαμφισβήτητα, διαθέτει ένα πλούσιο, αγνό και άθικτο περιβάλλον. Έτσι, ο επισκέπτης που θα την επιλέξει ως προορισμό έχει την δυνατότητα να γνωρίσει από κοντά τα σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας τα οποία υπάρχουν μόνο στο νησί καθώς και να απολαύσει το ιδιαίτερο τοπίο. Επίσης, έχει την ευκαιρία να συνδυάσει την άγρια ομορφιά του βουνού με τις εκπληκτικές θάλασσες και παραλίες, ενώ θα τον συναρπάσουν οι συχνές εναλλαγές τοπίου, νοοτροπιών και κλίματος.

✓ Άριστο κλίμα

Είναι επίσης γεγονός ότι η Κρήτη είναι γνωστή για τις άριστες κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν καθώς το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου υπάρχει αρκετή ηλιοφάνεια και ήπιος καιρός το χειμώνα σε αντίθεση με άλλα μέρη της Ελλάδας. Επιπλέον, δεν γίνονται αρκετές χιονοπτώσεις στα βουνά της Κρήτης, γεγονός που επιτρέπει την πρόσβαση στα ορεινά χωριά με σκοπό την εξερεύνηση τους όλο τον χρόνο.

✓ Πλούσια τοπική παράδοση

Ένα ισχυρό στοιχείο της Κρητικής ταυτότητας για την ισχυρή ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή αποτελεί η πλούσια τοπική παράδοση, με την ύπαρξη και αναβίωση εθίμων που δεν υπάρχουν σε άλλες περιοχές της χώρας. Επιπρόσθετα, έθιμα όπως η απόσταξη της ρακής, οι κούρες των προβάτων και άλλα αναβιώνουν σε πολλά χωριά της Κρητικής ενδοχώρας συνοδευόμενα από συναθροίσεις και γλέντια. Τέλος, υπάρχουν πολλά λαογραφικά έθιμα που αναπαριστώνται όπως είναι ο Κρητικός γάμος (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004).

✓ Η ενδοχώρα

Αδιαμφισβήτητα, πολλοί τόποι της Κρητικής ενδοχώρας παρόλο που είναι άγνωστοι στο ευρύ κοινό, εμφανίζουν στοιχεία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, σπάνια χλωρίδα και πανίδα, δυσπρόσιτα μέρη που αποτελούν κίνητρο για πολλούς να τα εξερευνήσουν.

✓ Η Κρητική φιλοξενία

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ισχυρό σημείο, αν όχι το ισχυρότερο του αγροτουρισμού στην Κρήτη είναι με σιγουριά οι κάτοικοι των χωριών οι οποίοι είναι οι καλύτεροι εκπρόσωποι της Κρητικής φιλοξενίας και του πνεύματος των Κρητικών. Οι επισκέπτες των εν λόγω περιοχών θέλουν να αποκτήσουν την εμπειρία από την αυθεντικότητα που διαφοροποιεί τους Κρητικούς από τους κατοίκους άλλων περιοχών στην Ελλάδα. Επίσης οι κάτοικοι των περιοχών αυτών διατηρούν την μοναδικότητα και την αυθεντικότητα των περιοχών αλλά και να την προώθηση τους με σκοπό να προσελκύσουν επισκέπτες στον τόπο τους.

✓ Η Κρητική κουζίνα

Η Κρητική κουζίνα και η κρητική διατροφή ολοένα και κερδίζουν έδαφος στις διεθνείς αγορές όπως και το επιστημονικό ενδιαφέρον, κάνοντας εκτεταμένες αναφορές και αφιερώματα στον κρητικό τρόπο διατροφής.

Αρνητικά στοιχεία για την άνθηση του αγροτουρισμού στην Κρήτη

* Παγιωμένη ταυτότητα

Λέγοντας «παγιωμένη ταυτότητα», εννοείται η άποψη που έχει επικρατήσει για το νησί στην παγκόσμια τουριστική αγορά η οποία ταυτίζεται με τον μαζικό τουρισμό, τις μεγάλες μονάδες και πρόσφατα με το all inclusive αφήνοντας μικρά περιθώρια ανάπτυξης των στοιχείων διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος.

* Προσβασιμότητα

Η προσβασιμότητα στην Κρήτη είναι ένα χρόνιο αλλά και σημαντικό πρόβλημα για τους επίδοξους επισκέπτες μια και ο μόνος τρόπος είναι η χρήση αεροπλάνου ή πλοίου. Αυτό συχνά αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τον επισκέπτη που έχει την πρόθεση να την επισκεφτεί καθώς από την μια αυξάνει το κόστος των διακοπών και από την άλλη απαιτούνται περισσότερες μέρες. (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004)

* Εσωτερικός τουρισμός

Είναι γενικώς αποδεκτό ότι οι κάτοικοι της Κρήτης, δεν είναι πολύ εξιλεωμένοι με την ανάγκη για εσωτερικό τουρισμό. Αντίθετα, προτιμούν τις μονοήμερες εκδρομές και αυτές σπάνια εντός της Κρήτης ακόμα και αν αφορούν χειμερινές διακοπές ή τριήμερο.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- * Έλλειψη υποδομών

Ως βασική αιτία μη ανάπτυξης της ενδοχώρας της Κρήτης παρουσιάζεται η έλλειψη που υπάρχει στο νησί σε βασικές υποδομές που θα διευκολύνουν την πρόσβαση καθώς το οδικό δίκτυο του νησιού είναι παλιό.

- * Έλλειψη δικτύωσης των επιχειρήσεων

Επίσης αδυναμία είναι το γεγονός ότι οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις δεν υποστηρίζονται μεταξύ τους μέσω της δικτύωσης και της συνεργασίας.

- * Έλλειψη συντονισμένης στρατηγικής με σκοπό την προβολή και προώθηση του αγροτουρισμού στην Κρήτη

Οι προσπάθειες προβολής και προώθησης του αγροτουρισμού στην Κρήτη από τους αρμόδιους φορείς είναι μικρής κλίμακας, καθώς δεν υπάρχει μια συλλογική πρωτοβουλία (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004).

6.3 Παραδοσιακό Κρητικό Χωριό «ΑΡΟΛΙΘΟΣ»

Το παραδοσιακό Κρητικό χωριό ΑΡΟΛΙΘΟΣ ως όνομα προήλθε από το κρητικό λεξιλόγιο και τα δύο συστατικά της είναι ο λίθος και η ροή. Αρόλιθος είναι η φυσική λακκούβα του βράχου που συγκεντρώνει το νερό της βροχής. Ο ΑΡΟΛΙΘΟΣ αποτελεί την μοναδική τουριστική επιχείρηση που έχει μορφή παραδοσιακού κρητικού χωριού.

Ο ΑΡΟΛΙΘΟΣ βρίσκεται λίγο έξω από το Ηράκλειο και είναι κτισμένος στην πλαγιά ενός βουνού. Μέσα στο άγριο κρητικό τοπίο είναι ένα στολίδι στο χάρτη της κρητικής φύσης, προκαλώντας στους γηραιότερους αναμνήσεις από τον τρόπο της ζωής τους και προβάλλοντας στους νεότερους την απλότητα και την ομορφιά του παρελθόντος.

Ο ΑΡΟΛΙΘΟΣ είναι οικογενειακή επιχείρηση που ξεκίνησε την δημιουργία παραδοσιακού χωριού, στις αρχές της δεκαετίας του 80. Η περιοχή όπου δημιουργήθηκε αρχικά ήταν βοσκότοπος. Πιο αναλυτικά στην περιοχή που σήμερα υπάρχει η μεγάλη πλατεία του χωριού (στο Φαζό Χαράκι) γινόταν σπορά βίκου και

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

άλλα σιτηρών για τροφή των προβάτων. Το χαράκι εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα στην μεγάλη πλατεία του ΑΡΟΛΙΘΟΥ.

Την άνοιξη του 1985 θεμελιώθηκαν οι εγκαταστάσεις ενώ δύο χρόνια πριν ο κος Σαλούστρος που είναι ο δημιουργός του ΑΡΟΛΙΘΟΥ κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια να συγκεντρώσει από διάφορα χωριά της Κρήτης όλα τα παραδοσιακά αντικείμενα που σήμερα διακοσμούν το εσωτερικό των σπιτιών και διάφορα υλικά όπως πελέκια και πέτρες για την εξωτερική επένδυση των κτιρίων.

Το 1988 έγινε ο εγκαινιασμός του χωριού και από τότε μέχρι σήμερα, ο ΑΡΟΛΙΘΟΣ λειτουργεί με σεβασμό προς την Κρητική παράδοση και με διάθεση προσαρμογής στις εξελίξεις και τις ανάγκες της εποχής. Σήμερα ο ΑΡΟΛΙΘΟΣ ανήκει στην οικογένεια του Γιώργη και της Μαρίκας Σαλούστρου και είναι ένα πρότυπο συγκρότημα που αποτέλεσε έμπνευση για πολλές άλλες επιχειρήσεις να ακολουθήσουν αυτό το παράδειγμα.

Στόχος της λειτουργία του ΑΡΟΛΙΘΟΥ είναι η προβολή της κρητικής παράδοσης, των ηθών και των εθίμων του τόπου, της αρχιτεκτονικής και των αξιών του κρητικού λαού, μέσα από ένα έργο το οποίο θα μείνει ζωντανό στο χρόνο. Ο στόχος αυτός χωρίζεται στους παρακάτω υποστόχους:

- ❖ Η συγκέντρωση, η συντήρηση και η προβολή των τοπικών λαογραφικών αντικειμένων.
- ❖ Η υποστήριξη και η διατήρηση των τοπικών και χειρονακτικών τεχνών καθώς επίσης και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων από διάφορους.
- ❖ Η διατήρηση εθίμων και η μετάδοσή τους σε νεότερες γενιές όπως ο κλήδονας, έθιμα γάμου, γιορτή του Πάσχα.
- ❖ Η φιλοξενία του ημεδαπού αλλά και αλλοδαπού τουρίστα ο οποίος θέλει να παρακολουθήσει αλλά και να μάθει τις τέχνες ή ακόμα και να έρθει σε επαφή με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.
- ❖ Η διατήρηση της κρητικής κουζίνας η προώθηση τοπικών εδεσμάτων.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- ❖ Η διοργάνωση εκδηλώσεων για την παρουσίαση της δημιουργικής δουλειάς διαφόρων καλλιτεχνών. Για παράδειγμα εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, μουσικές βραδιές.
- ❖ Η διοργάνωση εκδηλώσεων με ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα όπως για παράδειγμα τελετές γάμων και βαπτίσεων.

Για την επίτευξη των παραπάνω, ο ΑΡΟΛΙΘΟΣ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα τουριστικό συγκρότημα το οποίο περιλαμβάνει:

▪ Ξενοδοχείο

Τα δωμάτια του ξενοδοχείου στον Αρόλιθο χωρίζονται σε μικρές γειτονιές και βρίσκονται διασκορπισμένα μέσα σε όλο το χώρο.

Εσωτερικά το καθένα διαθέτει ιδιωτικό μπάνιο, ψυγείο, τηλεόραση και κλιματιστικό. Τα χειμερινά δωμάτια επίσης διαθέτουν τζάκι που μπορεί να χρησιμοποιηθεί.

Τα περισσότερα από αυτά έχουν μπαλκόνια ή αυλές όπου οι φιλοξενούμενοι μας μπορούν να απολαύσουν τη θέα προς τους κήπους ή προς τους γύρω λόφους.

▪ Εστιατόριο Εκδηλώσεων

Το εστιατόριο στον Αρόλιθο διαθέτει την μεγάλη εσωτερική αίθουσα για τον χειμώνα μέχρι την στιγμή που ο καιρός θα επιτρέψει την χρήση της πλατείας. Η χωρητικότητά του είναι για 300 άτομα και χωρίζεται σε τρία διαζώματα. Κατά κύριο λόγο λειτουργεί ως εστιατόριο στο οποίο διοργανώνονται μουσικοχορευτικές βραδιές, εκδηλώσεις κοινωνικού χαρακτήρα, εκδηλώσεις εταιρειών, επίσημα δείπνα VIPs κτλ. Η ίδια αίθουσα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την διοργάνωση καλλιτεχνικών εκθέσεων, προβολή εταιρειών και των προϊόντων τους, εκδηλώσεις συλλόγων και άλλων φορέων.

Κατά την καλοκαιρινή περίοδο οι εκδηλώσεις αυτές λαμβάνουν χώρα στην μεγάλη πλατεία του χωριού η οποία έχει χωρητικότητα 1500 ατόμων. Η πλατεία είναι καλυμμένη από τον φυσικό ίσκιο των δέντρων. Στον ίδιο χώρο επίσης υπάρχει η

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

εκκλησία της Αναλήψεως του Κυρίου η οποία εορτάζει σαράντα ημέρες μετά το Πάσχα. Κατά την ημέρα της εορτής της γίνεται πανηγύρι στο χωριό.

Στον χώρο αυτό είναι δυνατόν να φιλοξενηθούν επίσης κοινωνικές εκδηλώσεις στις οποίες προσδίδεται παραδοσιακός χαρακτήρας με την αναβίωση των παραδοσιακών γάμων και βαφτίσεων. Επιπλέον ο Αρόλιθος είναι κατάλληλος προορισμός και για τον συνεδριακό τουρισμό, αφού συνδυάζει τις άρτιες εγκαταστάσεις με την παράδοση.

- **Ταβέρνα**

- **Καφενείο**

Το καφενείο, στην καρδιά του Αρόλιθου, είναι παραδοσιακής μορφής το οποίο έχει τους δικούς του θαμώνες. Προσφέρει ρακή, γλυκά του κουταλιού, καφέδες και ροφήματα. Επίσης το καλοκαίρι στην μικρή του πλατεία ο επισκέπτης μας μπορεί να ξαποστάσει και να απολαύσει την ρακή του με μεζεδάκια και ποικιλίες.

- **Καφετέρια**

Η καφετέρια στον Αρόλιθο βρίσκεται σε προνομιούχο σημείο, λόγω της πανοραμικής θέας που διαθέτει. Πολύ κοντά στην πλατεία της Μεγάλης Ταβέρνας και ακριβώς πάνω από την Μικρή ταβέρνα αποτελεί στέκι για τους λάτρεις της θέας. Στον χώρο αυτό προσφέρονται καφέδες, ροφήματα και αλκοολούχα ποτά.

- **Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας & Λαϊκής Τέχνης**

Εντός του παραδοσιακού οικισμού ΑΡΟΛΙΘΟΣ λειτουργεί μουσείο αγροτικής ιστορίας και λαϊκής τέχνης, αποτελώντας ένα ακόμα σημαντικό κομμάτι στο πολιτισμικό ψηφιδωτό του ΑΡΟΛΙΘΟΥ.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Το μουσείο δημιουργήθηκε στη διετία 1997-1999. Εμπνευστής και ιδρυτής του έργου είναι ο αποκλειστικός ιδιοκτήτης του παραδοσιακού χωριού ΑΡΟΛΙΘΟΣ. Σημαντική ήταν η βοήθεια των αναπτυξιακών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του τοπικού φορέα ανάπτυξης Τεμένους Ηρακλείου. Τα αντικείμενα τα οποία εκθέτονται στο χώρο του μουσείου αποτελούν τη προσωπική συλλογή του Κου Σαλούστρου. Ο ίδιος με μεγάλο κόπο και μεράκι κατάφερε να συγκεντρώσει όλα αυτά τα πολύτιμα στοιχεία που αναδεικνύουν τον κρητικό πολιτισμό παρουσιάζοντας τα στο ευρύ κοινό, με σκοπό την πνευματική και ιστορική κατάρτιση του. Από χωριό σε χωριό, από παλαιοπωλείο σε παλαιοπωλείο, από σπίτι σε σπίτι συνέλλεξε κομμάτι κομμάτι όλα όσα μπορεί κάποιος να θαυμάσει και να γνωρίσει στο γραφικό μουσείο του ΑΡΟΛΙΘΟΥ.

Το μουσείο αγροτικής ιστορίας και λαϊκής τέχνης έχει σαν στόχο, να διατηρήσει στους κόλπους του καλά προφυλαγμένη την παράδοση και το πολιτισμό της Κρήτης. Έτσι, ορίζεται ένα σημείο αναφοράς για τη νεολαία με αποτέλεσμα να γνωρίσουν τις ρίζες τους, να εξοικειωθούν με την παράδοση αλλά και να αποφευχθούν φαινόμενα αλλοτρίωσης και εκφυλισμού. Μαθαίνοντας κανείς για τους προγόνους του, δημιουργεί ένα υπόβαθρο στο οποίο μπορεί να κτίσει το μέλλον του και να διαπρέψει. Επίσης, το μουσείο συμβάλλει σημαντικά στην προβολή του νησιού και του πολιτισμού του, αφού έχει παρατηρηθεί συνεχόμενος αριθμός επισκεπτών, ειδικά από το εξωτερικό.

Συνολικά, το μουσείο αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά μέρη, με το καθένα να έχει τα δικά του ξεχωριστά χαρακτηριστικά και τη δική του ομορφιά. Στο πρώτο μέρος, μπορεί κανείς να δει βιτρίνες με έργα κρητικής χειροτεχνίας ενώ στο δεύτερο μέρος, ο επισκέπτης εκθέτονται παραδοσιακά είδη ενός κρητικού σπιτιού. Στο τελευταίο μέρος, παρουσιάζεται η απλότητα των αγροτικών επαγγελμάτων, η ευρεσιτεχνία των αγροτών και η λιτότητα που υιοθετούσαν σαν τρόπο ζωής. Τέλος, τα εξωτερικά μέρη του μουσείου αποτελούνται από τα εξής:

Το μιτάτο ή σπίτι των βοσκών το οποίο το χρησιμοποιούσαν για να τυροκομούν, ενώ δίπλα υπάρχει η μάντρα όπου οι βοσκοί αρμέγουν τα πρόβατα τους. Η κρήνη του

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

χωριού ήταν απαραίτητη προϋπόθεση στα χωριά προκειμένου οι κάτοικοι του να μπορούν να προμηθεύονται πόσιμο νερό. Η κρήνη ήταν ένας τόπος συνάντησης για τις νέες κοπέλες του χωριού που πήγαιναν με τις στάμνες τους για νερό. Ακόμη, υπήρχε το ρακοκάζανο, χώρος επεξεργασίας των στράφυλλων για τη παραγωγή της ρακής. Το αλώνι είναι το τελευταίο μέρος των εξωτερικών τμημάτων του μουσείου αγροτικής ζωής και λαϊκής τέχνης.

Στα πλαίσια της αναβίωσης του παραδοσιακού τρόπου ζωής και με την βοήθεια των μουσειακών υποδομών που περιγράφηκαν, διεξάγονται αρκετά εκπαιδευτικά προγράμματα στα οποία μπορούν να συμμετέχουν σχολεία, σύλλογοι, ομάδες ή τουρίστες και ντόπιοι που επιθυμούν να γνωρίσουν από κοντά την καθημερινότητα της παραδοσιακής οικογένειας.

▪ Παραδοσιακά Σπίτια

Ένα αξιοσημείωτο κομμάτι των λαογραφικών τμημάτων του Αρόλιθου είναι τα δύο παραδοσιακά σπίτια τα οποία αναπαριστούν αγροτικές κατοικίες του 19ου αιώνα. Η αρχιτεκτονική και η διακόσμηση τους παραπέμπουν σε σπίτια που θα μπορούσε να συναντήσει κανείς σε ορεινές περιοχές της Κρήτης.

Στο πρώτο σπίτι διαφαίνονται τα βασικά χαρακτηριστικά ενός αγροτικού σπιτιού. Πετρόχτιστο, με δύο κάμερες οι οποίες νοητά χωρίζονται σε επιμέρους δωμάτια και την κουζίνα.

Δίπλα υπάρχει το πατητήρι που γίνεται και κρεβάτι, ο οντάς για τα παιδιά, το κατώγι, και η φάτνη για τα ζώα. Στο σπίτι υπάρχει το τζάκι, ο σταμνοστάτης, τα πιθάρια του λαδιού και των σιτηρών, οι κασέλες για τα προικιά, τα αγροτικά εργαλεία και άλλα αντικείμενα που διακοσμούν το χώρο.

Το άλλο σπίτι θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η κατοικία του προύχοντα του χωριού. Οι τοίχοι του είναι σοβαντισμένοι, δεν υπάρχει καθόλου εντός του σπιτιού γωνία για τα ζώα ή αποθήκη.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Το κρεβάτι είναι ξύλινο ενώ δεσπόζουν χαρακτηριστικές φωτογραφίες και λινά υφάσματα διακοσμώντας στους τοίχους, σημάδι αρχοντιάς και καλαισθησίας.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της αρχιτεκτονικής των σπιτιών είναι η καμάρα στο μέσο του σπιτιού που οριοθετεί το πόρτεγο από την κρεβατοκάμαρα και την κουζίνα. Το πόρτεγο παραπέμπει στο αντίστοιχο σημερινό σαλόνι.

Τα δύο αυτά σπίτια χρησιμοποιούνται από το Μουσείο ως χώροι επισκέψιμοι, εκθεσιακοί αλλά επίσης και ως αίθουσες εφαρμογής βιωματικών δραστηριοτήτων.

▪ **Εργαστήριο Ζωγραφικής**

Το εργαστήριο ζωγραφικής αποτελεί, επίσης, ένα ζωντανό χώρο έκφρασης όπου η ζωγράφος δημιουργεί αιογραφίες και πίνακες, με έμπνευση από διάφορα θέματα. Παράλληλα αυτοσχεδιάζοντας κατασκευάζει είδη δώρων από ποικίλα υλικά, τα οποία μπορούν να διατεθούν στο αγοραστικό κοινό.

▪ **Εργαστήριο Υφαντών**

Στην έκθεση των υφαντών, το μεγαλύτερο κατάστημα του χωριού, οι επισκέπτες μπορούν να δουν τους παραδοσιακούς κρητικούς αργαλειούς, τα πατροπαράδοτα υφαντά, τα κεντήματα και τα πλεκτά τα οποία οι κρητικές νοικοκυρές χρησιμοποιούσαν για να στολίσουν τα σπίτια τους. Τα κρητικά υφαντά είναι γνωστά σε όλο τον κόσμο λόγω των γνήσιων κλωστών, του μάλλινου πρόβιου νήματος και των αυθεντικών χρωμάτων που χαρίζουν ιδιαίτερη ομορφιά και αυθεντικότητα αλλά και προσδίδουν προσωπικότητα και το έντονο κρητικό ύφος.

▪ **Παλιό Σιδεράδικο**

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Το παραδοσιακό σιδεράδικο είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα σημεία του οικισμού. Είναι φτιαγμένο με τον παλιό παραδοσιακό τρόπο διαθέτοντας όλα τα εξαρτήματα και εργαλεία.

6.3.1 Πολιτική ασφάλειας της εταιρείας παραδοσιακές τουριστικές επιχειρήσεις ΑΕ «ΑΡΟΛΙΘΟΣ»

Σύμφωνα με την εταιρία δίδεται ιδιαίτερη σημασία στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και των παραγόμενων προϊόντων. Σημειώνεται πως: «Η πολιτική ποιότητας της εταιρείας, συνίσταται κατ' αρχήν στην πλήρη ικανοποίηση των πελατών αναφορικά με την ασφάλεια των προσφερόμενων προϊόντων στους χώρους παράθεσης της μονάδας.

1. την πιστή εφαρμογή και τη συνεχή βελτίωση του Συστήματος Διαχείρισης της Ασφάλειας των Τροφίμων κατά ISO 22000
2. τη συνεχή εκπαίδευση του προσωπικού, ώστε να εξασφαλίζεται ένα υψηλό επίπεδο τεχνογνωσίας και όλοι να γνωρίζουν ό,τι αφορά στην ασφάλεια των τροφίμων
3. τη διαρκή βελτίωση των πρακτικών μας
4. τη διατήρηση των διαύλων επικοινωνίας που έχουμε δημιουργήσει με τους προμηθευτές και τους πελάτες μας
5. την εξασφάλιση όλων των αναγκαίων πόρων για τη διατήρηση και επικαιροποίηση του συστήματος και τη βελτίωση εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και περιβάλλοντος εργασίας
6. την παρακολούθηση όλων των δεικτών που έχουν τεθεί και σχετίζονται με την ασφάλεια των παρεχόμενων προϊόντων
7. τη δέσμευση για τη συμμόρφωση με τις νομικές και κανονιστικές διατάξεις και με τις διμερώς συμφωνημένες απαιτήσεις των πελατών για την ασφάλεια και ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων.

6.4 Παραδοσιακοί Ξενώνες «Ελαιώνας»

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Οι ξενώνες «Ελαιώνας» βρίσκονται 1,5 χιλιόμετρο έξω από το χωριό Ζαρός, του Νομού Ηρακλείου της Κρήτης. Ο Ζαρός φημίζεται για το φυσικό πλούτο που διαθέτει σε νερό, που πηγάζει από τους πρόποδες του βουνού Ψηλορείτης, του μεγαλύτερου βουνού της Κρήτης. Η απόσταση από το αεροδρόμιο του Ηρακλείου είναι 45 χιλιόμετρα και από το λιμάνι 42 χιλιόμετρα. Ο Ζαρός είναι ένα από τα σημαντικότερα χωριά της Ρίζας του Ψηλορείτη και από τα πιο ιστορικά κεφαλοχώρια της Κρήτης. Έχει περίπου 2.000 κατοίκους με κύρια ασχολία την γεωργία, την κτηνοτροφία και τον τουρισμό.

Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί και δραστηριότητες που στηρίζονται στην εκμετάλλευση του πλούσιου υδάτινου δυναμικού της περιοχής. Το όνομα Ζαρός είναι προελληνικό και ετυμολογείται από το Ζα (πολύ) + Ρούς (ροή). Εξαιτίας της ύπαρξης των άφθονων νερών η περιοχή κατοικείτο σε όλες τις ιστορικές περιόδους. Τα βενετσιάνικα έγγραφα το αναφέρουν σαν Sago ήδη από το 1378. Η αρχιτεκτονική του 19ου αιώνα που σώζεται μαρτυρούν ένα οικισμό σε πλήρη άνθιση. Χάρη στο πλούσιο υδροφόρο ορίζοντα στο Ζαρό λειτουργούσαν μέχρι και πριν από λίγα χρόνια αρκετοί νερόμυλοι τα ερείπια των οποίων υπάρχουν κατά μήκος ενός υδάτινου καναλιού. Σήμερα λειτουργεί μονάχα ένας στην θέση Βότομος (www.eleonas.gr/).

Στη θέση του οικισμού Ζαρού πρέπει να βρισκόταν η αρχαία πόλη «Βήνη» η οποία ήκμασε κατά την κλασική και ελληνιστική περίοδο από την οποία καταγόταν, ο ποιητής Ριανός ο Κρης. Δυτικά από τη λίμνη «Βοτόμου» και σε μικρή απόσταση βρίσκεται η μικρότερη πηγή της «Στέρνας» (100 μέτρα από τους ξενώνες Ελαιώνας). Πήρε το όνομα της από την αρχαία ρωμαϊκή δεξαμενή (cisterna) που σώζεται ακόμα έως και σήμερα. Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα έργα υδρομάστευσης της Ρωμαϊκής περιόδου στην Κρήτη, από την οποία οδηγούσαν το νερό μέσω κλειστού αγωγού στην αρχαία Γόρτυνα. Επίσης στη θέση Βότομος σώζεται το σύστημα αγωγών μεταφοράς του νερού, τμήμα του Ρωμαϊκού υδραγωγείου.

Η ιστορία της περιοχής είναι αρκετά μεγάλη και ξεκινά από την μινωική εποχή. Έχουν εντοπιστεί σημαντικές Μινωικές αρχαιότητες στις θέσεις Καλαθιανά (θολωτοί Μινωικοί τάφοι), Κούρτες (Υστερομινωικός οικισμός και τάφοι Υστερομινωικής Πρωτογεωμετρικής και Γεωμετρικής εποχής), Βότομος (Μινωικός οικισμός). Στις Κούρτες, στη θέση "Αρχαία" Αγίου Σάββα έχουν πραγματοποιηθεί ανασκαφές, και

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

πολλά από τα ευρήματα βρίσκονται στο Μουσείο Ηρακλείου. Ακόμα, δείγματα της Ρωμαϊκής περιόδου φαίνονται στη θέση Τρυπητή, όπου έχει εντοπιστεί νεκροταφείο Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής εποχής.

Οι παραδοσιακοί ξενώνες «Ελαιώνας» αποτελούνται από 20 ξενώνες που βρίσκονται σε ένα ήσυχο και αναζωογονητικό περιβάλλον στην πλαγιά του βουνού, ανάμεσα σε ελιές και πολλά αρωματικά φυτά, με απέραντη θέα. Αποτελεί τόπο απόδρασης και σημείο που ξεχωρίζει για την ομορφιά γι' αυτό και συνιστάται για φυσιολατρικές διακοπές. Καλοκαίρι ή χειμώνα η άγρια ομορφιά και οι εικόνες αυτού του πανέμορφου τοπίου μπορούν να μαγέψουν και τον πλέον απαιτητικό τουρίστα που επιθυμεί να νιώσει στιγμές ξενοιασιάς και ηρεμίας, θαυμάζοντας την φύση σε όλο της το μεγαλείο.

Αυτό που κάνει πρωτότυπους τους παραδοσιακούς ξενώνες «Ελαιώνας» είναι οι δραστηριότητες που δίνεται η δυνατότητα στους τουρίστες να συμμετάσχουν. Οι δραστηριότητες αυτές χωρίζονται σε εντός και εκτός του καταλύματος. Στις πρώτες συμπεριλαμβάνονται (www.eleonas.gr):

- Πεζοπορίες στα μονοπάτια της περιοχής

Υπάρχει χάρτης με 7 σηματοδοτημένα μονοπάτια στην ευρύτερη περιοχή του Ζαρού.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Τοξοβολία. Οι ξενώνες διαθέτουν πλήρη εξοπλισμό για οποιόν θέλει να δοκιμάσει την τοξοβολία.
- Ποδήλατα βουνού. Το κατάλυμα διαθέτει ποδήλατα βουνού και χάρτες της περιοχής για ποδηλασία.
- Παρατήρηση πουλιών. Στην περιοχή υπάρχουν πολλά και διαφορετικά είδη πουλιών, ενώ παρέχεται και ειδικό τηλεσκόπιο για την παρατήρηση τους.
- Μαθήματα μαγειρικής Κρητικής Κουζίνας – Γλυκών κουταλιού.
- Οργανώνονται μαθήματα μαγειρικής Κρητικής κουζίνας με βιολογικά προϊόντα τοπικής παραγωγής.
- Συμμετοχή στις εργασίες καλλιέργειας του κήπου και στην συγκομιδή των παραγόμενων προϊόντων.

Στις δραστηριότητες εκτός καταλύματος συμπεριλαμβάνονται:

- Αρχαιολογικοί χώροι. Τα δημοφιλέστερα μέρη είναι η Φαιστός στα 20 χλμ, η Γόρτυνα στα 13 χλμ, η Αγία τριάδα στα 15 χλμ και η Κνωσσός στα 45 χλμ.
- Επισκέψιμα παλιά Μοναστήρια στην ευρύτερη περιοχή. Ιπασία στην περιοχή τις παραλίας του κομμού στο χωριό Πιτσίδα, περίπου 30 λεπτά από τον Ελαιώνα.
- Καραβάκια & ψάρεμα. Από το λιμάνι της Αγ. Γαλήνης, σε απόσταση 32 χλμ., πραγματοποιούνται καθημερινά δρομολόγια για διάφορους προορισμούς στα νότια της Κρήτης.
- Επισκέψιμο Οινοποιείο. Στα 6 χιλιόμετρα υπάρχει επισκέψιμο οινοποιείο, διαθέσιμο για ξενάγηση στον χώρο του αμπελώνα και του χώρου παραγωγής.

Τέλος, το κατάλυμα διοργανώνει και αθλητικές δραστηριότητες για τους τουρίστες, διαθέτοντας εγκαταστάσεις και εξοπλισμό για:

- Ποδόσφαιρο – τένις
- Γυμναστική εξωτερικού χώρου
- Πινγκ πονγκ εξωτερικού χώρου
- Μπιλιάρδο

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αντίστοιχα υπάρχουν χώροι, ειδικά διαμορφωμένοι για παιδιά, προσφέροντας οικοτουριστικού χαρακτήρα δραστηριότητες όπως:

- Βόλτες με πόνυ και άλογο
- Τοξοβολία, με τη βοήθεια εξοπλισμού και έμπειρου εκπαιδευτή
- Μαθήματα τυροκομικής τέχνης από ντόπιο γάλα
- Συμμετοχή στο τάϊσμα των ζώων της φάρμας του καταλύματος
- Ποδηλασία στο βουνό.
- Πεζοπορίες σε κοντινά μονοπάτια και στην λίμνη του Ζαρού και
- Συμμετοχή στη καλλιέργεια και συγκομιδή των προϊόντων του κήπου

Ταυτόχρονα υπάρχουν:

- Εξωτερική παιδική χαρά 100τμ
- Εσωτερικός παιδότοπος
- Γήπεδο ποδοσφαίρου
- Παιδική πισίνα (www.eleonas.gr/)

Συμπεράσματα

Σε μια εποχή που τα αποτελέσματα της αλόγιστης χρήσης των φυσικών πόρων του πλανήτη μας και της καταστροφής του περιβάλλοντος στο βωμό της μαζικής ανάπτυξης και του κέρδους, ο άνθρωπος γίνεται ολοένα και περισσότερο συνειδητοποιημένος και ευαισθητοποιημένος για τον ρόλο του στην προστασία του πλανήτη. Στα πλαίσια αυτά και παρατηρώντας τις αρνητικές συνέπειες που φέρνει η άνθηση του μαζικού τουρισμού όσον αφορά την καταπάτηση της γραφικότητας και της αγνότητας του τόπου, αναζητά πιο «ήπιες» μορφές του.

Έτσι, θεωρείται φυσική η στροφή του σύγχρονου ανθρώπου αλλά και των κυβερνήσεων προς την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και κυρίως του αγροτουρισμού. Το συγκεκριμένο είδος τουρισμού μπορεί να αποφέρει μελλοντικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, καθώς συμβάλει στην ισοσκέλιση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας (και όχι μόνο στις υπερκορεσμένες παραθαλάσσιες τουριστικές περιοχές), στην προώθηση των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα και στην αποκέντρωση διατηρώντας τους κατοίκους της υπαίθρου στον τόπο τους, με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια την προοπτική μιας ποιοτικότερης ζωής του αγροτικού πληθυσμού.

Στον ελλαδικό χώρο, το πρόβλημα του οικονομικού και δημογραφικού μαρασμού της υπαίθρου είναι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα και μια πηγή πλήθους αρνητικών συνεπειών για το σύνολο, κάνοντας τον αγροτουρισμό να αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία. Εκμεταλλευόμενοι τα φυσικά αγαθά, την ποικιλομορφία της επαρχίας αλλά και την αυξανόμενη ζήτηση των τουριστών για επαφή με τη φύση και την γνωριμία με τα τοπικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά διάφορων πολιτισμών, μπορούμε να οδηγήσουμε τον τουρισμό μας σε αξιοζήλευτο σημείο. Για την επίτευξη αυτού, απαιτούνται καίριες παρεμβάσεις με έργα υποδομής από την πλευρά της πολιτείας αλλά και επενδύσεις με μακροπρόθεσμο ορίζοντα την εκμετάλλευση του κλάδου.

Στην Κρήτη, ως σήμερα, ο αγροτουρισμός δεν υπήρξε έντονα διαδεδομένος, καθώς οι επενδυτές του τουριστικού κλάδου εκμεταλλεύονταν μόνο το τρίπτυχο ήλιος-

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

θάλασσα-άμμος που τους πρόσφερε γρήγορο και σίγουρο κέρδος. Όμως με την κρίση που διανύουμε, το ενδιαφέρον που παρατηρείται για εναλλακτικές μορφές τουρισμού αλλά και την συγκράτηση των τιμών σε ίδια επίπεδα από τους επιχειρηματίες, παρουσιάζονται νέα δεδομένα στον τουρισμό και στα έσοδα του. Επομένως, θα ήταν προς όφελος όλων, να γίνει καλύτερη αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ενδοχώρας της Κρήτης και των ορεινών – αγροτικών της περιοχών, της κουλτούρας της και της φιλοξενίας και φυσικά της ποικιλίας των παραγόμενων προϊόντων μέσα από την υιοθέτηση πρακτικών και δράσεων ανάπτυξης του αγροτουρισμού. (www.eleonas.gr)

Ο Αγροτουρισμός είναι μια νέα μορφή σύγχρονου τουρισμού που εξελίσσεται δυναμικά. Προσδιορίζεται από ένα σύνολο δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας που εντάσσονται στον αγροτικό χώρο και σχετίζονται άμεσα με το φυσικό περιβάλλον και τον αγροτικό τρόπο ζωής. Οι δραστηριότητες αυτές εισάγουν νέες κατευθύνσεις στην ανάπτυξη της υπαίθρου δεν απαιτούν υψηλές επενδύσεις, προσφέρονται σε χαμηλό κόστος, δεν προϋποθέτουν χρήση προηγμένης τεχνολογίας, απέχουν από την επιβολή ή την κυριαρχία ξένων καταναλωτικών προτύπων. Επιβάλλουν όμως ευαισθητοποίηση του αγροτικού πληθυσμού για αποκέντρωση και ισόρροπη οικονομικοκοινωνική ανάπτυξη μέσω της ήπιας εκμετάλλευσης του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, πράγμα που αποτελεί εστία αντίστασης κατά της πολιτιστικής αλλοτρίωσης των αγροτικών πληθυσμών. Η τάση του σύγχρονου ανθρώπου για πιο ήπιες μορφές τουρισμού, το οικολογικό κίνημα και γενικότερα οι προσπάθειες σε παγκόσμια κλίμακα για καλύτερη ποιότητα ζωής ευνοούν την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Ίσως, επειδή φέρνει τον άνθρωπο κοντά στην φύση τον βοηθά να αποκτήσει σεβασμό στο περιβάλλον και τον τοπικό πολιτισμό ο οποίος διατηρείται μέχρι σήμερα μετά από μακρόχρονη ιστορική διαδρομή.

Ικανοποιεί δηλαδή τις ψυχοβιολογικές ανάγκες του ανθρώπου της εποχής μας γιατί με σχετικά χαμηλό κόστος συμπληρώνει ή και προσαυξάνει το χαμηλό αγροτικό εισόδημα. Συγχρόνως συμβάλει στη ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας επαναφέροντας επαγγέλματα που είχαν χαθεί, τροποποιημένα με σύγχρονες μεθόδους (παραδοσιακή αρχιτεκτονική με νέα μηχανήματα, παραδοσιακά βιολογικά προϊόντα με σύγχρονο

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

μορφής παραγωγής, κτλ.) πράγμα που βοηθά στην αναζωογονηθεί η ελληνική επαρχία.

Agrotourism case study law Iraklion

Agro-tourism is a new form of modern tourism that evolves dynamically. Determined by a set of leisure activities included in rural areas and are directly related to the natural environment and the rural way of life. These activities introduce new directions in the development of rural areas do not require high investments , offered at a low cost , do not require use of advanced technology , refrain from imposing or domination of other consumption patterns. Impose but awareness of the rural population decentralization and equitable socioeconomic development through mild exploitation of the natural and human environment , which is a hotbed of resistance against cultural alienation of rural populations. The trend of modern man for milder forms of tourism , the environmental movement and generally the Global efforts for better quality of life conducive to the development of tourism. Maybe because it brings man close to nature helps him to gain respect for the environment and local culture which is maintained until today after a long history .

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Βιβλιογραφία

- Burkart, A.J., Medlik, S., “Tourism: Past, Present and Future”, Heinemann Professional Publishing, London, 1985
- Βαρβαρέσος, Σ., 2000, Τουρισμός Οικονομικές Προσεγγίσεις , Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Βαρβαρέσος, Σ., 2008. Οικονομική του Τουρισμού, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ., Λύτρας, Π., 1998, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Ηγουμενάκης, Ν., 1997, Τουριστική Οικονομία, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Ηγουμενάκης, Ν., 1999, Τουριστική Πολιτική, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Σούρτζης, Α., 2003, Αειφόρος ανάπτυξη και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Η ελληνική πολιτική κινήτρων, Αθήνα
- Λαγός, Δ., 2005, Τουριστική οικονομική, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, Η κρατική συμβολή στον τουρισμό. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Σφακιανάκης, Μ., Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- Ασκέλη, Σ., 2005, Επιχειρήστε... Αγροτουριστικά , Αθήνα: Εκδόσεις Κέρκυρα
- ΕΟΤ, (2003), Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης 2000 – 2006.
- Commission of the European Communities:(1993), “Towards sustainability: a European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development”, Official Journal, No. C138: 5-98, 17 May. CEC, Luxembourg.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- Έξαρχος Γ. & Καραγιάννης Σ., (2004). Αγροτουρισμός – Μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Εκδόσεις Κέντρου Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Θεσσαλονίκη.
- Μανώλης Σφακιανάκης, (2000), Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Εκδόσεις "Ελλην", Αθήνα
- Ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας (2000), Αγροτουρισμός, Γεωτεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας.
- Λογοθέτης, Μ. (1988). Αγροτικός τουρισμός μια εναλλακτική λύση, Εκδόσεις Δωρικός, Αθήνα:
- Καραγιάννης Στέφανος, (1993), Τουριστική Διαφήμιση, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα
- ΕΟΤ, (2003), Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης 2000 – 2006.
- Ροδιτάκης Χ (2001), Τουρισμός και Οικολογία, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Ηράκλειο
- Commission of the European Communities:(1993), “Towards sustainability: a European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development”, Official Journal, No. C138: 5-98, 17 May. CEC, Luxembourg.
- Πορφυράκη Ειρήνη, Χριστοφοράκη Ιωάννα, Καρπουζακη Ελπίδα, (2006), Η Κρήτη ως τουριστικός προορισμός από το 2000 μέχρι σήμερα, και προοπτικές εξέλιξης, Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Κρήτης

Διαδίκτυο

- www.agrotour.gr
- www.antropos.gr
- www.elaionas.gr
- www.minagric.gr
- www.touristiki-agera.gr
- <http://www.anthropos.gr/spots/tourism/agro.asp>

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- http://www.pyxida.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1203&catid=22:2009-12-15-17-11-16&Itemid=251
- <http://agrotourismos.wordpress.com/2008/05/14/profile/>
- <http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=3&L2=1>
- http://www.anher.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=59&Itemid=275
- http://www.anher.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=275
- http://www.anher.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=275
- http://www.anher.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=90&phpMyAdmin=13e3dc24a746c0d922481be9ead061d4
- <http://www.leader-plus.gr/default.htm>
- <http://www.anher.gr/documents/Leader+book.pdf>
- http://www.anher.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=213&Itemid=274
- http://www.anher.gr/documents/sigkentrotikos_pinakas_axonas4.pdf
- http://www.anher.gr/documents/analitikos_pinakas_axonas4.pdf
- http://www.arolithos.com/company_el.php?lang=el
- <http://www.eleonas.gr/?lang=gr>
- <http://www.keta-kriti.gr/content/attachments.el/books5-2.pdf>

Διάφορες Πηγές:

ΠΟΤ (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού)

Kapa Research, 2001